

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра географії та туризму

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ДЕМОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В РАМКАХ ШКІЛЬНОГО
ГЕОГРАФІЧНОГО ГУРТКА НА
ПРИКЛАДІ ПОСЕЛЕНЬ КОСОНСЬКОЇ ТГ
БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ

ПОЛЛОГІ ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ

Студент II-го курсу

Освітньо-професійна програма: ГЕОГРАФІЯ

Спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 8/2025

Науковий керівник:

МОЛНАР ЙОСИП ЙОЖЕФОВИЧ

*(кандидат географічних наук, доцент,
завідувач кафедри географії та туризму)*

Завідувач кафедри географії та туризму:

МОЛНАР ЙОСИП ЙОЖЕФОВИЧ

(кандидат географічних наук, доцент)

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра географії та туризму

Кваліфікаційна робота
ДЕМОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В РАМКАХ ШКІЛЬНОГО
ГЕОГРАФІЧНОГО ГУРТКА НА
ПРИКЛАДІ ПОСЕЛЕНЬ КОСОНСЬКОЇ ТГ
БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ

Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студент II-го курсу
ПОЛЛОГІ ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ

освітньо-професійна програма: ГЕОГРАФІЯ
спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник: **МОЛНАР ЙОСИП ЙОЖЕФОВИЧ**
*(кандидат географічних наук, доцент,
завідувач кафедри географії та туризму)*

Рецензент: **ГЕНЦІ ШАНДОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ**
(доктор філософії з галузі природничі науки, доцент)

Берегове
2025

ЗМІСТ

ВСТУП	8
1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОСОНЬСЬКОЇ ТГ	10
1.1. Утворення Косоньської ТГ	10
1.2. Розташування та географічна характеристика Косоньської ТГ	12
1.3. Коротка історія населених пунктів Косоньської ТГ	15
1.3.1. Косонь	15
1.3.2. Запсонь	17
1.3.3. Шом	18
1.3.4. Каштаново	19
1.3.5. Попово	20
1.3.6. Гетен	21
1.3.7. Мале Попово	23
1.3.8. Рафайново	24
2. БАЗА ДАНИХ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	26
2.1. База даних	26
2.2. Методи дослідження	28
3. ПОРІВНЯЛЬНА ДЕМОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ КОСОНЬСЬКОЇ ТГ	31
3.1. Динаміка чисельності населення	31
3.1.1 Зміна чисельності населення у 2001–2023 роках	35
3.2. Природний приріст населення Косоньської ТГ	37
3.3. Міграційні процеси	44
3.4. Формування сімейного складу в населених пунктах Косоньської ТГ (2002– 2023)	48
3.5. Статевий та віковий склад	55
3.5.1. Наявне та зареєстроване населення	64
3.5.2. Зміни середнього віку населення	66
4. ДЕМОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В РАМКАХ ШКІЛЬНОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ГУРТКА	68
4.1. Географічний гурток	68
4.2. Дослідження демографічних характеристик у рамках географічного гуртка ..	68
4.3. Планування та реалізація занять гуртка	71

ВИСНОВКИ	78
ПІДСУМКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	82
ДОДАТКИ.....	87
СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ.....	87
СПИСОК ТАБЛИЦЬ.....	89
РЕЗЮМЕ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	90
ДЕКЛАРАЦІЯ.....	91

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Földrajz és Turizmus Tanszék

**DEMOGRÁFIAI VIZSGÁLATOK AZ
ISKOLAI FÖLDRAJZ SZAKKÖR
FOGLALKOZÁSAIN A MEZŐKASZONYI
KISTÉRSÉG (BEREGSZÁSZI JÁRÁS)
TELEPÜLÉSEINEK PÉLDÁJÁN**

Diplomamunka

Készítette: PALLAGI LÁSZLÓ

II. évfolyamos földrajz

szakos hallgató

Témavezető: MOLNÁR JÓZSEF

*(a földrajztudományok kandidátusa, docens,
a Földrajz és Turizmus Tanszék vezetője)*

Bíráló: GÖNCZY SÁNDOR

*(PhD, docens,
a Földrajz és Turizmus Tanszék docense)*

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	8
1. A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA	10
1.1. A Mezőkaszonyi kistérség kialakulása	10
1.2. A Mezőkaszonyi kistérség elhelyezkedése, földrajzi jellemzői.....	12
1.3. A Mezőkaszonyi kistérség településeinek rövid története.....	15
1.3.1. Mezőkaszony	15
1.3.2. Zápszony	17
1.3.3. Beregsom	18
1.3.4. Vadastanya	19
1.3.5. Csonkapapi.....	20
1.3.6. Hetyen.....	21
1.3.7. Kispapi.....	23
1.3.8. Rafajnaújfalu	24
2. ADATBÁZIS ÉS ALKALMAZOTT MÓDSZEREK.....	26
2.1. Adatbázis	26
2.2. Alkalmazott módszerek.....	28
3. A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG TELEPÜLÉSEINEK ÖSSZEHASONLÍTÓ DEMOGRÁFIAI JELLEMZÉSE	31
3.1. A népesség dinamikája	31
3.1.1 A lakosságszám változása 2001 és 2023 között.....	35
3.2. A Mezőkaszonyi kistérség természetes szaporulata	37
3.3. Migrációs folyamatok	44
3.4. A családi szerkezet alakulása a Mezőkaszonyi kistérség településein (2002–2023)	48
3.5. Nem és kor szerinti összetétel.....	55
3.5.1. A tényleges és bejelentett népesség viszonya	64
3.5.2. Az átlagéletkor alakulása	66
4. DEMOGRÁFIAI VIZSGÁLATOK AZ ISKOLAI FÖLDRAJZ SZAKKÖR FOGLALKOZÁSAIN A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG (BEREGSZÁSZI JÁRÁS) TELEPÜLÉSEINEK PÉLDÁJÁN	68
4.1. A földrajz szakkör	68
4.2. Demográfiai adatok vizsgálata a földrajz szakkör keretein belül	68

4.3. A szakköri foglalkozások tervezése és megvalósítása	71
KÖVETKEZTETÉSEK.....	78
ÖSSZEGZÉS.....	80
IRODALOMJEGYZÉK.....	82
MELLÉKLETEK.....	87
ÁBRÁK JEGYZÉKE.....	87
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	89
UKRÁN NYELVŰ REZÜMÉ	90
NYILATKOZAT	91

BEVEZETÉS

A XXI. század modernizálódó világában érdemes felhívni a figyelmet a kisebb falvak, települések jelenlétére, azok lokális jelentőségére, ugyanis ezek a kis közösségek tükrözik a teljes struktúrában végbemenő, és arra, mint egészre ható folyamatokat. Ennek fényében jelen munka is arra hivatott, hogy a feltérképezze a Mezőkaszonyi kistérségbe tartozó falvak demográfiai folyamatait, bemutassa, hogy a legutóbbi 2001-es népszámlálás óta hogyan változott a szóban forgó települések népességszáma, nemi összetétele, a fiatalabb és idősebb korosztályok aránya, életkora, illetve hogy rávilágítson, hogy hogyan használhatóak fel a demográfiai vizsgálatok a tanórán kívüli földrajz szakkör keretein belül.

A földrajz szakkör kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy a gyerekek közelebbről megismerjék szülőföldjüket, annak társadalmi és demográfiai mutatóit. A helyi demográfiai viszonyok feltárása hozzájárul az identitástudat kialakulásához, fejleszti a gyerekek kritikai gondolkodását és segíti őket a társadalmi különbségek megértésében. Ha a diákok megértik, hogyan változik a lakosság összetétele, milyen tényezők befolyásolják a népesség alakulását, könnyebben válhatnak olyan tudatos fiatalokká, akik megértik és értékelni fogják saját közösségük múltját, jelenét és jövőjét. A felsorolt szempontok vezettek arra, hogy diplomamunkám témájának kiválasztásakor a hozzám legközelebb álló Mezőkaszonyi kistérség demográfiai helyzetének a feltárását és földrajzszakkör keretein belüli pedagógiai hasznosíthatóságát válasszam.

A téma aktualitását az adja, hogy a hazánkban 2015–2020 között végbement közigazgatási reform eredményeként új közigazgatási kategóriák és egységek jöttek létre és ezek tanulmányozottsága még igencsak kezdeti stádiumban van. Munkám során kiemelt figyelmet kapnak azok az adatbázisok, amelyek felhasználhatók a népesedési kutatásokhoz, ezek bemutatása nagyon fontos a szakköri foglalkozásokon, továbbá az, hogy milyen programokat és diagramtípusokat célszerű alkalmazni, amelyek szemléletesen bemutatják a változásokat.

A téma újszerűségét mutatja, hogy a vizsgált kistérség településeiről már születtek ugyan kisebb-nagyobb tanulmányok, főleg történelmi vonatkozásban, ám demográfiai vizsgálat és ehhez hasonló jellegű munka még nem készült. A munka további célja közé tartozik, annak bemutatása, hogy az elmúlt évek viszontagságai hogyan befolyásolták a vizsgált kistérség településeinek társadalmi és migrációs folyamatait.

A munka fő módszerei az adatgyűjtés és adatfeldolgozás. A felhasznált források közül meg kell említeni az előjárói hivatalban található gazdakönyveket, melyek 2001-től

megtalálhatók és 5 évente frissítik őket. A gazdakönyvek információval szolgálnak a települések minden egyes lakóházáról, azok lakosairól (születés, elhalálozás, elköltözés, beköltözés). Az előjárói hivatal adatain és a szakirodalom feldolgozásán túl adatközlők segítségével sikerült felmérni ténylegesen itt élő lakosság számát és összetételét.

A munka négy fejezetre épül, melyek közül az első a Mezőkaszonyi kistérség általános bemutatásával, földrajzi elhelyezkedésével, jellemzésével, megalakulásával és településeinek történetével foglalkozik.

A második fejezetben a kutatás alapját képező adatbázis és az alkalmazott módszerek kerülnek bemutatásra.

A diplomamunka harmadik fejezete a Mezőkaszonyi kistérség településeinek összehasonlító demográfiai jellemzéséről szól. A fejezet betekintést nyújt a lakosságszám változásának alakulásába, a népesség dinamikájába, a nem és kor szerinti megoszlásba, taglalja a migrációs folyamatok hatását a családszámok változását és a lakosság átlagéletkorát.

A munka utolsó fejezete pedig arra hivatott, hogy bemutassa, hogyan lehet alkalmazni a demográfiai vizsgálatokat a földrajz szakkör keretein belül a Mezőkaszonyi kistérség településeinek példáján.

1. FEJEZET

A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA

1.1. A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG KIALAKULÁSA

A kistérségek kialakulása Ukrajnában egy hosszú és összetett folyamat eredménye, amely főként az önkormányzati reformhoz kapcsolódik. 2014 után Ukrajna jelentős decentralizációs reformba kezdett, amelynek célja az volt, hogy a helyi önkormányzatok megerősödjenek, és több hatáskört, illetve forrást kapjanak. A törvényeket melyek a decentralizációt lehetővé tették 2015. február 5-én szavazta meg második olvasatban Ukrajna Legfelső Tanácsa. A reform egyik legfontosabb eleme a területi-közigazgatási átalakítás, amely során létrejöttek az ún. kistérségek (ukránul: *zpomadu*, azaz *hromada*). Az országban 6 év alatt 11000 önkormányzat helyett 1469 kistérség jött létre (https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96, 2025)

A Mezőkaszonyi kistérség öt előjárói körzettel és nyolc településsel rendelkezik, melyek közül egyedül Vadastanyán élnek többségben ukrán nemzetiségűek. Különböző politikai erők szerették volna elérni, hogy Mezőkaszony és környéke a Bátyúi kistérség részévé váljon, azonban a helyi lakosság ellenállása és szerveződése ezt megghiúsította. A helyi kistérségi választásokra 2019. december 22-én került sor, amely során a kistérség polgármesterét és képviselő-testületének tagjait választották meg. A polgármesterjelöltek közül Tóth Sándor, Mezőkaszony korábbi polgármestere került ki győztesen, akit a Nép Szolgája párt támogatott. Csekély különbséggel maradt el tőle Barta Szabolcs, aki a magyar érdekvédelmi szervezetek, a KMKSZ és az UMDSZ támogatását élvezte. A harmadik helyen Bakó László független jelölt végzett. A Mezőkaszonyi kistérség hivatalos alakuló ülésére 2020. január 9-én került sor, ekkor tette le az esküt Tóth Sándor megválasztott polgármester. Kinevezték a 26 képviselőt, valamint az alpolgármestereket, akik korábban a települések vezetőiként tevékenykedtek (Badó, 2020).

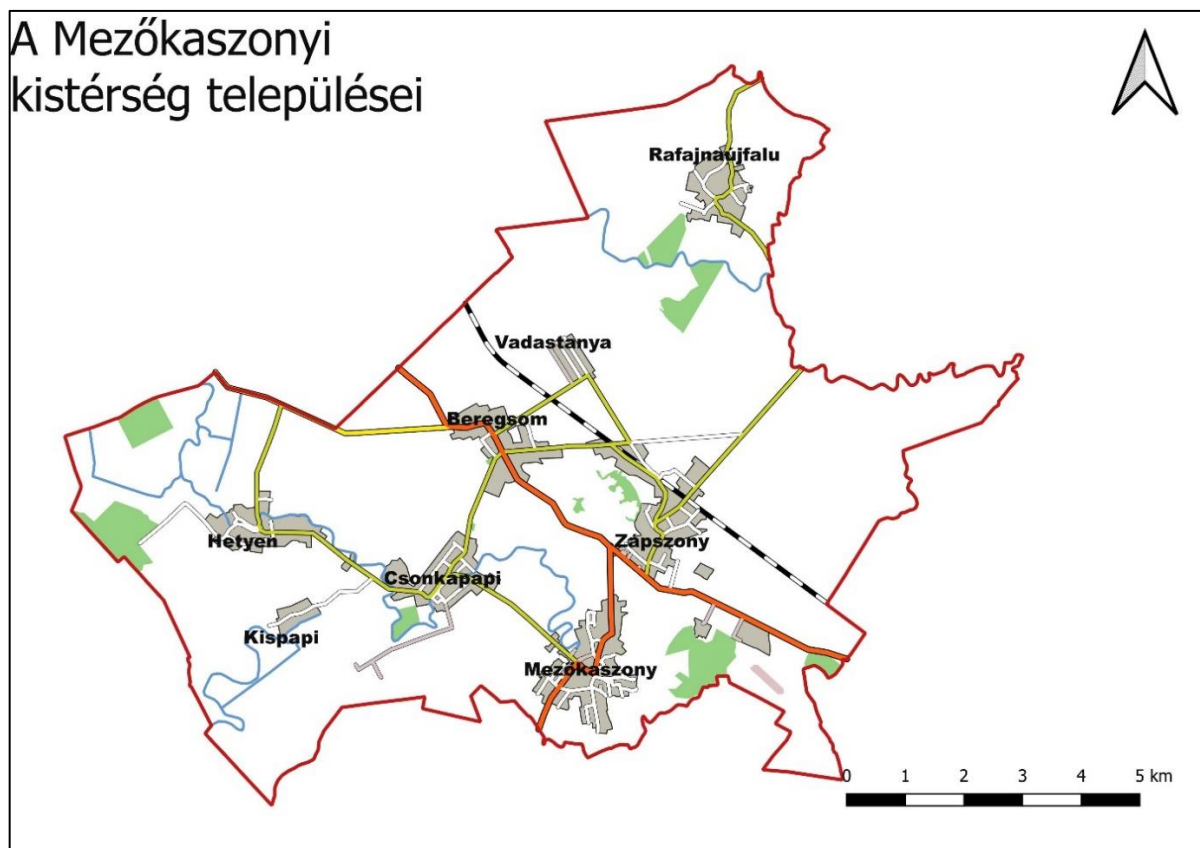
A megválasztott tisztségviselők mandátuma nem tartott sokáig, mivel 2020. október 25-én Ukrajnában általános önkormányzati választásokat tartottak. A helyi lakosság két jelölt

közül választhatta meg a kistérség polgármesterét. A többség ismét Tóth Sándorra szavazott, aki néhány százalékos különbséggel maga mögé utasította Dávid Menyhértet, a KMKSZ jelöltjét, zápszonyi lakost. A polgármesterrel együtt megválasztották az új képviselő-testületet is, amely a korábbi 26 fő helyett immár 22 tagból állt. A testület tagjai közül 16 fő függetlenként (önjelöltként), 3 fő a Nép Szolgája, 2 fő a KMKSZ, 1 fő pedig az UMDSZ jelöltjeként került be. A Mezőkaszonyi kistérség újonnan megválasztott tanácsának alakuló ülésére 2020. november 26-án került sor. A 22 tagú képviselő-testület megszavazta az új előjárói körzetek vezetőit: Csonkapapiban Nagy Józsefet, Beregsomban Farkas Ernőt, Zápszonyban Dávid Valériát, Rafajnaújfaluban pedig Antal Józsefet. A kistérség titkárává Horváth Évát nevezték ki (Kacsó, 2020).

A képviselő-testület összetétele jól tükrözi a térség etnikai és politikai sokszínűségét, egyúttal lehetőséget biztosít a különböző nemzetiségi és pártérdekek intézményesített képviseletére.

1.2. A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG ELHELYEZKEDÉSE, FÖLDRAJZI JELLEMZŐI

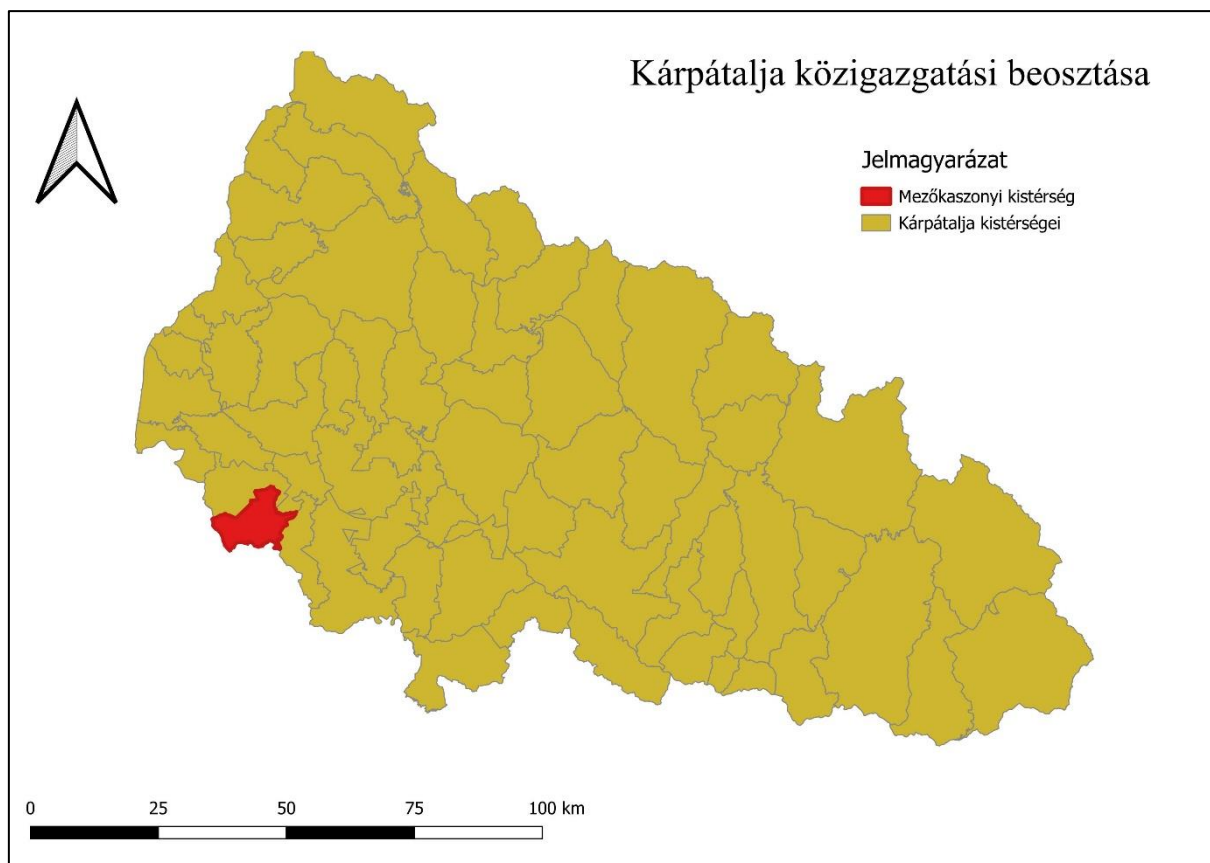
A Mezőkaszonyi kistérség (Косоньська громада) 5 előjárói körzettel (старостинський округ) rendelkezik, melyhez 8 település tartozik (1.ábra): Mezőkaszonyi előjárói körzet (Mezőkaszony), Beregsomi előjárói körzet (Beregsom, Vadastanya), Zápszonyi előjárói körzet (Zápszony), Csonkapapi előjárói körzet (Csonkapapi, Heteny, Kispapi) és a Rafajnaújfalui előjárói körzet (Rafajnaújfalú).

1. ábra. A Mezőkaszonyi kistérség települései

(forrás: saját szerkesztés, QGIS programmal, Google Maps alapján)

Elhelyezkedését tekintve Ukrajna Kárpátalján megyéjének délnyugati részén található a Beregszászi járásban (2. ábra), területe: 97,1 km² (<https://decentralization.gov.ua/newgromada/3869>, 2025). A kistérség központi települése Mezőkaszony. A Mezőkaszonyi kistérséggel határosak a Nagybégányi, Bátyúi és a Gorondi kistérségek.

2. ábra. A Mezőkaszonyi kistérség Kárpátalja kistérségei között
(Saját szerkesztés, QGIS programmal, Ukrajna hivatalos OTG-adatbázisa
(EPSG:4326) alapján)

A kistérség nagy része a Kárpátaljai-alföldön helyezkedik el, kivételt csupán a síkságból kimagasló Kaszonyi- és Zápszonyi-hegy képez (a beregsomiak szerint Somi-hegy), amelyek vulkanogén eredetűek, abszolút magasságuk eléri a 170–220 métert (Izsák, 2007). A dombvidék kifejezetten kedvező talajadottságokkal rendelkezik a szőlő- és különféle gyümölcstermesztés szempontjából. A földkéreg legfelső rétegét fiatal öntésiszap, öntéshomok és agyag alkotja (Kormány, 1996).

A terület ásványkincsekben szegény. Az 1980–90-es évek fordulóján végeztek fúrásokat Csonkapapi-Kispapi határában, kevés kőolajat ugyan találtak, de kitermelését nem valósították meg. Továbbá meg kell említeni a helyi legfontosabb ásványkincset, a vizet, amelyet a falubeliek a mindennapi szükségleteikben hasznosítanak. A kistérség falvai jó talajvízforrásokkal rendelkeznek. Egyedül a dombvidékhez közel élők panaszkodnak az ivóvíz hiányára. A kistérség egyik legfontosabb adottsága a termálvíz, melynek hasznosításában két termálfürdő is szerepet játszik. A fürdők az ország minden részéről vonzzák a turistákat és a befektetőket is. Jelenleg is zajlik egy több 10 millió dolláros beruházás, mely reménységgel

tovább emeli a kistérség és az országos hírű termálfürdők (Термальні Води Косино, Еко-Термал) látogatottságát (Bacsó, Pataki, 2022).

Éghajlatilag a mérsékelt éghajlati övben helyezkedik el. Éghajlattípusának az Aliszov-féle mérsékelt átmeneti öv felel meg, mégpedig a nedves és száraz kontinentális között. A Kistérségben a napsütéses órák száma több mint 2000 óra/év. A napsugárzás évi összmenyisége 4600–4700 MJ/m², legnagyobb havi értékei általában júniusban vagy júliusban, legkisebbek pedig decemberben mérhetők. A középhőmérséklet eloszlása évszakfüggő: a januári középhőmérséklet -2 és -5 °C, a júliusi pedig +21 °C körüli értékeket mutat. Az évi középhőmérséklet viszonylag magas, körülbelül 10 °C (Izsák, 2007).

A csapadék évi mennyisége 600–700 mm között mozog. Az évi csapadékmennyiségben különbségek figyelhetők meg: a minimum márciusban, míg a maximum tavasz végére és nyár elejére tehető. A csapadék túlnyomórészt eső formájában hull a felszínre. Az utóbbi években, az éghajlatváltozás hatására, a nyarak szárazabbá váltak, míg a telek enyhébbek lettek. A többnapos hótakarók szinte teljesen eltűntek (Pallagi, 2012).

A kistérség vízrajzát elsősorban a Rafajnaújfalu mellett csordogáló Szernye-patak és a Kaszonyi-hegy lábánál eredő Micz-patak alkotja. A Micz-patak Csonkapapin és Hetenyen át, a Csarodán keresztül a Tiszába torkollik, bár az utóbbi időben az év nagy részében a patak gyakran kiszárad. A patakok mellett Hetenyben és Zápszonyban egy-egy bányató található, amelyek a Szovjetunióbeli homokbányászat maradványai. A mezőgazdasági művelés alatt lévő területeken a szovjethatalom éveiben kiépítették a csatorna- és árokrendszert a fölös vízmennyiség levezetésére, de mivel karbantartásuk nem történt meg, ma már nem funkcionálnak hatékonyan, és csak mennyiségileg léteznek. (Pallagi, 2012).

A kistérség növényvilága számos védett és ritka fajt is magában foglal, amelyek jelentős természetvédelmi értéket képviselnek. A Kaszonyi- és Zápszonyi-hegy és környéke rendkívül gazdag és változatos növényvilággal rendelkezik, amelyet a különböző élőhelyek és mikroklimatikus viszonyok alakítanak. Kiemelkedő növénytársulások: ezüsthársas szurdokerdők, kocsánytalan tölgyesek és sziklagyepek (https://hu.wikipedia.org/wiki/Kaszonyi-hegy_Term%C3%A9szeti_Term%C3%B3klimatikus_Értékei, 2025).

A régió egyik fontos természeti kincse a Rafajnaújfalu közelében található tölgyerdő. Azonban az elmúlt években az erdő állapota jelentősen romlott, és egyes részei súlyosan károsodtak. Ez a folyamat valószínűleg a klímaváltozás, a nem megfelelő erdőgazdálkodás és más emberi tevékenységek következményeként alakult ki. (Illyés, 2018).

Említésre méltó a Hetyeni erdő gazdag és változatos növényvilága is. A területen főként tölgy, bükk és akác található, de olyan hasznos növények is előfordulnak, mint az áfonya, valamint más ritka növénytársulások is. Az erdő különleges mikroklímája és talajadottságai kedveznek a különféle növényfajok megtelepedésének és fennmaradásának (<https://mindszent.hu/testvertelepulesek/hetyen/>, 2025).

A hegyek és az erdőségek fontos szerepet játszanak a helyi ökoszisztémák fenntartásában és a természeti örökség megőrzésében. A természetes flóravilág átalakítása mintegy következményeként lehet említeni az állatvilág változásait. A vadon élő fajok közül említésre méltó a vaddisznó, róka, nyúl, szarvas és fácán állomány, melyek száma az orosz-ukrán háború kitörésével és a vadászdíjnyelvények elmaradásával igencsak megnövekedett. A kistérség szinte egész területén gyakran találkozni siklókkal. Legszínesebb a madárvilág: szürke- és fekete varjú, csóka, szarka, vadgalamb, veréb, cinke, kakukk, egérölyv. Növekedőben van a méhészet szerepe a kistérségben. A mezőgazdasági területeket jobbára szántóként hasznosítják, főleg gabonafélék, ipari és takarmánynövényekkel töltve be: őszi, tavaszi búza, árpa, zab, dohány, kukorica, takarmányrépa, burgonya, napraforgó, lucerna. Újdonságként jelent meg a hajdinakása (id. Pallagi, 2024).

1.3. A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG TELEPÜLÉSEINEK RÖVID TÖRTÉNETE

1.3.1. MEZŐKASZONY

Mezőkaszony (ukránul: Косонь) a nevéről elnevezett kistérség legnagyobb települése. Az ukrán–magyar határ mentén, Beregszásztól 24 km-re helyezkedik el. 1985 után határátkelőhely nyílt a Mezőkaszony–Barabás útvonalon, amely 2003-tól nemzetközi határátkelőként működik. Szomszédos települései: északnyugatra, 2 km-re Csonkapapi (Попово), míg Mezőkaszonytól északra, a Csap–Nagydobrony–Beregszász közút érintésével 3 km-re Zápszony (Запсонь) és 4 km-re Beregsom (Шом) helyezkedik el. Vasútállomása Zápszonyban található, amely egykor Som-Kaszonny néven volt ismert, jelenleg Kaszonny (Косини) a neve ([https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_\(%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_(%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F)), 2025).

Az első írásos említése 1332-ből származik, amikor a település a Kozun néven szerepelt egy pápai tizedjegyzékben. A környékbeliek által csak Kaszonnyként emlegetett falu „mező” előtagja a település egykori mezőváros jellegére utal, amelyet először 1496-ban említettek mezővárosként (oppidum) a korabeli okmányok (Pataki, 2022).

A reformáció terjedésével a lakosság jelentős része átállt a protestáns vallásra, akik 1552-ben használatba vették az addig római katolikus Szent László templomot (Zágoni, 2005). A római katolikus közösség csak 1750-ben kezdte újra tevékenységét, az első években egy hívő házát használták templomként, majd 1832-ben Szent István tiszteletére megépítették a ma is álló templomot (Marosi, 2021).

A 19. században Bereg vármegye járásai közül ez egyik a Mezőkaszonyi járás volt, mely 61 települést foglalt magába. A településnek 1870-ben 1529 lakosa volt, akik 340 házban éltek (Sztegura, 2022).

Az első világháborúban 125-en vettek részt a község lakosságából, közülük húszan soha nem tértek haza. 1920. július 4-én aláírják a trianoni szerződést, amelynek következtében Kárpátalja elszakadt az anyaországtól és az újonnan létrejött Csehszlovákiához csatolták. Ekkor veszítette el szerepét, mint járási székhely, mivel a vonzáskörzetébe tartozó települések jelentős része az anyaország kötelékében maradt (<https://karpataljalap.net/2012/01/13/egy-hajdani-jarasi-kozpont-kaszonyi-hegyek-aljaban>, 2025)

Az 1938-as novemberi első bécsi döntés következtében Kárpátalja egy részét, amely Mezőkaszony és környéke is tartozott, visszacsatolták Magyarországhoz. 1939 márciusától a magyar vezetés birtokba vette Kárpátalja egészét, mely csak 1944 őszéig tartott. Ekkor ugyanis Kárpátalját megszállták a szovjet hadsereg erői, így területünk a Szovjetunióhoz került (Móricz, 2001).

A II. világháborúban 18-an veszítették életüket a község lakosai közül, ezen kívül a lakosság megszenvedte úgy a német, mint a szovjet megszállást. 1944 nyarán a nácik 714 zsidó nemzetiségű, ám magyar anyanyelvű mezőkaszonyi lakost deportáltak és szállítottak a koncentrációs lágerbe. Közülük több mint 400-an elpusztultak, s az életben maradtakból is csak néhányan tértek haza szülőföldjükre (Pataki, 2022). A németek után jöttek a szovjetek, akik 1944 őszén 368 férfit hurcoltak el lágerbe, közülük 68-an soha nem térhettek vissza (Molnár D., 2010).

1991-től Mezőkaszony a független Ukrajna része. A településen működik a kistérség egyetlen középfokú oktatási intézménye, az Arany János Líceum, az iskola mellett többek között óvoda, orvosi rendelő, varroda, gépkocsijavító kisüzemek, mini-ABC-k, üzemanyag-töltő-állomások találhatóak a településen. A község egyik fő bevételi forrása a turizmusból származik, területén két gyógyfürdő is üzemel, melyek országos hírnévvel büszkélkedhetnek.

2020-ban Mezőkaszony központtal megalakult a Mezőkaszonyi kistérség.

1.3.2. ZÁPSZONY

Zápszony (Запсoнь) község Beregszásztól 24 kilométerre, a Kaszonyi-hegység északi lábánál terül el. Szomszédos települései: Rafajnaújfalu (Рафайново) és Beregsom (Шом), illetve a Csap-Nagydobrony-Beregszász főútvonal érintésével Mezőkaszony (Косонь). A település a kistérségben egyedülként vasútállomással rendelkezik, melynek neve Kaszony (Косини).

A térség már az újkőkorban is lakott volt. A falu melletti 150-160 m átmérőjű Kovadombon végzett régészeti feltárások során az 1980-90-es években egy árokkal és földsáncsal védett újkőkori település maradványait tárták fel, köztük festett kerámiákat és tűzhelyeket. Az ásatások során 272 kőkori lelet került elő, amelyek a Kr. e. IV-II. évezredből származnak (Csatáry, 2013).

Zápszony első írásos említése 1271-ből származik. Nevének eredetére két elmélet is létezik: az egyik szerint a Zapszoni nemesi családtól ered, míg a másik a Szernye folyó egyik ágára vezeti vissza a nevet. A középkor folyamán: Zapszol, Zápszoy, Szabszol, Sabazoly és Zabszon -ként is említik (Lehoczky, 1882).

A középkor folyamán a település több nemesi család birtokában volt. Az első ismert földesurak a Zápszonyi család tagjai voltak. Később más nemesi családok is rendelkeztek itt birtokrészekkel, mint például a Nyitrayak, Lónyayak, Thuróczyak és Dávidok. Fontos megjegyezni, hogy ezek a családok többnyire nem voltak helybeliek, hanem a közeli Beregsomból és Mezőkaszonyból származtak. A települést 1556-ban a török hadakkal bevonuló tatár hordák elpusztították (Botlik, Dupka, 1993).

A XVI. században a szomszédos falvakkal egyetemben itt is elterjedt a református vallás. Kezdetben a Mezőkaszonyi református egyházhoz tartozott, majd 1605-től már önálló anyaegyházzal rendelkezett. Az 1733-ban épült fatemplom helyére új kőtemplomot építettek 1798-ban. A község első iskoláját 1801-ben építtette a református egyház (Csatáry, 2013).

A XX. században Zápszony történelme szorosan összefonódott a régió politikai változásaival. A település 1920 és 1938 között Csehszlovák Köztársasághoz tartozott, amikor is nevét Zapson-ra próbálták csehesíteni. Az 1921-es népszámlálás szerint a falunak 817 lakosa volt és 144 házzal rendelkezett (Csatáry, 2013).

1938 és 1944 között a község újra visszakerült az anyaországához. A második világháború harcaiban 54-en vettek részt, akik közül 13-an hősi halált haltak. A háború után a bevonuló szovjet hatóságok 20 helyi lakost elhurcoltak az úgynevezett "malenkij robotra", közülük 10 fő soha nem térhetett haza (Botlik, 1996).

1944 október végén bevonultak vidékünkre a szovjet csapatok, és bár hivatalosan csak 1945-ben kötötték meg a szovjet-csehszlovák szerződést Kárpátalja Szovjet-Ukrajnának való átadásáról, ténylegesen már mindent a szovjetek irányítottak (Romsics, 2006).

1991-ben összeomlott a Szovjetunió, és Zápszony a független Ukrajna részévé vált. A Kárpátaljai turizmus fejlődésével és a közeli termálfürdők népszerűségének növekedésével Zápszonyban is fejlődésnek indult a falusi turizmus, mely napjainkban egyik fő húzóágazata a településnek.

2020-tól Zápszony a Mezőkaszonyi kistérség része.

1.3.3. BEREKSOM

A Beregsom (Шом) a Mezőkaszonyi területi kistérség részeként Beregszásztól 22 km-re északnyugatra kerül el a magyar államhatár közelében. A települést keleti irányban, 1 km-es távolságra a falu társközsége, az ún. Vadastanya (Somitanya, Каштанове) határolja. További szomszédos települései: Csonkapapi (Попово), Bótrágy (Ботрадь), Harangláb (Горонглаб), Zápszony (Запсонь) és Mezőkaszony (Косино).

1270-ben a Lónyai uradalom határjárásában királyi birtokként említődik „Sumy” néven (Györffy, 1963). Az –i utótag fokozatos elmaradása, elhagyása már a 14. század végén megkezdődött, mivel 1392-ben már „Sum” néven említik a települést (Nagy, 1887). A későbbi oklevelek, összeírások, népszámlálási adatok pedig egy-két kivételtől eltekintve 1881-ig a Som megnevezést használják (Sebestyén, 2010).

Az 1881-es magyar népszámlálás során Beregsom néven említik a települést, a csehszlovák időkben Beregšom, Šom, míg a szovjet korszakban Derenkovec néven szerepelt. 1993 után ismét a Som elnevezés vált hivatalossá, és ez a név használatos máig (Pallagi, 2016).

A 14-15. században a római katolikus vallás volt a legelterjedtebb a település egyházi életében. A 16. században Beregsomot is elérte a reformáció, amely fokozatosan kiszorította a római katolikus vallást az emberek vallási életéből (Tenke, 2000).

A reformációt követően a település református közössége a mezőkaszonyi egyház fiókegyházaként működött. 1605-ben önálló református anyaegyházat alapítottak, első prédikátora pedig a korábban Bótrágyon szolgáló Patrohai (Pátrohay) András volt (Szántó, 2006).

A régi gót ízlésű temploma helyett 1830-ban kezdtek új, tágas templomot építtetni, mely 1833-ban kezdte befogadni a híveket. A templom kőtornya 1837-re készült el. Az egyház

fenntartásában 1794-ben nyílt meg az első elemi iskola a községben, iskolatanítója Vitéz Mihály volt (Pallagi, 2016).

1914-ben kitört az első világháború, minek idején Beregsom az Osztrák-Magyar Monarchia kötelékébe tartozott. Az első világháborúban 16-an veszítették életüket a falu lakosai közül (Pallagi, 2019).

A világháború utáni területi rendezés végett, a Csehszlovákia ügyével foglalkozó bizottság Saint-Germainben ült össze, mely abban állapodott meg, hogy Kárpátalját a Csehszlovák Köztársasághoz kell csatolni (Rácz, 1994).

1938. november 2-án a bécsi Belvedere-kastély aranytermében kihirdették az első bécsi döntést, amelynek értelmében Kárpátalja egy része, így Beregsom is, visszakerült Magyarországhoz, megszűnt a cseh uralom, és a magyar közigazgatás vette át a helyét (Pallagi, 2018).

1939. szeptember 1-jén kitört a II. világháború. A község lakosai közül tizenkilencen veszítették életüket a harcok során. A háború következtében Kárpátalja, így Beregsom is a Szovjetunióhoz került, miután 1945. június 29-én Moszkvában aláírták a Kárpátalja bekebelezéséről szóló szovjet–csehszlovák egyezményt. 1944 novemberében a sztálinisták 81 férfit hurcoltak el a községből, közülük huszonnégyen veszítették életüket (Pallagi, 2018).

1991-től Beregsom a független Ukrajna része, 2020-tól a Mezőkaszonyi kistérség tagja.

1.3.4. VADASTANYA

Vadastanya (Каштаново) a 20. század első felében újonnan létrehozott település. Egyetlen szomszédja Beregsom, közigazgatásilag a település társközsége. A csehszlovák nemzetiségpolitika, amely a régióban egy tömbben élő magyarság hígítására és a magyar nemzetiségűek arányának csökkentésére törekedett mesterségesen létrehozott szláv telepese falvak révén, Beregsomot is érintette (Pallagi, 2018).

A Csehszlovák állami telepítések harmadik hulláma érte el Beregsomot, amikor is a község határában található Braun Zsigmond és Kaas Ivorné tanyáján több mint 1000 katasztrális holdat jelöltek ki új telep létrehozására. A terület kiválasztásának szempontjai között fontos szerepet játszott, hogy ez a birtok a vasút mellett húzódott és közel volt a Zápkszonyban található vasútállomáshoz. A betelepítés 1929-ben kezdődött, 32 család, összesen 136 fő érkezett az újonnan alakult községbe. Közülük 89 ruszin, 38 cseh és 9 szlovák nemzetiségű volt. 1934-ben további 3 telepescsalád költözött a tanyára (Szakál, 2017). A kolonisták számára egy-egy cseh és ruszin tannyelvű iskolát nyitottak (Botlik, 2005).

Az újonnan létrejött tanyát több néven is emlegették: kezdetben Beregsomtelepnek vagy Somi-kolóniának nevezték, de a beregsomi lakosok körében a Vadastanya elnevezés is elterjedt. Napjainkban a köznyelv leginkább a Somitanya megnevezést használja. (Pallagi, 2018).

Az első bécsi döntés értelmében a cseh uralom ezen a területen megszűnt, s helyét a Horthy rendszer vette át (Móricz 2001). Az esemény közvetlen következményei a településen is megnyilvánultak, mivel 1938. november 25-én Beregsomba érkezett Pédár Ferenc a magyar királyi gazdasági felügyelő, a Nemzeti Magyar Királyi Földművelésügyi Miniszter megbízásából, és birtokba vette a község határában fekvő cseh telepen gazdátlanul maradt birtokokat, mivel a cseh telepesek elmenekültek onnan. Össze is ült egy bizottság 1938. december 13-án a beregsomi körjegyzői hivatalban, hogy a gazdátlanul maradt mezőgazdasági ingatlanok hasznosítását megvitassák. A bizottság határozata alapján kishaszonbérlethez jutott több mint 60 beregsomi lakos, a kiadott földek mérete 2, 5, 10 és 15 kat. hold volt (Pallagi, 2018).

A II. világháborút követően a szovjetek vették át Kárpátalja irányítását, és Vadastanya hivatalos neve Деренковець Гутир (Somi tanya) lett. Az itt élő lakosság nagy része pravoszláv vallású volt, azonban sokáig nem rendelkeztek saját templommal. 1990-ben gyűjtést szerveztek templomépítés céljából, amely 1994-ben kezdődött meg, és 2003-ban fejeződött be (Nagy, 2007).

1991-től, Ukrajna függetlenségének elnyerését követően, a település hivatalos neve Kastanove (Каштанове) lett. A tanyán napjainkban is működik egy ukrán nyelvű elemi iskola. 2020-tól Vadastanya az újonnan alakult Mezőkaszonyi kistérség része.

1.3.5. CSONKAPAPI

Csonkapapi (Попово) Beregszásztól 25 km-re helyezkedik el Kárpátalja délnyugati részében, Magyarország határa mentén. Szomszédos községei: északról Som (Шом), keletről Kaszony (Косино), délről az ukrán-magyar határ, délnyugatról Kisapapi (Мале Попово), nyugatról Hetyen (Гетен). A települést a Micz-patak szeli át.

Csonkapapi Árpád kori település, keletkezésének pontos időpontja nincs datálva, nevének első említése 1261-ből származik, amikor is Pop-ként említik (Pallagi, 2012). A település nevét a Pap családnévből eredeztetik és a Csonkapapi helynév tulajdonképpeni értelme „papé, pap birtoka”, eredetileg királyi birtok volt (Lehoczky, 1881).

A 16. században, a reformáció európai terjedését követően, a környékbeli településekhez hasonlóan Csonkapapiban is elterjedt a református vallás, mivel a magyar lakosság egy része csatlakozott az új hithez. A reformáció előtt a településen a római katolikus vallás volt az uralkodó felekezet (Zágoni, 2005).

A község református egyháza kezdetben a Mezőkaszonyi Református Egyház fíókegyházaként működött, majd 1646-tól önálló anyaegyházzá vált. A településen 1659-ben egyházi iskola is létesült. Kőtemplomának építését 1795-ben kezdték meg, amelyet 1800. június 7-én szenteltek fel (Szántó, 2006).

1914-ben kitört az első világháború, amikor is Csonkapapi az Osztrák-Magyar Monarchia kötelékébe tartozott. A községnek 80 polgára vett részt az I. világháborúban, közülük 12-en hősi halált haltak (Botlik, Dupka, 1993).

Az első világháborút követően a település Kárpátaljával együtt a Csehszlovák Köztársaság része lett. A csehszlovák időkben református magyar népiskola működött a faluban, két osztállyal. 1931 végén megkezdődött a település villamosítása, amelyet a morvaországi Boleslav-i villanyszerelő cég végzett el (Pallagi, 2012).

1938. november 2-án az első bécsi döntés értelmében Csonkapapi ismét Magyarország része lett. 1944. októberében azonban szovjet csapatok foglalták el a térséget, aminek következtében a település a Szovjetunió fennhatósága alá került. Ezt követően a helyi magyarság számára súlyos megpróbáltatások kezdődtek: 1944 novemberében 120 helyi férfit hurcoltak el a sztálinista hatóságok a „háromnapos” malenykij robotra, közülük 47-en soha nem tértek vissza (Molnár D., 2010). A második világháború frontjain további 20 fő esett el a községből (Dupka, 1993).

A Szovjetunió felbomlásával Kárpátaljai immár a független Ukrajna kötelékébe tartozott, s tartozik napjainkban is. Közigazgatásilag a község részét képezi Heteny és Kispapi is. 2020-tól Csonkapapi a Mezőkaszonyi kistérség része.

1.3.6. HETYEN

Heteny (Гетень) község Beregszásztól mintegy 30 kilométerre északnyugatra, az ukrán–magyar határ közvetlen közelében fekszik. A település egyetlen aszfaltozott úti összeköttetése Csonkapapival biztosított, emellett mezei utakon keresztül Beregsommal és Haranglábbal is kapcsolatban áll. Hetyent első ízben 1270-ben említik írásos források, ahol Heytin néven szerepel, Angelous birtokaként (Botlik–Dupka, 1993).

A Hetyen név valószínűleg a magyar "Hetény" személynévből származik. Azonban olyan elmélet is van, hogy a név eredetét a hét számnévvel hozzák összefüggésbe (Kornicki, 2021).

Hetyen már a 15. században rendezett magyar község volt. Saját templommal rendelkezett, melyet a Kerecsényi család alapított és építtetett. Ebben a században a Kerecsényi mellett a Hetyény családot említik a község birtokosaként. 1566-ban a törökök oldalán harcoló tatárok feldúlták a falut (Lehoczky, 1881).

A települést a Micz-patak szeli ketté, amely korábban gyakran elöntötte a falut. A Tisza folyó szabályozása óta azonban az árvizek megszűntek, és napjainkban a patak az év nagy részében kiszáradt állapotban van (Kornicki, 2021).

A 16. században Hetyenben is elterjedt a református vallás. 1645 és 1739 között a település a Csonkapapi Református Egyház filiája volt, majd később önálló anyagyülekezetté alakult. A jelenlegi kőtemplomot 1793-ban építették az egykori, addigra már roskadozó fatemplom helyén. A templom harangját korábban, 1773-ban öntötték (Kovács, 2016). A hetyeni református templom különlegességét az adja, hogy a kistérségben egyedülként még ma is fa harangtoronnyal rendelkezik.

A község férfitlakossága közül 30-an vettek részt az első világháború harcaiban, közülük 9-en életüket vesztették, és soha nem tértek haza. A második világháború idején, 1944 őszén a sztálinista hatóságok 124 férfit hurcoltak el a településről, közülük 50-en nem éltek túl a kényszermunkát. A második világháború frontjain további 21 hetyeni férfi halt hősi halált (Kornicki, 2021).

A szovjet időszakban Hetyenben is megkezdődött a kolhozosítás, amely során a település munkaképes lakosságának döntő többsége a helyi kolhozban, illetve Beregszász gyáraiban vállalt munkát, mivel a környéken más munkalehetőség csak korlátozottan állt rendelkezésre. Ukrajna 1991-es függetlenségének kikiáltása után a helyzet érdemben nem változott: a kolhozok felbomlását követően a lakosság a kiosztott földterületeken próbálta meg újramezdeni a gazdálkodást (Kornicki, 2021).

2012-ben nyílt meg Hetyenben az ÉLIM Hetyeni Napközi Otthon, amely a környező kistérségekben is egyedülálló intézményként működik. A napközi otthon a Mezőkaszonyi, Bátyúi és Bégányi kistérségek területéről érkező, testi, szellemi, vagy mindkét területen sérült gyermekek és fiatal felnőttek számára biztosít nappali ellátást és foglalkozásokat (Orosz, 2021). Hetyen az 1990-es években a Csonkapapi önkormányzat részévé vált, majd 2020-tól a Mezőkaszonyi kistérség települései közé került.

1.3.7. KISPAPI

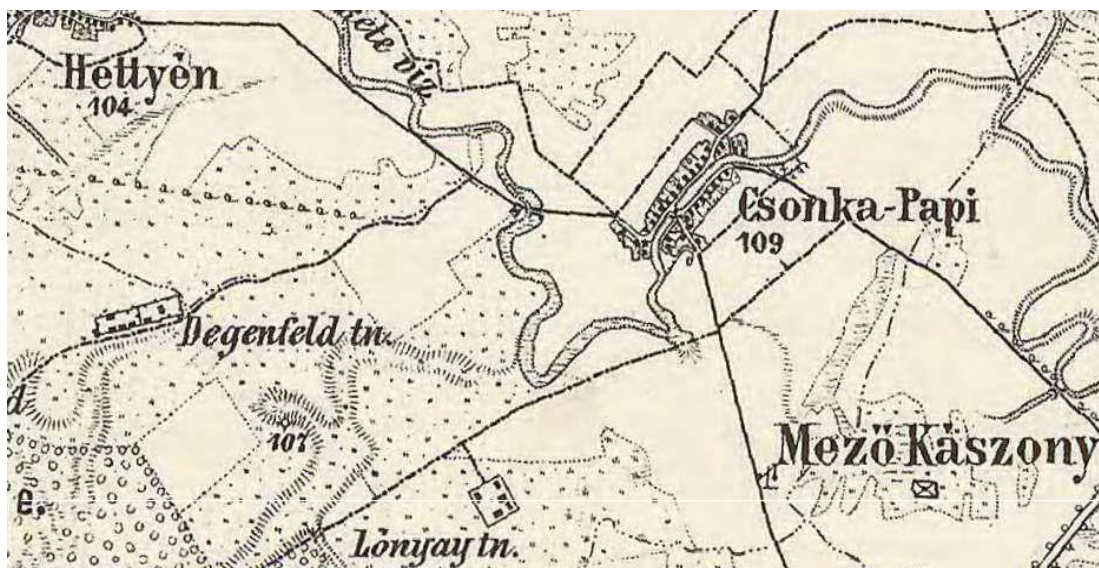
Kispapi (Мале Попово) hivatalosan Csonkapapi község önkormányzatához tartozik. A település Csonkapapitól délkeletre, mintegy 1,5 kilométerre helyezkedik el, közvetlenül az ukrán–magyar határ közelében. Közúti összeköttetéssel kizárólag Csonkapapi és Heteny irányába rendelkezik. A környező települések lakói gyakran Papitanya néven emlegetik a települést.

Kispapi alapításának pontos időpontjára vonatkozóan nincsenek megbízható adatok. Egy ukrán nyelvű forrás 1456-ra teszi a tanya megalakulását, ám ezt a feltételezést más hiteles történeti dokumentumok nem támasztják alá (https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D0%B5_%D0%9F%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BE, 2025).

Az első és második katonai felmérések térképein nem található nyoma a tanyának. A település először a Magyar Királyság Harmadik Katonai Felmérésének térképein (1869-1887) szerepel, Degenfeld tanya néven (3. ábra) (<https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey25000/?layers=129&bbox=2486899.3609059732%2C6147807.322969581%2C2498985.966003567%2C6153989.167632145>, 2025).

A korabeli népszámlálási adatok vizsgálata alapján megállapítható, hogy Kispapi neve semmilyen formában nem jelenik meg a hivatalos forrásokban. A második világháborút követően, a Szovjetunió fennhatósága alatt, már Szonjacsne (Сонячне) néven említik. Adatközlők elmondása szerint Csonkapapihoz korábban három tanya tartozott: a Fux-, a Kis- és a Nagytanya. A második világháborút követően azonban a szovjet hatóságok szögesdróttal vették körbe a birtokot, a határ pedig a tanyák területén húzódott keresztül. Ennek következtében csupán a Fux-tanya maradt fenn, amely a mai Kispapi területének alapját képezi. A másik két tanya lakossága Kispapiba vagy Csonkapapiba költözött, ami hozzájárult a települések területi növekedéséhez (Pallagi, 2012).

Kispapi élete szorosan összefonódik Csonkapapiéval, mivel nem rendelkezik önálló oktatási, kulturális vagy közszolgálati intézményekkel.

3. ábra. Degenfeld tanya 1869-1887.

(forrás:

[https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey25000/?layers=129&bbox=2486899.3609059732%2C6147807.322969581%2C2498985.966003567%2C6153989.167632145,2025\)](https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey25000/?layers=129&bbox=2486899.3609059732%2C6147807.322969581%2C2498985.966003567%2C6153989.167632145,2025)

Kispapit a menetrendszerinti buszjáratok is elkerülik, ezért az ott élőknek az alapvető élelmiszerek és szolgáltatások beszerzéséhez a szomszédos Csonkapapiba kell utazniuk. A település 2020-tól a Mezőkaszonyi kistérség részeként működik.

1.3.8. RAFAJNAÚJFALU

Rafajnaújfalú (Рафайново) Beregszásztól 28 km-re található település, amely a Mezőkaszonyi területi kistérség része. A település a kistérség egyik legelszigeteltebb pontjának számít, ami elsősorban a gyenge minőségű úthálózatnak, valamint annak köszönhető, hogy Zápszonytól 7 km-re, míg a Bátyúi kistérséghez tartozó Barkasztól (Баркасово) 6 km-re helyezkedik el.

A települést a források szerint a 13. században a Rophoyn (később Raphayn) család alapította. Első írásos említése 1270-ből származik, amikor Mihály fia Rophoyn birtokaként szerepel a Lónyai uradalom határjárásában. A falu neve is ebből a családnévből eredeztethető, az -újfalú utótag pedig később került hozzá, utalva a település újraalapítására. A 15. századra a Csapi család lett a falu birtokosa. 1566-ban a tatár hordák elpusztították a települést, lakosságának jelentős részét pedig elhurcolták (Nagy, 2016).

A református egyházközség 1645-ben alakult meg, anyakönyveit 1766 óta vezetik. A jelenleg is álló, klasszicista stílusú templomot 1828-ban építették az 1733-ban emelt fatemplom helyén. A település közigazgatásilag a 19. századtól a trianoni békeszerződésig Bereg vármegye Mezőkaszonyi járásához tartozott (<https://karpataljalap.net/2007/09/07/rafajnaufalu-tortenete>, 2025).

Az 1920-as években cseh telepesek érkeztek a községbe, akik az 1938-as visszacsatolásig éltek itt. Ebben az időszakban állami fenntartású, cseh tannyelvű elemi iskola működött a településen, egy tanítóval és egy osztállyal. A falu közigazgatásilag ekkor a bátyúi körjegyzőséghez tartozott. 1944 novemberében a sztálinista hatóságok 40 férfit hurcoltak el a községből, közülük 10-en nem tértek haza. 1945-től magyar tannyelvű elemi iskola kezdte meg működését, amelyet 1964-ben magyar tannyelvű általános iskolává bővítettek (Botlik, Dupka, 1993). Az oktatási intézmény 2023-tól a gyermeklétszám jelentős csökkenése miatt ismét kizárólag elemi iskolaként működik.

A szovjet időszakban a település közigazgatásilag Zápszonyhoz tartozott. Ez az állapot 1993-ban változott meg, amikor Rafajnaújfalu önálló önkormányzatot kapott (<https://karpataljalap.net/2007/09/07/rafajnaufalu-tortenete>, 2025).

2020-ban a község a Mezőkaszonyi kistérség részeként megalakult Rafajnaújfalui Előjárói Körzet központja lett.

2. FEJEZET

ADATBÁZIS ÉS ALKALMAZOTT MÓDSZEREK

2.1. ADATBÁZIS

Jelen diplomamunka kutatási részének módszertani alapját elsősorban az adatgyűjtés és az adatfeldolgozás képezi. A Mezőkaszonyi kistérség falvainak demográfiai vizsgálata során felhasznált források közül elsődlegesen az előjárói hivatalokban megtalálható gazdakönyvek, amelyek 2001-től kezdődően állnak rendelkezésre, és általában ötévente frissítik őket. Ezek a dokumentumok részletes információval szolgálnak az egyes települések lakóházairól, azok lakóiról, beleértve a születési, halálozási, beköltözési és elköltözési adatokat is.

A kutatás egyik fő célja az volt, hogy a gazdakönyvek adatai alapján egy rendszerezett adatbázist hozzak létre, amely lehetővé teszi a kistérség településeinek tényleges demográfiai mutatóinak pontos feltárását és elemzését.

Az adatbázis összeállításának kezdetén megkértem a Mezőkaszonyi kistérség polgármesterét, Tóth Sándort, hogy informáljon kistérségünk aktuális lakosságszámáról és demográfiai mutatóiról. Ő a rendelkezésemre bocsátott egy 2020-tól létező adatbázist, mely információkat tartalmaz kistérség egészére nézve az összlakossággal kapcsolatban, ám felhívta a figyelmemet az adatok esetleges pontatlanságával kapcsolatban. A települések lakóházaiba bejelentett személyekről egyedül a kistérségi gazdakönyvek tartalmaztak pontos adatokat. Az említett gazdakönyvek a kistérség előjárói hivatalaiban voltak vezetve és eltárolva, így azok tanulmányozásával kapcsolatban a helyi előjárókhoz fordultam. A községek vezetői nem zárkóztak el a kéresemről és rendelkezésemre bocsátották azokat.

Bár haza nem hozhattam a forrásokat, de fotó készítésére engedélyt kaptam. A gazdakönyvek alapján rögzítettem Excel táblázatba a települések népességére vonatkozó alapadatokat.

Az alábbi évek gazdakönyveit tanulmányoztam és dolgoztam fel (4. ábra): 2001-2005, 2006-2010, 2011-2015, 2016-2023. Mivel a gazdakönyvek csak 2023 végéig tartalmazznak információkat a települések lakosairól, így célszerűnek tartottam az adatbázisokat a 2023-as évvel bezárólag elkészíteni.

Úgy vélem csak akkor végezhetünk releváns összehasonlító demográfiai elemzést, ha azonos időintervallumban elemezzük a vizsgált községeket, főleg abban a tudatban, hogy a háború még nem ért véget és kistérségünk demográfiai helyzete folyamatos változásban van.

The image shows four pages of handwritten household book records. The top-left page is for the period 2001-2005, the top-right for 2006-2010, the bottom-left for 2011-2015, and the bottom-right for 2016-2023. Each page contains a table with columns for names, birth dates, and other personal data. The handwriting is in Cyrillic script. The records are organized into sections, with some entries marked with dates and names. The pages are slightly aged and show some wear.

4. ábra. A gazdakönyvek fejlődése 2001 és 2023 között
(forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa)

Az gazdakönyvek vizsgálata során kiderült, hogy egyes településeken meglehetősen hiányosan vezették őket, ami főként a 2011–2015-ös kötetekre volt jellemző. A legfőbb hiányosságok közül megemlítendő, hogy több esetben sem tüntették fel a lakosok elhalálozási dátumát, egyes esetekben csak kihúzták őket az elhalálozási év feltüntetése nélkül, ám előfordult, hogy csak nem vezették be a következő gazdakönyvbe a személyt. Ennek következtében több alkalommal sem lehetett megállapítani, hogy az adott személy elköltözött vagy elhalálozott, illetve hogy ez pontosan mikor is történt. Az ilyen és ehhez hasonló hiányosságokat úgy próbáltam kiküszöbölni, hogy felkerestem a településeken működő felekezetek vezetőit, és kértem, hogy bocsássák rendelkezésemre a születési, házassági és halálozási anyakönyveket, melyek segítségével sikerült pótolni a hiányzó adatokat. Ha a keresett személy nem hunyt el, hanem elköltözött, akkor adatközlők segítségét kértem a költözés időpontjának és irányának a megállapításához.

Az elkészült adatbázis azoknak a személyeknek a listáját tartalmazza, akik hivatalosan be vannak regisztrálva, valamint azoknak a neveit rögzíti, akik bár a településeken élnek, de más községekben van a bejegyzett lakcímük. A kutatás során olyan adatbázist sikerült létrehozni, amely bemutatja, hányan tartózkodnak ténylegesen a vizsgált településeken, és hány olyan személy van, aki ideiglenesen nem tartózkodik a bejegyzett lakcímén. Ennek megállapítása érdekében szintén megbízható adatközlők segítségét kértem.

A kistérség településeinek népességszám-változásának bemutatásához felhasználtam, Molnár József, Molnár D. István (Molnár, Molnár D., 2005) és Botlik József valamint Dupka György munkáit (Botlik, Dupka, 1993), továbbá magyarországi (https://library.hungaricana.hu/hu/collection/ksh_neda_nepszamlalasok/) és ukrainai (<https://www.ukrstat.gov.ua/>) népszámlálási és statisztikai adatokat.

2.2. ALKALMAZOTT MÓDSZEREK

A kutatás során különböző módszerek alkalmazása révén tettem kísérletet a vizsgált kistérség településeinek népességszám-változásának elemzésére. A kvantitatív adatok gyűjtésére és feldolgozására statisztikai forrásokat és népszámlálási adatokat használtam, míg a kvalitatív megközelítést az adatközlők segítségével történő helyi információgyűjtés képviselte. A dolgozat következő alfejezetében részletesen bemutatom az alkalmazott kutatási módszerek és vizsgálatok elért eredményeit. Első lépésben elkészítettem a vizsgált települések adatbázisait a Microsoft Excel program segítségével. Az elkészült adatbázis az alábbi adatokat tartalmazza (5. ábra): település, utca, házszám, a családfőhöz való viszony, nem, születési dátum, elhalálozási dátum, elköltözés (mikor és hová), beköltözés (időpont), valamint egyéb információk (életvitelszerű tartózkodás helye). Az adatok grafikus megjelenítésére és összegzésére szintén a Microsoft Excel programot használtam.

Utca	Házsz.	A csal.	Nem	Szület.	Szület.	Szület.	Elhalálozás	Elköltözt.	Hova költö.	Beköltözt.	Honnan költ.	Egyéb információ	
Fő	1	Fe	n	1946	5	23	2022						csf - családfő
Fő	1	L	n	1971	9	17	2013						L-lánya
Fő	1	csf	f	1950	1	20	2021						Fi-Fia
Fő	2	csf	f	1958	2	19							M-menye
Fő	2	fe	n	1963	7	30							V-veje
Fő	2	fi	f	1987	6	15							U-Unokája
Fő	2	L	n	1985	3	18		2004	Hetyen				D-dédunokája
Fő	2	M	n	1993	6	26				2016	Hetyen		Fe - felesége
Fő	2	U	n	2018	10	29							fő- férje
Fő	3	csf	f	1926	6	19	2012						Any-anyja
Fő	3	fe	n	1934	1	24	2008						A- apja
Fő	3	fi	f	1957	1	31	2018						T-testvére
Fő	3	m	n	1959	10	26							R-rokon
Fő	3	u	f	1984	7	13		2009	Hetyen				NSZ- Nagyszülő
Fő	3	u	n	1980	2	27		2002	Csonkapapi				uv- unokavő
Fő	4	fi	f	1972	4	30							um-unikameny
Fő	4	csf	n	1950	6	10							üu -ükunoka
Fő	26	Csf	f	1944	11	4	2011						dv-dédunokavő
Fő	27	csf	n	1932	2	21	2017						
Fő	27	fi	f	1959	12	6	2012						
Fő	27	fi	f	1964	5	24	2016						
Fő	28	csf	n	1949	1	10							
Fő	28	L	n	1968	7	24							
Fő	28	u	f	1988	6	10							Életvitelszerűen Zápsonyban él 2009-től
Fő	28	u	n	1994	2	22							Életvitelszerűen Magyarországon él 2020-tól
Fő	28	L	n	1975	5	27							Életvitelszerűen Magyarországon él 2021-től
Fő	28	L	n	1970	8	19							
Fő	30	A	f	1932	8	9	2022						
Fő	30	Any	n	1932	5	9	2016						
Fő	30	Csf	n	1957	11	29							
Fő	30	L	n	1982	8	26							
Fő	30	V	f	1973	10	21				2002	Csonkapapi		
Fő	30	u	n	2003	8	8							
Fő	30	u	n	2011	10	10							

5. ábra. Részlet az elkészült demográfiai adatbázisból
(forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján)

Az így összeállított adathalmaz elemzése részletes betekintést nyújt a térség demográfiai folyamataiba a 2001 és 2023 közötti időszakban.

Az adatok feldolgozását követően elsőként azt vizsgáltam meg, hogy a saját adatbázisomban szereplő 2001-es népességszámok megegyeznek-e a hivatalos népszámlálási adatokkal. A vizsgálat eredményeként megállapítható, hogy egyik település esetében sem mutatkozott teljes egyezés. Az eltéréseknek több oka is lehet, és feltehetően ezek együttes fennállása magyarázza a különbségeket. Az egyik lehetséges tényező, az adatközlők elmondása alapján, hogy 2001-ben több olyan személy is be volt jegyezve a vizsgált településeken, akik életvitelszerűen már más ukrainai településen vagy külföldön éltek, így őket valószínűleg nem vették figyelembe a népszámlálás során (Tóth, 2024).

További lehetséges eltérésként merült fel, hogy több olyan félkész állapotú ház található a kistérség falvaiban, amelyekbe a lakók már 2001-ben be voltak jelentkezve, ugyanakkor tényleges ott-tartózkodásuk a népszámláláskor nem volt egyértelműen azonosítható. Az adatközlők szerint ez a jelenség szintén torzíthatta a hivatalos statisztikákat, mivel a kérdezőbiztosok nem minden esetben rendelkeztek pontos információval az ott élők hollétéről (Kiss, 2024). A különbség főként Beregsom (73 fő), Mezőkaszony (49 fő) és Zápszony (42 fő) esetében jelentősebb. A kutatás további részében a 2001-es lakosságszámot nem a hivatalos népszámlálási adatok, hanem a helyi gazdákönyvekben található bejegyzések alapján veszem figyelembe, mivel ezek a források részletesebb és a helyi viszonyokat jobban tükröző információkat nyújtanak.

A természetes szaporulatot a születési és halálozási ráták segítségével ábrázoltam, mivel ezek az alapvető demográfiai mutatók közvetlenül tükrözik egy adott közösség népességváltozását. A mutatók elemzésével pontos képet kaphatunk a község vagy kistérség lakosságának hosszú távú fenntarthatóságáról, valamint arról, hogy milyen gazdasági és szociális fejlesztési lehetőségek rejlenek a kistérségben.

Megvizsgáltam a családok összetételét is a hivatalosan bejegyzett személyek alapján, ez lehetővé tette a családok szám szerinti csoportosítását és azok részletes elemzését.

A korfák létrehozásánál a lakosságot csoportosítottam 5 éves korosztályok szerint, külön színekkel ábrázoltam a nemeket és feltüntettem azok korosztályos többletét is. A korfákat településekre lebontva készítettem el, figyelembe véve a 2001-es és a 2023-as adatokat. A nemek közötti arányok változása jól szemléltethető a korfák segítségével a vizsgált időszakban. Az adatok azonban nem tükrözik pontosan az aktuális viszonyokat, mivel a háború kitörése óta sokan életvitelszerűen külföldön vagy más, hazai településeken tartózkodnak, ez

jelentős hatással lehet a lakosság nemek közötti eloszlására. A tényleges demográfiai viszonyok pontos feltérképezése érdekében a kistérség községeinek felmérését házról házra végeztük el, adatközlők segítségével. Ez a módszer lehetővé tette, hogy közvetlen információkat szerezzünk a tényleges itthon tartózkodó lakossági helyzetről, ez lehetővé tette, hogy az adatbázis a legaktuálisabb és legpontosabb információkat tartalmazza.

Az elemzések során megvizsgáltam azt is, hogyan alakult a lakosság átlagéletkora a Mezőkaszonyi kistérség településein az említett időszakban, valamint milyen átlagéletkorúak azok, akik életvitelszerűen más településeken tartózkodnak.

A dolgozatban szereplő térképeket a QGIS szoftver segítségével készítettem el.

Végezetül, az alkalmazott módszerek alapján bemutattam, hogyan végezhetők el hasonló demográfiai vizsgálatok az iskolai földrajz szakkör keretein belül, különös figyelmet fordítva a helyi közösségek elemzésére, és arra, hogyan használhatják a diákok ezeket az adatokat a térbeli és társadalmi folyamatok megértésére.

3. FEJEZET

A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG TELEPÜLÉSEINEK ÖSSZEHASONLÍTÓ DEMOGRÁFIAI JELLEMZÉSE

3.1. A NÉPESSÉG DINAMIKÁJA

A népességszám alakulása fontos társadalomföldrajzi mutató, a települések gazdasági, infrastrukturális és történeti fejlődésének az egyik legjobb tükröje. A demográfiai folyamatok elemzése által pontos képet kaphatunk arról, hogy a vizsgált települések hogyan fejlődtek az évszázadok során és mely történelmi események befolyásolták leginkább a lakosságszám alakulását. Az 1784 és 1941 közötti időszakból a Mezőkaszonyi kistérség hat településéről állnak rendelkezésre népességadatok, így lehetőség nyílik arra, hogy összehasonlítsuk több mint másfél évszázad népesedési trendjeit (1. táblázat). A II. József névvel fémjelzett népszámlálás adatait megvizsgálva megállapítható, hogy a vizsgált kistérség települései között jelentős eltérések figyelhetők meg a lakosságszám tekintetében. A legnagyobb lélekszámmal Mezőkaszony rendelkezett, 656 fővel, míg a legkisebbel Rafajnaújfalu, csupán 209 fő élt a településen 1784-ben (Dányi, 1996). A többi település a közepes nagyságú falvak kategóriájába tartozott. Érdeemes megjegyezni, hogy Kispapi és Vadastanya a 20. században kerültek betelepítésre, így a korábbi népszámlálási adatokban ezek a települések nem szerepelnek.

1. táblázat. A Mezőkaszonyi kistérség településeinek népességváltozása, 1784–1941

Település	A népszámlálás éve					
	1784	1881	1900	1910	1921	1941
Mezőkaszony	656	1454	2053	2462	2639	2658
Zápszony	250	660	724	831	817	1020
Beregsom	331	932	1194	1082	1041	1191
Csonkapapi	319	657	942	1118	1161	1178
Hetyen	268	490	730	751	665	819
Rafajnaújfalu	209	455	669	676	734	814

(forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/collection/ksh_neda_nepszamlalasok/, 2025)

A vizsgált időszak során a falvak lakosságszáma összességében jelentős növekedést mutatott. Az első ismert népszámlálási adatokhoz képest a népesség a legtöbb településen szinte megkétszereződött, bár a növekedés üteme és dinamikája településenként eltérő volt.

A 19. században Mezőkaszony a nevével megegyező járás központja lett, amely tovább erősítette népességvonzó és gazdasági szerepét a régióban. Lakossága a 20. század elejére robbanásszerű növekedésen ment keresztül, 1941-re pedig elérte a 2658 főt.

Beregsom lakosságszáma szintén növekedést mutatott, de ez nem volt egyenletes. 1784-ben 331 fő lakta, 1900-ra a lakosság száma már meghaladta az 1100 főt. Azonban 1910 és 1921 között visszaesés történt 1082-ről 1041 főre, amit a világháborús eseményekkel és az anyaországtól való elszakadással magyarázhatunk. A népesség 1941-re ismét növekedett (1191 fő), azonban a népszámlálási adatok nem említik külön Vadastanyát, amely ekkorra már létező településrész volt. Így egyértelműen nem állapítható meg, hogy a tanya lakosságát Beregsom népességéhez számolták-e, vagy külön kezelték.

Csonkapapi lakossága az idők során a 20. század közepéig dinamikusan fejlődött: 1900-ra 942 fő, 1941-re pedig 1178 fő lakta. A legnagyobb ugrást a 19. század második felében figyelhetjük meg. Az 1921 és 1941 közötti érában kissé növekedett a falu népessége. Az 1941-es népszámlálási adatok nem említik külön Kispapit, ezért valószínű, hogy lakosságszámát Csonkapapihoz sorolták.

A népességszám alakulása alapján megállapítható, hogy Rafajnaújfalun, Hetenyen és Zápszonyon a 18. század végétől a 20. század közepéig tartó időszak során megőrizték kistelepülési jellegüket. Heteny és Zápszony esetében a lakosságszám az első világháborút követően Beregsomhoz hasonlóan visszaesett. A csökkenés Heteny esetében a legnagyobb, mely összefüggésben lehet azzal a ténnyel, hogy az első világháborút követően több család is átköltözött a szomszédos Csonkapapiba (Pallagi, 2016). A világháború és a trianoni békediktátum hatása különösen érzékenyen érintette a kistérség kisebb településeit.

A II. világháború borzalmai, valamint a szovjet hatalom által elrendelt internálások, a kárpátaljai magyarság lágerbe hurcolása mély nyomot hagytak a térség demográfiai fejlődésében, ez közvetlenül csökkentette a települések lakosságszámát, különösen a férfiak arányát, de a teljes népesség száma nem csökkent drámaian.

Szovjetunióban is megfigyelhető volt a háború utáni demográfiai fellendülés, megugrott a születések száma, így a népesség 20 év alatt több általam vizsgált településen is növekedett, melyet alátámasztanak az 1970-es szovjet népszámlálás adatai is. A népességnövekedés okai között említést érdemel a születésszám emelkedése mellett a kolhozosítás és a szovjet gazdasági modell meghonosítása, amelynek következtében több ukrán

és orosz nemzetiségű család is Kárpátaljára költözött, azon belül is Mezőkaszonyba és a környező falvakba. A beköltözött lakosság többsége a hágón túlról érkezett (Molnár D. I., 2018).

Az 1970-ből származó adatok szerint Mezőkaszonyban 3020, Zápszonyban 1660, Beregsomban 1426, míg Csonkapapiban 1007 fő élt (Botlik, Dupka, 1993). A korábban vizsgált falvak közül egyedül Csonkapapiban figyelhető meg a népesség fogyása. Valószínű azonban, hogy a visszaesés oka az lehetett, hogy a népszámlálás idején Kisapait már önálló községként kezelték, és lakosságát külön számolták.

Beregsomban a Csonkapapi eset ellenkezője történhetett, mivel a hozzá tartozó Vadastanya lakosságát Beregsomhoz számolhatták az 1969-es népszámlálás során, ami magyarázatot adhat az akkor rögzített kiugróan magas, 1426 fős adat értelmezésére. Adatközlők visszaemlékezései és a későbbi népszámlálások alapján megállapítható, hogy a község lakosságszáma az 1970-es években sem haladta meg az 1200 főt. Ezt alátámasztja az 1944 és 1989 közötti népszámlálási adatsor is, ebben az időszakban folyamatosan 1200 fő körül mozgott a település lakosságszáma (Farkas, 2024).

Mezőkaszony továbbra is megőrizte központi szerepét a térségben, lakossága több mint 300 fővel nőtt az 1944-es adatokhoz képest. A kistérség települései közül azonban ebben az időszakban Zápszony fejlődött a legdinamikusabban. Az 1950–60-as években alakult ki a község mai arculata: új utcák épültek, és a vasút közelsége, valamint az új munkahelyek (a környék legnagyobb kolhozgazdasága, téglagyár, üdítőüzem) megjelenése jelentősen hozzájárult a lakosságszám növekedéséhez, amely 1944-től kezdődően mintegy 640 fővel emelkedett (Horváth, 2024). A lakosságnövekedés következtében Mezőkaszony után Zápszony vált a térség második legnépesebb településévé.

Rafajnaújfalu és Hetyen vonatkozásában nem találtam hiteles adatokat az 1944–1989 közötti időszakból, így a települések népesedési viszonyairól ebben az időszakban csak nagyon korlátozott információ áll rendelkezésre.

Az 1970–1980-as években a kistérség településeinek lakosságszáma stagnált vagy csökkent, egyedül Zápszony esetében figyelhető meg további növekedés, amely elsősorban a település további épülésével magyarázható (+156 fő). A népességcsökkenés hátterében a szovjet rendszer fokozatos gyengülése, a vasfüggöny lazulása, valamint az anyaországba irányuló kivándorlás megindulása állhatott. Az 1989-es szovjet népszámlálás adatok már külön említik Vadastanya és Kisapait lakosságszámát is (2. táblázat).

2. táblázat. A Mezőkaszonyi kistérség településeinek lakosságszáma az 1989-es és 2001-es népszámlálások alapján

Település neve	1989-es népszámlálás (fő)	2001-es népszámlálás (fő)	A lakosságszám változása (fő)	Magyar nemzetiségű ek aránya 2001-ben (%)
Mezőkaszony	2750	2338	-412	89
Zápszony	1816	1799	-17	92
Beregsom	1166	1091	-75	95
Vadastanya	251	262	+11	1
Csonkapapi	982	929	-53	98
Hetyen	862	761	-101	99
Kispapi	252	210	-42	97
Rafajnaújfalu	990	974	-16	96

(Forrás: <http://db.ukrcensus.gov.ua>, 2024
Molnár, Molnár D., 2005)

A lakosság számának módosulása az 1989-es és 2001-es népszámlálás között Kárpátalján belül jelentős területi eltéréseket mutatott. A megye legtöbb járásában, köztük a Beregszászi járásban is csökkent a lakosságszám (Molnár D. I., 2018). Az általam vizsgált kistérség települései közül egyedül a döntően ukrán nemzetiségűek által lakott Vadastanyán nőtt a népesség. A legnagyobb visszaesés Mezőkaszonyban figyelhető meg, a falu lakossága 412 fővel (kb. 15%-kal) csökkent. A jelentős mértékű lakosságszám-csökkenés okaként megemlíthető, hogy Mezőkaszony határ menti település, és a lakosság jelentős része széles körű rokoni kapcsolatokkal rendelkezik az anyaországban. Ukrajna függetlenné válását követően, a határok megnyílásával tömeges kivándorlás indult meg, amelynek következtében sok mezőkaszonyi család költözött át Magyarországra (Tóth, 2024). Hetyen és Beregsom esetében is számottevő a fogyás (–101, illetve –75 fő), míg a kisebb falvak, mint Kispapi, Csonkapapi vagy Rafajnaújfalu lakosságszámában mérsékeltebb, de egyértelmű csökkenés figyelhető meg. Kiemelendő ugyanakkor Zápszony esete, ahol mindössze 17 fős, azaz kevesebb, mint 1%-os

csökkenés történt, ami arányaiban a legkisebb visszaesés a térség magyar többségű települései között.

3.1.1. A LAKOSSÁGSZÁM VÁLTOZÁSA 2001 ÉS 2023 KÖZÖTT

A települések lakosságának további fogyatkozása az elmúlt két évtizedben is folytatódott. Bár pontos adatokkal eddig nem rendelkezünk, mivel Ukrajnában az utolsó hivatalos népszámlálásra 2001-ben került sor. A mindennapok tapasztalatai azonban egyre érezhetőbbé teszik ezt a negatív tendenciát. A lakosságszám csökkenésének okai között elsősorban a migrációt kell megemlíteni, hiszen sokan az anyaországba költöztek át, különösen a fiatalabb generációk köréből. Emellett tartós természetes fogyás figyelhető meg a Mezőkaszonyi kistérségben, amit az elmúlt években tovább súlyosbított a COVID–19 járvány, valamint az orosz–ukrán háború következtében kialakult kilátástalan társadalmi-gazdasági helyzet. Ezek a folyamatok nemcsak a vizsgált kistérségre, hanem a kárpátaljai magyarság egészére is jellemzőek (Tátrai, et.al, 2018).

3. táblázat. A Mezőkaszonyi kistérség településeinek lakosságszáma a 2001-es népszámlálás, a gazdakönyvek és a 2023-as helyi adatgyűjtés alapján

Település	Lakosságszám a 2001-es népszámlálás alapján (fő)	Lakosságszám a 2001-es gazdakönyvek alapján (fő)	Lakosságszám 2023 (fő)	Jelenlévő lakosság 2023 (fő)
Mezőkaszony	2338	2387	1985	1243
Zápszony	1799	1841	1456	930
Beregsom	1091	1164	931	611
Vadastanya	262	283	225	182
Csonkapapi	929	956	707	452
Hetyen	761	788	576	311
Kispapi	210	224	188	109
Rafajnaújfalu	974	985	759	338
Összesen:	8385	8627	6827	4176

(Források: Molnár, Molnár D., 2005. A Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2023)

A 3. táblázatot megvizsgálva kijelenthető, hogy a 2001 és 2023 közötti időszakban a kistérség minden településén csökkent a lakosság száma, ám eltérő volt a csökkenés mértéke. A legnagyobb szám szerinti csökkenés Mezőkaszonyban (402 fő) és Zápszonyban (385 fő) tapasztalható, míg arányaiban Hetyen és Rafajnaújfalu esetében volt a legnagyobb visszaesés. A fogyás okai között meg kell említeni a természetes fogyást, az elvándorlást (elsősorban Magyarországra), valamint az utóbbi években bekövetkezett pandémia és az orosz–ukrán háború okozta kényszerű migrációt.

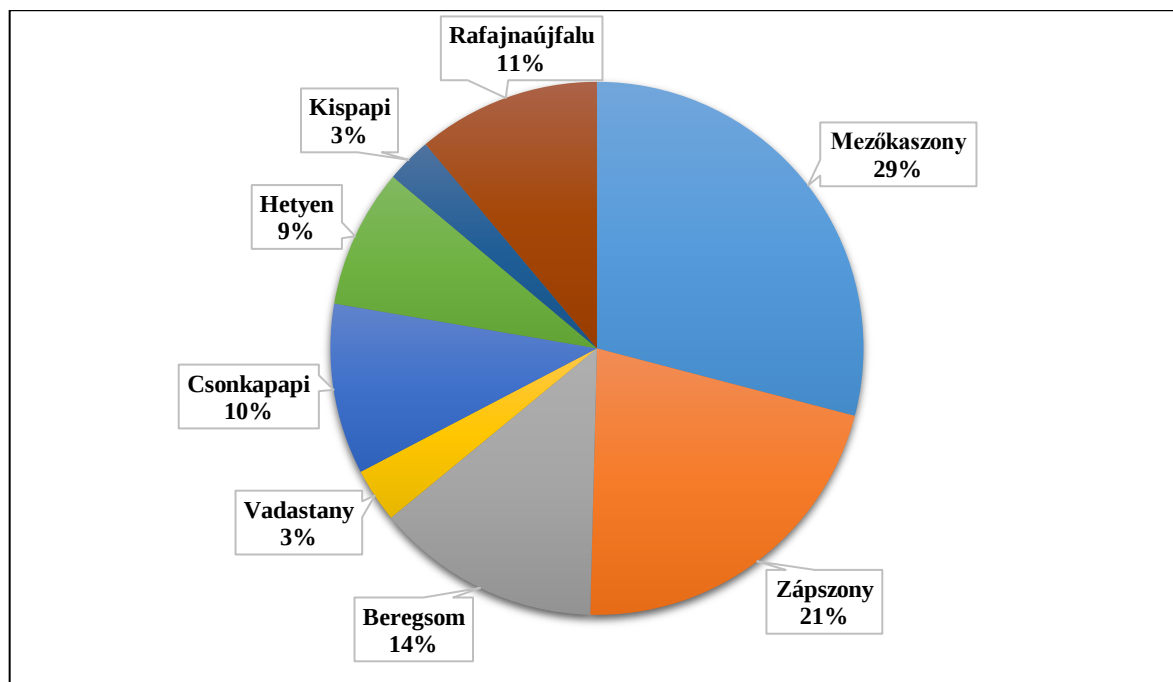
A 2023-as „jelenlévő lakosság” adatai azt mutatják, hogy a ténylegesen a településeken élők száma még tovább csökkent, az adatközlők válaszai alapján a bejelentett lakossághoz képest minden településen jelentős eltérés figyelhető meg. Mezőkaszonyban például a 1985 főre becsült összlakosságból csupán 1243 fő él ténylegesen a településen, ami közel 37%-os hiányt jelez. A legnagyobb eltérések Hetyen (311 jelenlévő a 576 főből) és Rafajnaújfalu (338 a 759 főből) esetében mutatkoznak, ami utal a falvak előregedésére és az aktív korú lakosság tömeges elvándorlására.

Azt azonban fontos megjegyezni, hogy a 2023-ban mért jelenlévő lakosság adatai nem feltétlenül jelentik azt, hogy távol tartózkodók véglegesen elhagyták a települést. A helyi adatközlők beszámolója és a községi előjárók szerint a lakosság jelentős része ideiglenesen tartózkodik külföldön, elsősorban Magyarországon, az orosz–ukrán háború következményei miatt. A határok lezárása és az instabil biztonsági helyzet sok családot arra késztetett, hogy átmenetileg elhagyja otthonát, ugyanakkor a lakcímük továbbra is a településhez köti őket (Horváth, 2024). Ennek tudatában a jelenlévő lakosság számai nem a tényleges elvándorlás mértékét, hanem a helyben maradtak aktuális fizikai jelenlétét tükrözik, amely rövid- vagy középtávon még megváltozhat. Amennyiben a háborús helyzet továbbra is fennmarad, egyre kisebb az esély arra, hogy az ideiglenesen külföldön tartózkodó lakosok visszatérjenek szülőfalujukba. Ez a megállapítás különösen a fiatalabb családokra, korcsoportokra érvényes, akik külföldön munkába álltak, beilleszkedtek, esetleg már házat vagy lakást is vásároltak (Tóth, 2024). A háború elhúzódása hozzájárulhat az ideiglenesen távol élők végleges letelepedéséhez, ez hosszú távon jelentősen csökkentheti a kistérség magyar lakosságának arányát és társadalmi erejét. A települések lakosságszámának csökkenése a Mezőkaszonyi kistérség teljes népességére is kihatással volt: 2001 és 2023 között az összlakosság 8607 főről 6827 főre csökkent, ami 1800 fős, azaz több mint 20%-os visszaesést jelent.

A Mezőkaszonyi kistérség demográfiai adatainak elemzése jól mutatja, hogy Mezőkaszony és Zápszony lakossága együttesen a térség teljes népességének közel felét teszi

ki. A lakosságszám csökkenése ellenére továbbra is e két település számít a kistérség központjának, míg a kisebb falvak demográfiai súlya lényegesen alacsonyabb (6. ábra).

A következőkben a népességszám alakulását befolyásoló tényezőket tekintjük át, valamint a településekre vonatkozó legfontosabb demográfiai mutatókat.

6. ábra. A Mezőkaszonyi kistérség lakosságának megoszlása települések szerint 2023-ban (%)

(forrás: A Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2023)

3.2. A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG TERMÉSZETES SZAPORULATA

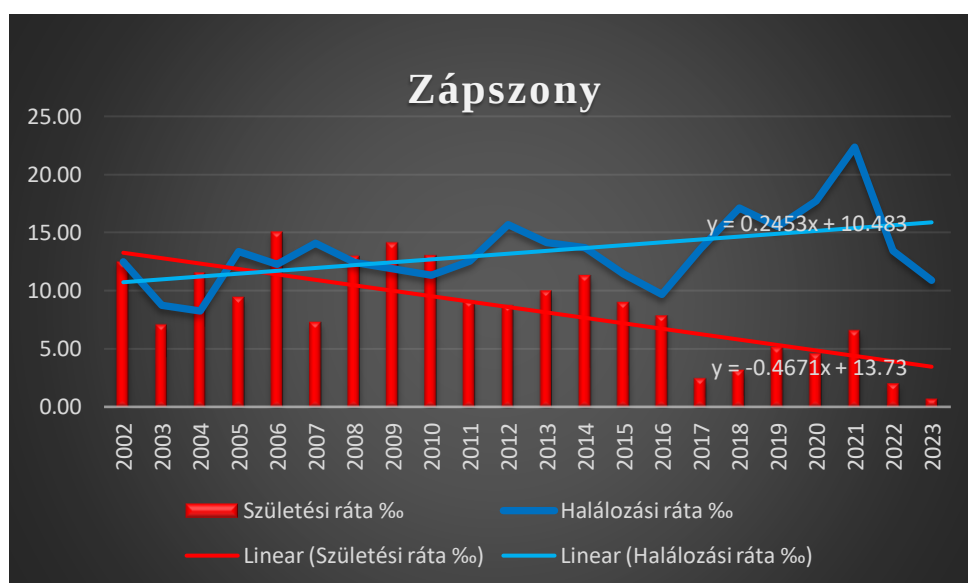
A népesség alakulásának egyik alapvető meghatározó tényezője a természetes szaporulat, amely a születések és a halálozások különbségéből adódik.

Kárpátalján a vizsgált időszakban összességében még természetes szaporulat volt tapasztalható, a Beregszászi járásban, amelyhez a kistérség is tartozik már természetes fogyás figyelhető meg. Ebbe a képbe jól illeszkednek a Mezőkaszonyi kistérség településeinek adatai is (Molnár D., 2018). Az elmúlt évtizedekben a természetes fogyás egyre markánsabban jelentkezett, hozzájárulva az előregedő társadalom kialakulásához és a lakosság csökkenéséhez.

A folyamatok részletesebb megértése érdekében minden településről külön diagramot készítettem, amelyek bemutatják, hogyan változott a születési és halálozási ráta a tárgyalt időszakban.

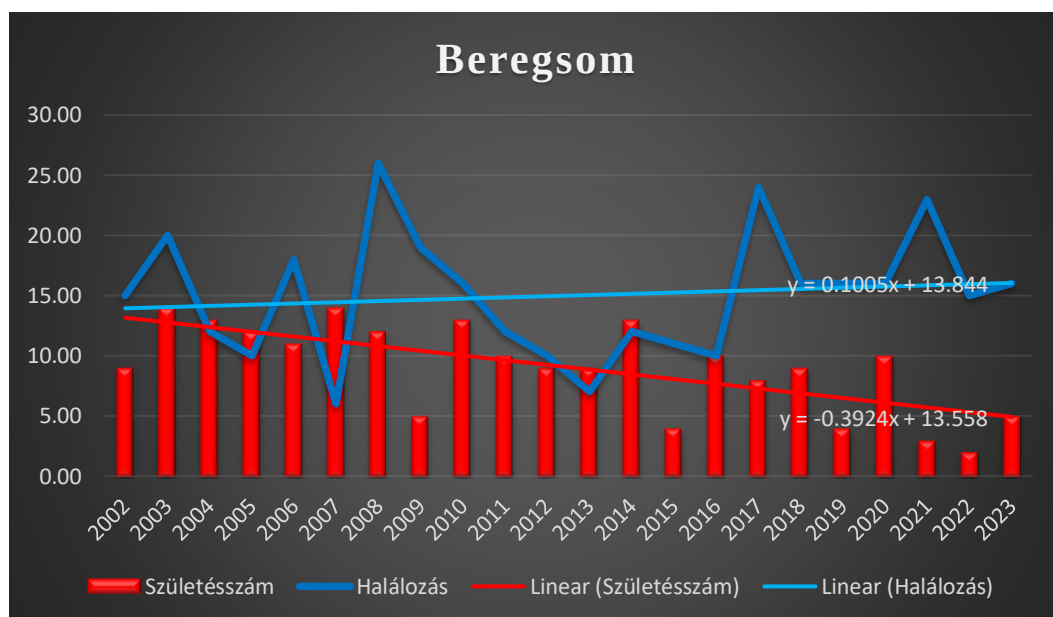
7. ábra. A születési és halálozási ráta alakulása Mezőkaszonyban, 2002-2023
 (Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

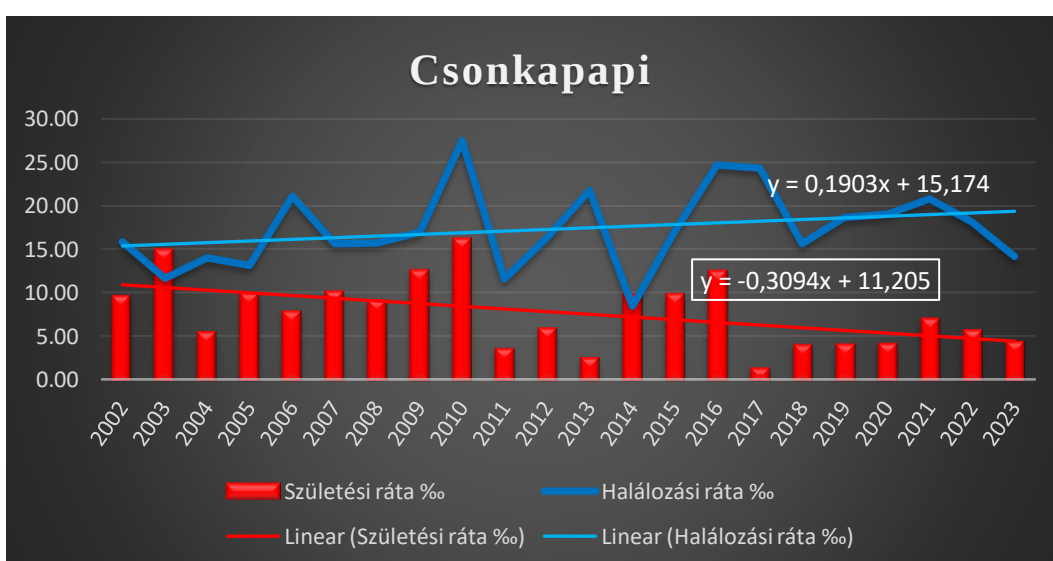
8. ábra. A születési és halálozási ráta alakulása Zápszonyban, 2002-2023
 (Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

A Mezőkaszony (7. ábra) és Zápszony (8. ábra) születési és halálozási rátáját ábrázoló diagramok alapján mindkét település esetében csökkenő születési rátát és növekvő halálozási rátát figyelhetünk meg. Zápszony esetében 2010-ig több évben is előfordult (2006, 2008–2010), hogy a születési ráta meghaladta a halálozási rátát, ami időszakos természetes szaporulatra utal. Mezőkaszonyban esetében ugyanez nem tapasztalható, a vizsgált időszakban folyamatosan magasabb volt a halálozások száma, mint a születéseké, ami állandó népességfogyást

eredményezett. A születési ráta csökkenése arra utal, hogy a fiatalabb generációk körében csökkent a termékenység, illetve valószínűsíthető, hogy a fiatalok elvándorlása is hozzájárult a negatív folyamat kialakulásához. A halálozási ráta növekedése, az előregedés problémáját mutatja, és jól tükrözi a települések demográfiai szerkezetében bekövetkező változásokat. Itt érdemes megemlíteni, hogy 2021-ben a kistérség több településén is kiemelkedések figyelhetők meg a halálozási rátában mely összefüggésben van a COVID világjárvány hatásaival.

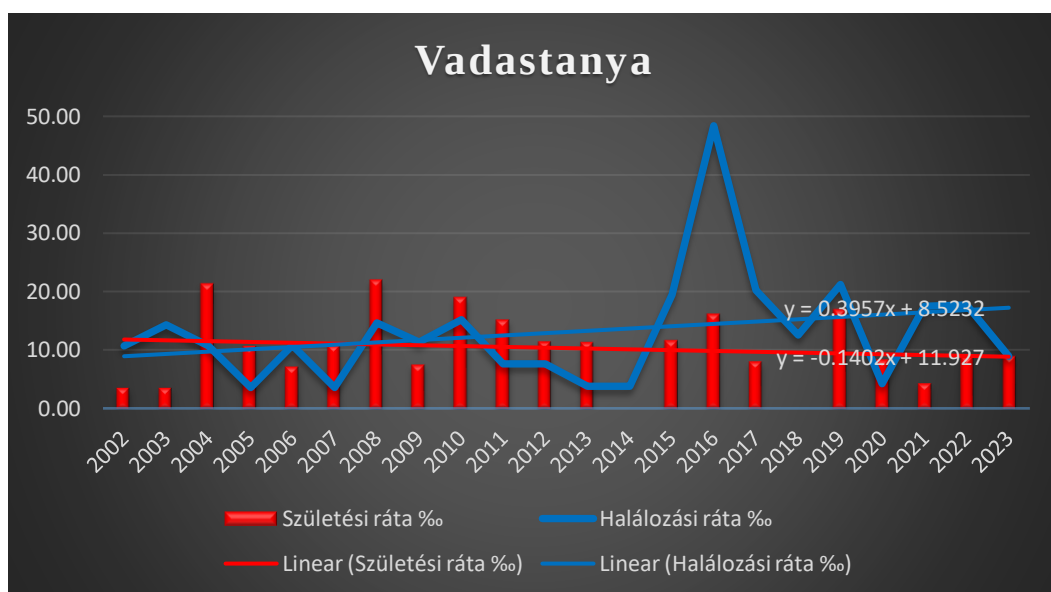
9. ábra. A születési és halálozási ráta alakulása Beregsomban, 2002-2023
(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

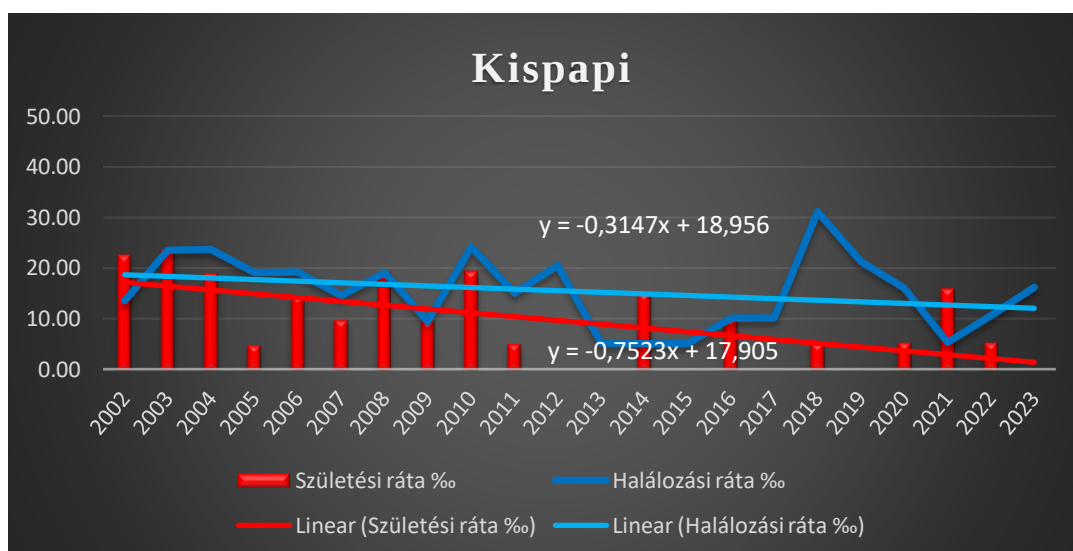
10. ábra. A születési és halálozási ráta alakulása Csonkapapiban, 2002-2023
(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

Hasonló tendencia figyelhető meg a kistérség kisebb településein Beregsomban (9. ábra) és Csonkapapiban is (10. ábra). A születési ráta évről évre csökken mindkét községben, míg a halálozási mutatók kisebb ingadozások mellett, de emelkedő pályát írnak le.

A Mezőkaszonyi kistérség két legkisebb településének Vadastanyának (11. ábra) és Kispapinak (12. ábra) eltérő tendenciákat mutatnak a demográfiai mutatói. A születési és a halálozási ráták terén is nagy különbségek figyelhetők meg, ami érdekes következtetésekre ad lehetőséget a két kistelepülés népesedési folyamatait illetően.

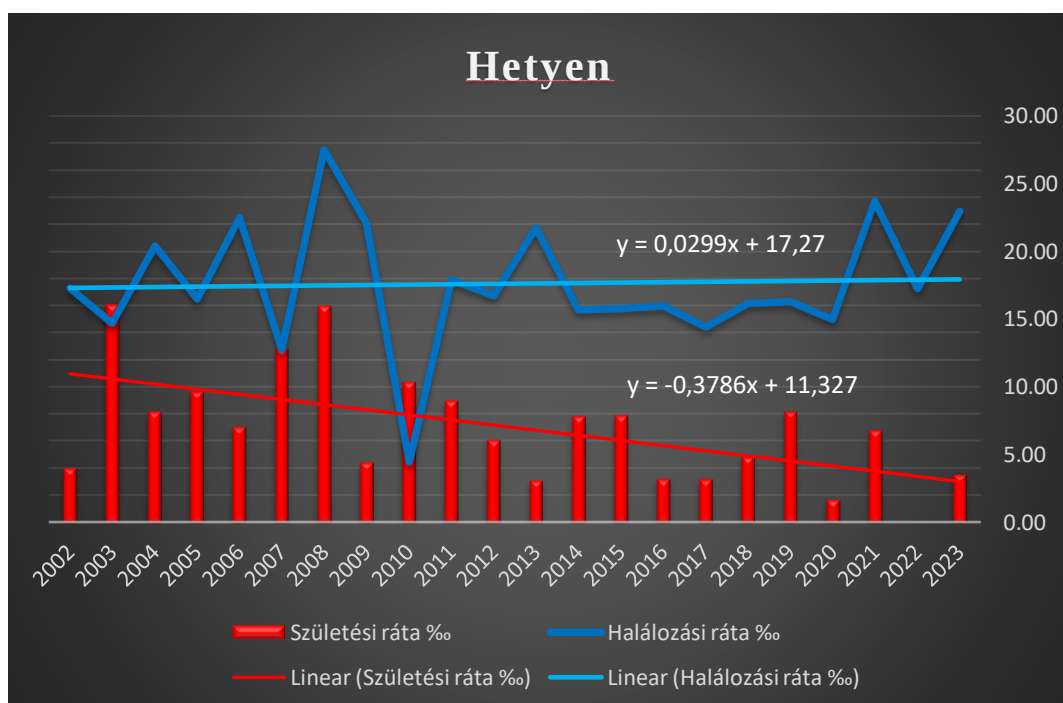
11. ábra. A születési és halálozási ráta alakulása Vadastanyán, 2002-2023
(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

12. ábra. A születési és halálozási ráta alakulása Kispapiban, 2002-2023
(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

Vadastanya esetében a halálozási ráta enyhe növekedést mutat, amelyet alátámaszt a trendvonal pozitív meredeksége is. Ezzel szemben a születési ráta csökkenő tendenciát követ. A két trendvonal körülbelül 2008 tájékán metszi egymást, ettől az időponttól kezdve a halálozási ráta általában meghaladta a születési rátát.

A kistérség többi településével ellentétben Kispapinál a születési és halálozási ráták egyaránt csökkenő tendenciát mutatnak, amit jól szemléltet a trendvonalak negatív meredeksége. Ez a sajátosság valószínűleg a település rendkívül alacsony népességszámával, illetve az ezzel járó statisztikai ingadozásokkal magyarázható, hiszen egy-egy esemény (születés vagy halálozás) is jelentős arányváltozást eredményezhet, ezt a feltevést az adatok szórása is megerősíti.

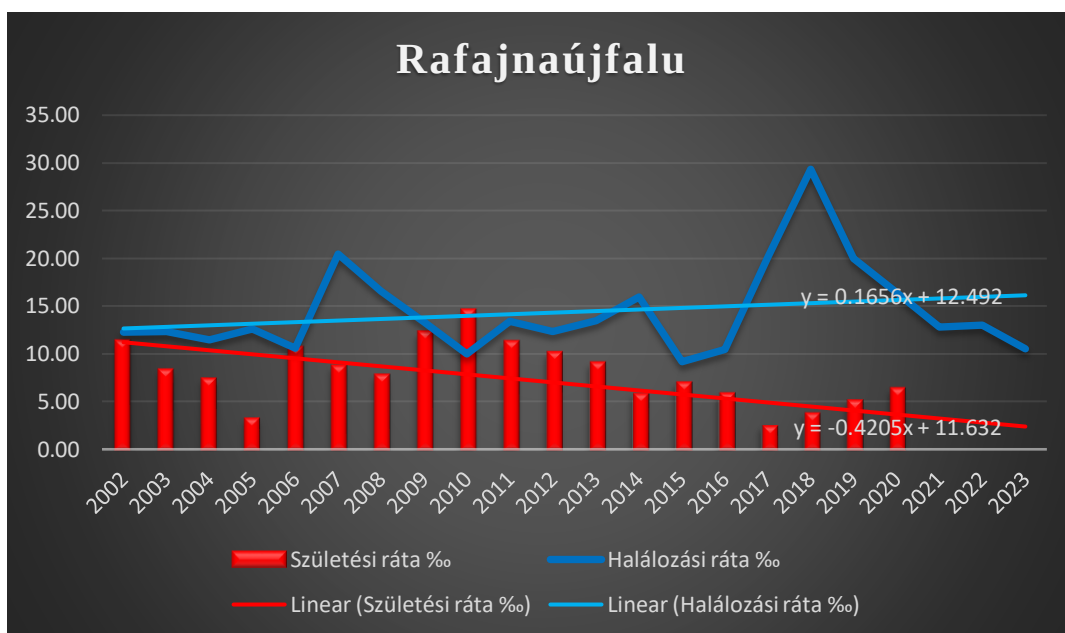

13. ábra. A születési és halálozási ráta alakulása Hetyenben, 2002-2023

(Forrás: Mezőkaszyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

Hetyen (13. ábra) és Rafajnaújfalu településeknél megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a kistérség fentebb tárgyalt falvaihoz hasonlóan a lakosság természetes fogyása volt jellemző. Mindkét községben folyamatos népességfogyás tapasztalható, ami a halálozási arányok tartós túlsúlyával és a születésszám csökkenésével magyarázható.

Különösen aggasztó jelenség figyelhető meg Rafajnaújfaluban, ahol az adott időszak utolsó három évében egyetlen gyerek sem született (14. ábra).

14. ábra. A születési és halálozási ráta alakulása Rafajnaújfaluban, 2002-2023
(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

Összegzésként megállapítható, hogy a Mezőkaszonyi kistérség településein a természetes szaporulat már hosszú ideje negatív irányba mutat. A születések számának fokozatos csökkenésének hátterében elsősorban gazdasági és társadalmi tényezők állnak: az alacsony jövedelmek, a munkahelyek megszűnése, az infláció és a kivándorlás, valamint az, hogy egyre több nő szeretne felsőfokú végzettséget szerezni, ami kitolja a házasság és a gyermekvállalás idejét. Mindezek már önmagukban is egy lassú, de biztos népességcsökkenést vetítettek előre.

Ezt a negatív tendenciát azonban a közelmúlt eseményei jelentősen felgyorsították. A pandémia által kiváltott bizonytalanság és pánikhangulat visszatartó erőt jelentett a családalapítás és gyermekvállalás terén, a háborús helyzet pedig újabb súlyos csapást mért úgy a kárpátaljai magyarság, mint a kistérség demográfiai helyzetére egyaránt. A háború miatt sokan hagyták el az országot, családok szakadtak szét, ami tovább rontotta a gyermekvállalási hajlandóságot. Mindezek következtében 2022-től a születések száma drasztikusan visszaesett. A halandóság tekintetében is aggasztó kép rajzolódik ki: az előjárói körzetek adatai alapján a férfiak körében magasabb az elhalálozási arány, amit többek között a megterhelő fizikai munka, a dohányzás, valamint az alkoholfogyasztás is befolyásol. Mindezek a tényezők együttesen

hozzájárulnak a kistérség népességének tartós csökkenéséhez, ami komoly kihívások elé állítja a helyi közösségeket és veszélyezteti a jövőbeli generációk fennmaradását.

A születési és halálozási arányszámok átlagát összehasonlítottam a Kárpátaljai és Ukrajnai adatokkal is (4. táblázat).

4. táblázat. Átlagos születési és halálozási arányszámok összehasonlítása (2001–2021)
– Mezőkaszonyi kistérség, Kárpátalja és Ukrajna vonatkozásában

Település / Kistérség/ Megye / Ország	A születési ráta átlaga a 2002- 2021-közötti időszakban (‰)	A halálozási ráta átlaga a 2002- 2021 közötti időszakban (‰)	Természetes szaporulat, fogyás (-) (‰)
Mezőkaszony	8,0	13,6	-5,6
Zápszony	8,4	13,3	-4,9
Beregsom	8,4	14,3	-5,9
Vadastanya	10,3	13,1	-2,8
Csonkapapi	7,9	17,4	-9,5
Hetyen	7,5	17,4	-9,9
Kispapi	9,9	15,5	-5,6
Rafajnaújfalu	6,8	14,4	-7,6
Mezőkaszonyi kistérség	8,4	14,9	-6,5
Kárpátalja	12,9	12,5	0,4
Ukrajna	9,8	15,5	-5,7

(Forrás: <http://db.ukrcensus.gov.ua>, 2024. és a Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

Az a 4. táblázat jól szemlélteti a kistérség demográfiai helyzetének alakulását. Kispapi születési és halálozási arányszámának átlaga szinte teljes mértékben megegyezik az ukrajnai átlaggal, ettől nem sokkal térnek el a Beregsomi adatok sem. Csonkapapiban és Hetyenben az

ukrajnai átlagnál is aggasztóbb helyzet figyelhető meg: mindkét településen alacsony születési és kimagasló halálozási ráták jellemzők. A természetes fogyás mértéke a vizsgált térségben Heteny esetében a legmagasabb.

Valamivel kedvezőbb mutatókkal rendelkezik Vadastanya, itt a születési ráta meghaladja a kistérségi és az országos átlagot is, a halálozás viszont viszonylag alacsonyabb, így mérsékeltebb a természetes fogyás mértéke. A Mezőkaszonyi kistérség egészét nézve a természetes fogyás ($-6,5\%$) valamivel meghaladta az országos átlagot ($-5,7\%$), ami arra utal, hogy a két évtized során a térség demográfiai hanyatlása az ukrajnai átlagnál is súlyosabb mértéket öltött. Az összehasonlított területek közül egyedül Kárpátalján volt megfigyelhető enyhe természetes szaporulat.

Fontos megjegyezni, hogy az összehasonlító elemzés a korábbi vizsgálatokkal ellentétben csak 2021-ig terjed, mivel az Ukrajnára és Kárpátaljára vonatkozó hivatalos statisztikai adatok is eddig az évig állnak rendelkezésre. Az összevethetőség és az elemzés objektivitásának megőrzése érdekében a saját vizsgálati időszakot is ehhez igazítottam.

3.3. MIGRÁCIÓS FOLYAMATOK

A népességszám alakulását nem csupán a természetes szaporulat befolyásolja, hanem a vándorlási folyamatok is. A migrációs mozgások, különösen az elvándorlás és a belső népességmozgás, Kárpátalja és a Mezőkaszonyi kistérség esetében is jelentős szerepet játszanak a demográfiai tendenciák formálásában. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy megvizsgáljuk a migrációs folyamatokat is a természetes népmozgalmi mutatók mellett.

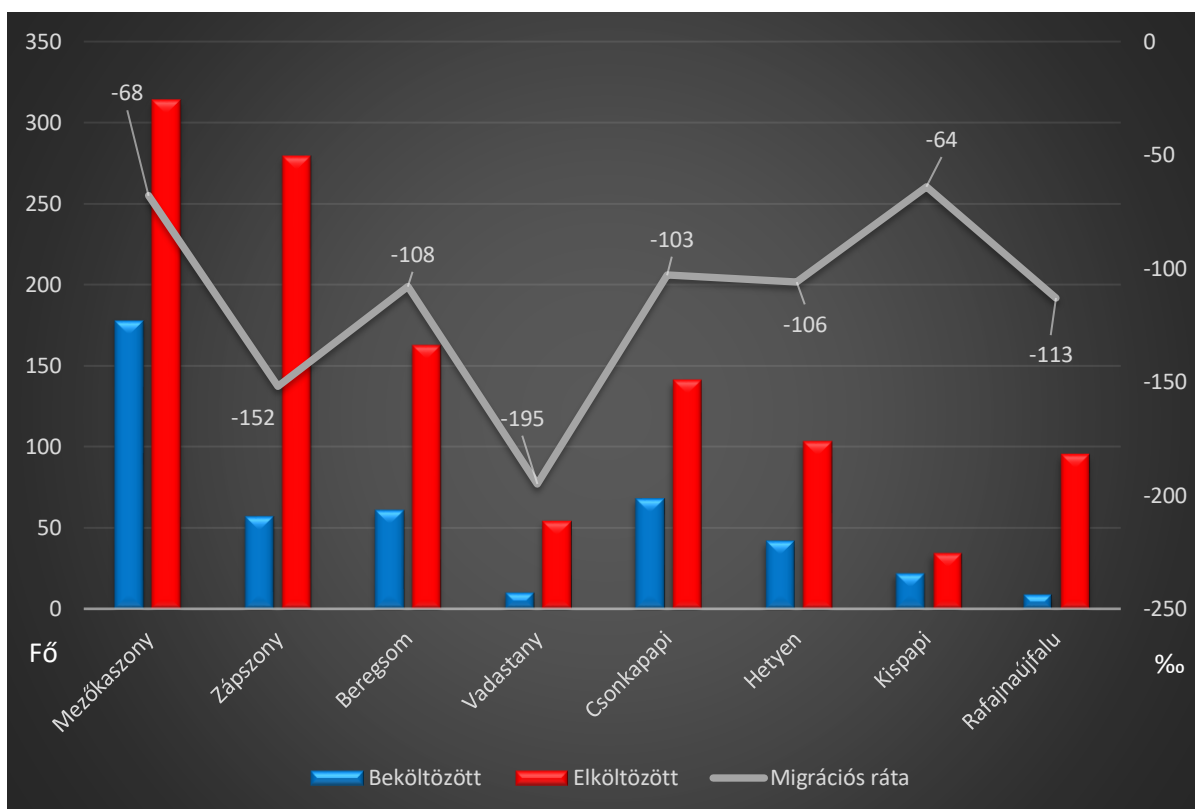
A 2001-es népszámlálást követően Kárpátalján egyre hangsúlyosabbá váltak a migrációs jelenségek, ennek a háttérében elsősorban gazdasági és társadalmi okok húzódtak meg (Tátrai, et.al, 2018).

A térségből való elvándorlás jelentős mértékben érintette a magyar nemzetiségű lakosságot, különösen a határ menti településeken, ahol a rokoni kapcsolatok és a magyar állampolgárság felvételének lehetősége megkönnyítette a kivándorlást. A kedvezményes honosítás is növelhette a magyar nemzetiségűek migrációs hajlandóságát, mely új lehetőségeket nyitott meg számukra a munkavállalásban és letelepedésben, az Európai Unió területén. A magyar közösségek fogyása nem csak az anyaország irányába való elvándorlásnak tudható be.

A helyi fiatalok jelentős része a jobb megélhetés reményében sok esetben a megyei jogú városokba, vagy az Európai Unió magasabb jövedelmet biztosító tagállamaiba költözik, s

e folyamat hosszú távon a kistelepülések előregedéséhez és népességcsökkenéséhez vezet (Tátrai, et.al, 2016).

A 2002 és 2023 közötti időszak migrációs adatai alapján a Mezőkaszonyi kistérség településein jelentős elvándorlás volt tapasztalható (15. ábra).

15. ábra. A migrációs egyenleg alakulása a Mezőkaszonyi kistérség településein (2002–2023),

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2025)

A népesebb településekről általában nagyobb a szám szerinti elköltözés, ez látható Mezőkaszony és Zápszony esetében is: előbbinél 314 fő, utóbbinál 259 fő hagyta el a települést, míg a beköltözések száma jóval alacsonyabb maradt. Azonban a migrációs rátát megvizsgálva megállapítható, hogy arányaiban Mezőkaszonyban és Kispapiban a legkedvezőbb ez a mutató. A legkedvezőtlenebb érték Vadastany (-195 %) esetében figyelhető meg, ez főként annak tudható be, hogy kis létszámú településeknél néhány fő elköltözése is jelentősen befolyásolja a migrációs ráta alakulását. Az összesített adatok szerint a kistérség minden településén meghaladja az elköltözők száma a beköltözőkét, ami világosan jelzi a negatív migrációs egyenleget. Ez a folyamat tovább súlyosbítja a természetes fogyásból eredő népességcsökkenést, és hozzájárul a kistérség demográfiai válságának elmélyüléséhez.

Az elvándorlás okairól korábban már esett szó, ugyanakkor a 2002 és 2014 közötti időszak beköltözési adatai arra utalnak, hogy a betelepülések túlnyomó többsége elsősorban házasságkötésekhez és családalapításhoz köthető, ez a természetes mobilitás egyik jellemző formája. A 2014-es ukrajnai politikai fordulat, különösen a Krím-félsziget orosz annektálása után Kárpátalja turisztikai szerepe felértékelődött, ami fellendítette a turizmust és a belső migrációt is. A Kaszonyi termálfürdő országos ismertsége révén Mezőkaszony, Zápszony és Beregsom települései váltak a beköltöző ukrán családok elsődleges célpontjává, mely a fürdő közelségével magyarázható. A helyi vezetők beszámolói szerint ebben az időszakban vegyesen költöztek be Kelet-Ukrajnából érkező menekültek valamint nyugat- és közép-ukrajnai vállalkozók, akik turisztikai vállalkozás szempontjából vásároltak ingatlant, és csak időszakosan tartózkodnak a településeken. (Tóth, 2024).

A 2022-ben kirobbant teljes körű orosz–ukrán háború tovább fokozta ezt a tendenciát. Az ország keleti és középső részeiből menekülő családok egyre nagyobb számban vásárolnak házakat Kárpátalja magyar többségű településein, köztük a Mezőkaszonyi kistérség falvaiban is. A betelepülések újabb hulláma már nem csupán turisztikai és gazdasági motivációval bír, hanem összefügg a biztonságos életfeltételek keresésével is. Ennek következményeként a térség etnikai összetétele is lassú átalakulásnak indult, amely hosszabb távon újabb társadalmi és kulturális kihívásokat vethet fel. Fontos megjegyezni, hogy bár a kistérség településein az elköltözött helyi lakosok számos ingatlant értékesítettek az elmúlt években, a tényleges beköltözések számáról mégsem áll rendelkezésre pontos adat. Az ingatlan-adásvételhez jelenleg már nincs szükség a polgármesteri hivatal engedélyére, így a helyi önkormányzatok sokszor nem rendelkeznek naprakész információval a tulajdonosváltásokról. Emellett több esetben előfordul, hogy az új tulajdonosok nem költöztek be azonnal az ingatlanokba, vagy csak időszakosan tartózkodnak ott, ezért ezek az esetek nem tükröződnek a statisztikákban, és így nem kerülhettek be a dolgozat adatbázisába sem (Dávid, 2024).

A természetes szaporulat és a migrációs folyamatok vizsgálata már világosan kirajzolja, hogyan csökkent a Mezőkaszonyi kistérség lakossága az elmúlt két évtized során.

A vizsgált adatok összesítését tartalmazza az 5. táblázat:

5. táblázat. A lakosságszám alakulását befolyásoló demográfiai és migrációs adatok a Mezőkaszonyi kistérség településein (2002–2023)

Település	Születésszám (2002-2023)	Elhalálozások száma (2002- 2023)	Beköltöz ött (2002- 2023)	Elköltözött (2002- 2023)	A lakosság fogyásának mértéke
Mezőkaszony	387 fő	653 fő	178 fő	314 fő	-402 fő (17%)
Zápszony	318 fő	489 fő	57 fő	271 fő	-385 fő (21%)
Beregsom	199 fő	330 fő	61 fő	162 fő	-232 fő (22%)
Vadastanya	59 fő	73 fő	10 fő	54 fő	-58 fő (20%)
Csonkapapi	143 fő	319 fő	68 fő	141 fő	-249 fő (26%)
Hetyen	104 fő	255 fő	42 fő	103 fő	-212 fő (27%)
Kispapi	43 fő	67 fő	22 fő	34 fő	-36 fő (16%)
Rafajnaújfalu	135 fő	276 fő	10 fő	95 fő	-226 fő (23%)
Összesen:	1388 fő	2462 fő	448 fő	1174 fő	-1800 fő (21%)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

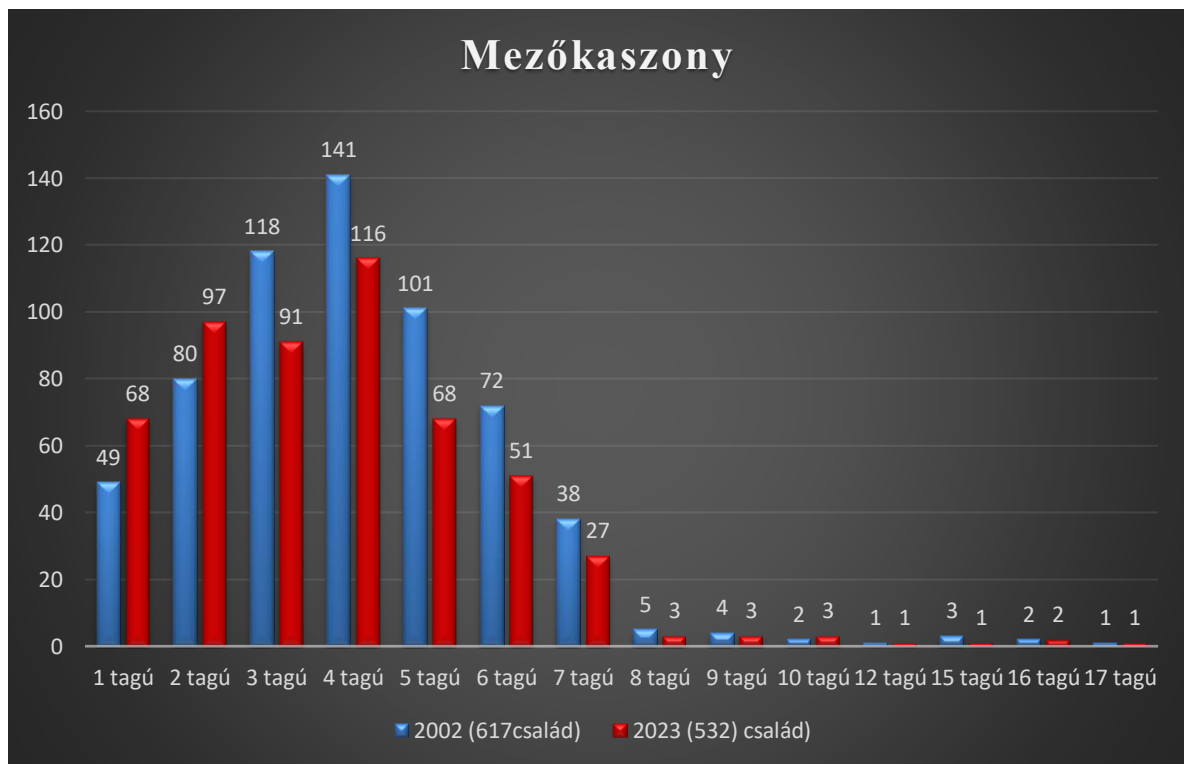
A falvak lakosságszámához viszonyítva a legnagyobb arányú fogyás Hetyenben és Csonkapapiban történt, a legkisebb csökkenés Kispapinál figyelhető meg. A döntően ukrán nemzetiségűek által lakott Vadastanyán is mintegy 20%-kal csökkent a lakosságszám, így megdőlni látszik az a gyakran hangoztatott vélekedés, miszerint Kárpátalján kizárólag a magyar települések népessége fogyatkozik. A demográfiai hanyatlás tehát etnikai hovatartozástól

függetlenül érinti a Mezőkaszonyi kistérség minden települését. Összességében a nyolc település népessége két évtized alatt 1800 fővel, átlagosan mintegy 21%-kal esett vissza.

3.4. A CSALÁDI SZERKEZET ALAKULÁSA A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN (2002–2023)

A családszerkezet vizsgálata alapvető fontosságú a népesség társadalmi jellegzetességeinek megértésében. A családok száma és összetétele, valamint az egy családra jutó átlagos létszám fontos mutatói a demográfiai trendeknek. A munka e fejezetében településenként kerül bemutatásra, hogyan változott a családok száma a Mezőkaszonyi kistérségben 2002 és 2023 között, illetve milyen az átlagos családméret az egyes községekben. A vizsgálat célja feltárni, hogy a természetes népmozgalom és a migráció milyen hatással volt a háztartások számának alakulására az elmúlt két évtized során.

A lakosságszám csökkenése Mezőkaszonyban nem csupán népességi, hanem családszerkezeti szinten is érzékelhető következményekkel járt. A településen 2002-ben még 617 családot tartottak nyilván, míg 2023-ra ez a szám 532-re esett vissza, ami összességében 13,8%-os csökkenést jelent (16. ábra).

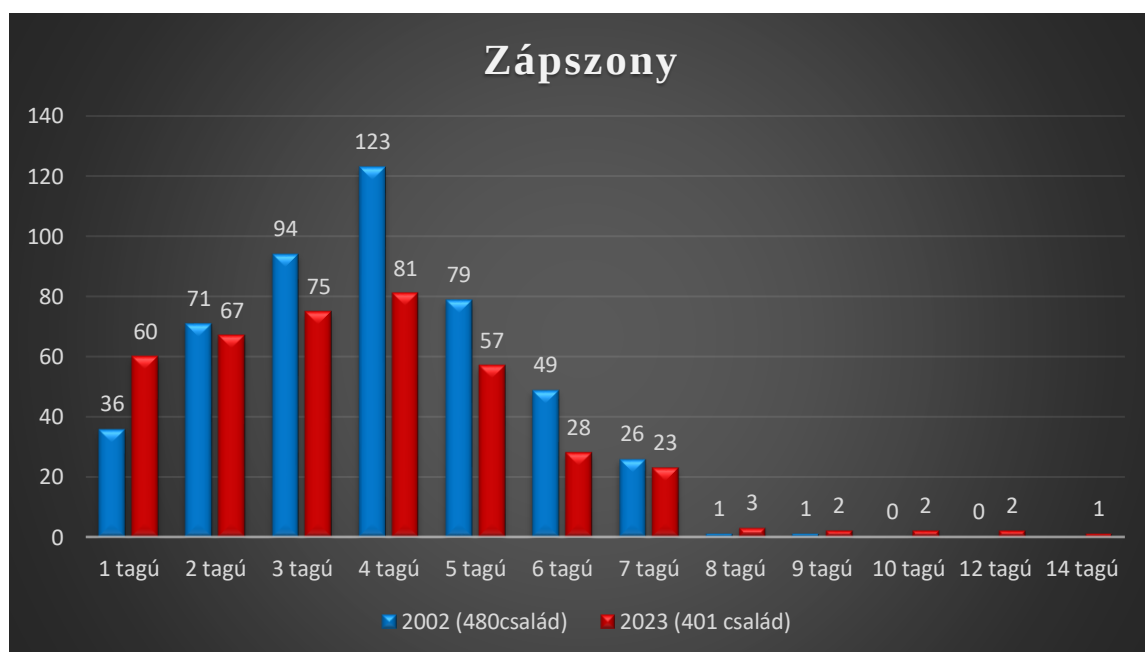

16. ábra. A családok száma családméret szerint Mezőkaszonyban (2002, 2023)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2025)

A családok számának mérséklődése közvetlen összefüggést mutat a korábban tárgyalt népességfogyással, amelyet részben a természetes népmozgalmi veszteségek, részben pedig a fiatalabb korosztályok és a családos háztartások jelentős arányú elvándorlása idézett elő. A családok taglétszám szerinti megoszlásának vizsgálata világosan jelzi, hogy az elmúlt két évtizedben jelentős eltolódás következett be a kisebb létszámú háztartások felé. Különösen szembetűnő az egy- és kétfős családok számának növekedése. Az egytagú háztartások száma 49-ről 68-ra, a kétagúaké 80-ról 97-re emelkedett. Ez utóbbi csoport növekedése az előregedő népesség következménye, mivel sok esetben idős házaspárokról van szó, akiknél a gyermekek már külön költöztek vagy kivándoroltak. Az átlagos családméret 3,9 főről 3,7 főre csökkent a vizsgált időszakban.

Hasonló tendencia figyelhető meg Zápszony esetében is (17. ábra). Az összevetés jól mutatja, hogy a háztartások összlétszáma 21 év alatt 480-ról 401-re csökkent, ami több mint 16%-os visszaesést jelent. Itt is megfigyelhető, hogy nőtt az egy- és kétagú családok aránya, másrészt a közepes és nagy létszámú családok száma látványosan csökkent, különösen a 4–6 fős kategóriában. Ez a tendencia Mezőkaszonyra és Zápszonyra is jellemző.

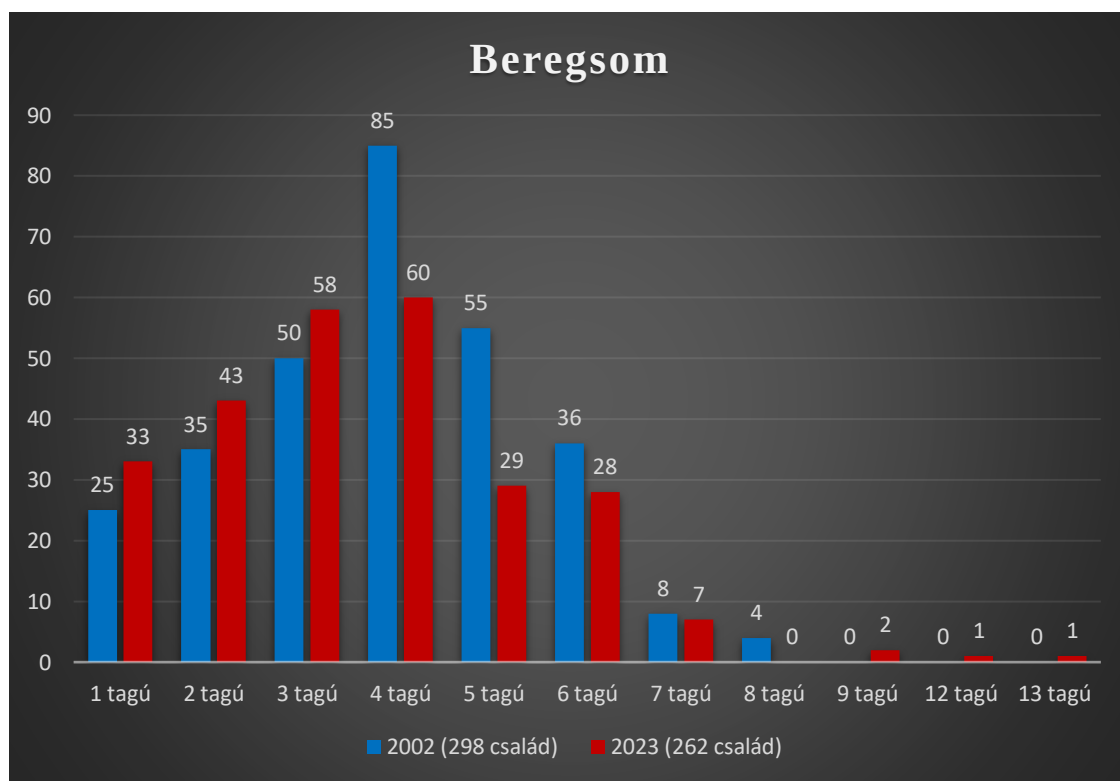
17. ábra. A családok száma családméret szerint Zápszonyban (2002, 2023)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

Említésre méltó a nagyobb családok jelenléte, Zápszony vonatkozásában 14 tagú, Mezőkaszony esetében pedig 17 tagú háztartás is szerepel a 2013-as adatok között. Ezek a nagy létszámú háztartások többnyire a cigány közösségekhez köthetők, ahol továbbra is jellemző a

többgenerációs együttélés és magasabb a gyermekvállalási hajlandóság. A kistérség települései közül csak Mezőkaszonyban és Zápszonyban él nagyobb létszámú cigány közösség. Az átlagos családméret Mezőkaszonyhoz hasonlóan Zápszonyban is lecsökkent 3,8-ról 3,6 főre.

A beregsomi családok számának vizsgálatából arra lehet következtetni, hogy a fent említett településekhez hasonlóan nemcsak a családok összlétszáma csökkent (298-ról 262-re), hanem jelentősen visszaesett a nagyobb létszámú háztartások száma is (18. ábra). 2002-ben még négy 8 fős család is élt a településen, addig 2023-ra már egy sem szerepel a nyilvántartásban. Ugyanakkor megjelent néhány nagyobb létszámú 12 és 13 fős család, ami kivételes eset, és nem rendszerszintű jelenség. Beregsomban nem túlzottan jellemző a tartósan nagy létszámú együttélés, ami összefüggésbe hozható a cigány lakosság hiányával. 2002-ben Beregsomban átlagosan 3,9 fő jutott egy családra, ez az arány 2023-ra lecsökkent 3,6 főre.

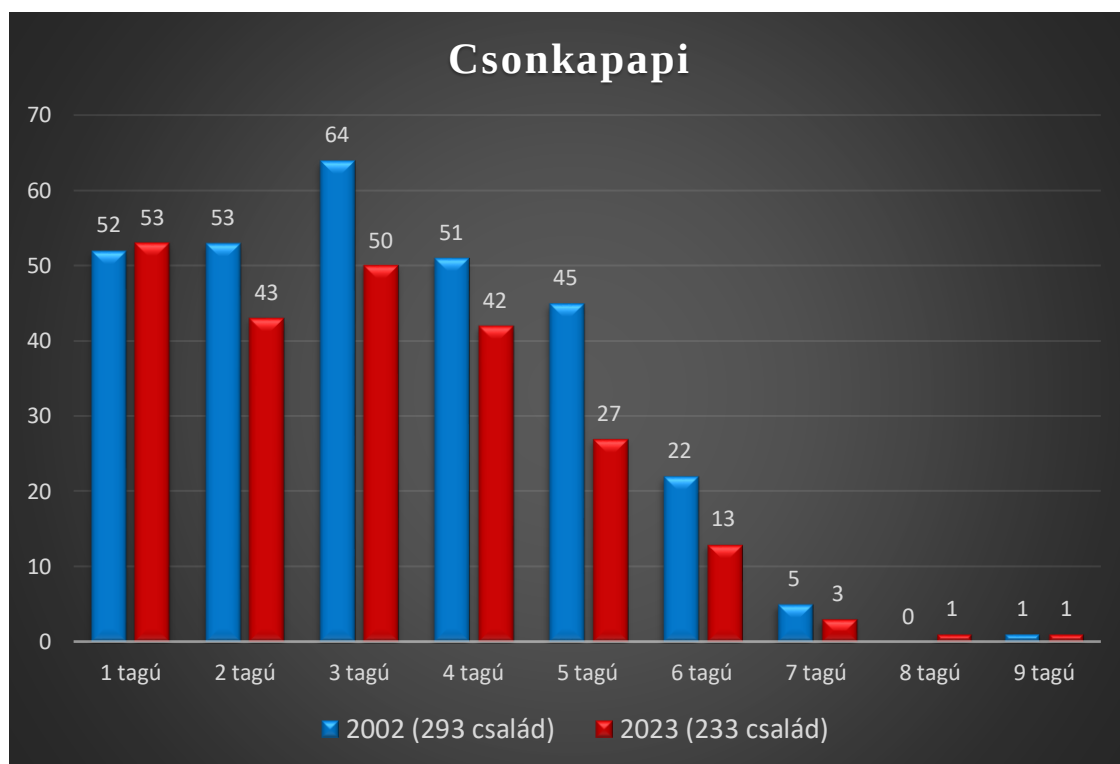

18. ábra. A családok száma családméret szerint Beregsomban (2002, 2023)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

Hasonló, de valamelyest visszafogottabb tendenciák érvényesülnek Csonkapapiban is, ahol a családok száma 2002 és 2023 között 293-ról 233-ra csökkent (19. ábra). Az egy- és kéttagú háztartások aránya itt is növekvő vagy stagnáló képet mutat, míg a közepes (4–6 fős) családok száma szintén visszaesett. A legnagyobb csökkenést az öttagú családoknál

figyelhetjük meg, de a három- és négytagú családok is kevesebben vannak, mint két évtizeddel korábban. A hét főnél nagyobb családok csak elvétve fordulnak elő, ez azzal magyarázható, hogy Csonkapapiban nem jellemző a nagycsaládos életforma, amit a település társadalmi összetétele és magyar többségű lakossága magyaráz. A Mezőkaszonyi kistérség nagyobb falvaihoz képest Csonkapapiban kisebb az átlagos családméret: 2002-ben 3,3 fő volt, 2023-ra ez az érték 3,0 főre csökkent.

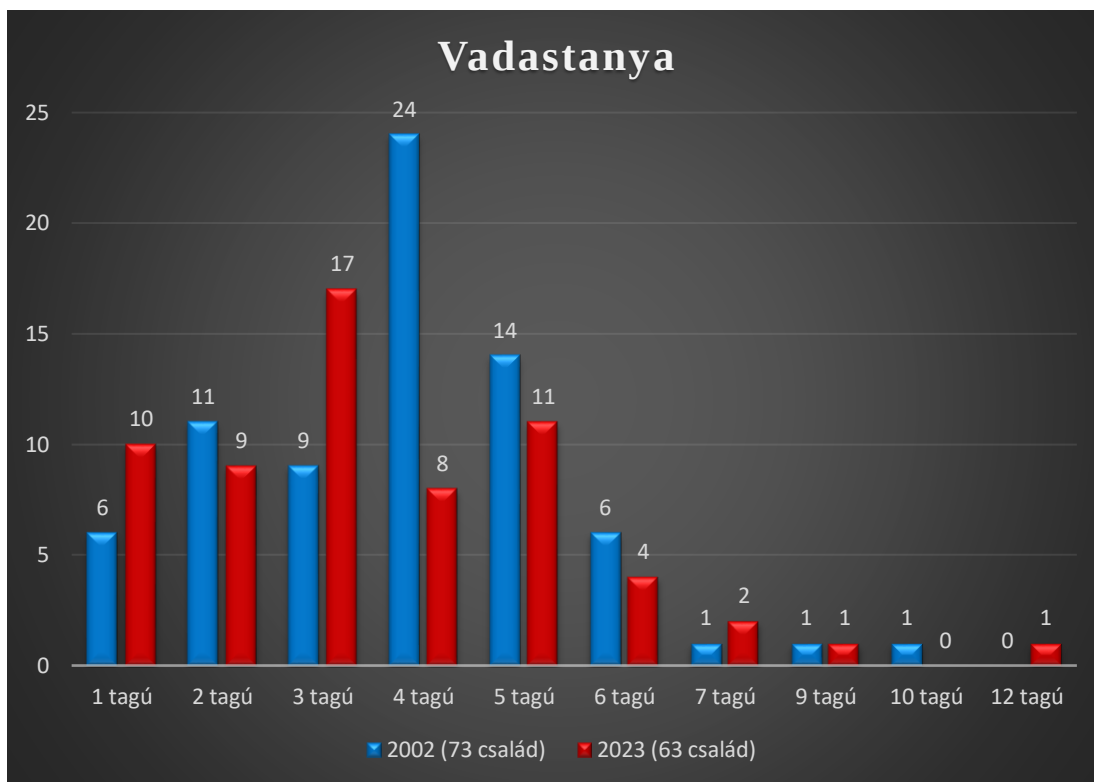

19. ábra. A családok száma családméret szerint Csonkapapiban (2002, 2023)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

A kistérség kisebb településein is, mint Vadastanya és Kispapi esetében, a családszerkezetek vizsgálata szintén a háztartások csökkenő létszámára utal, bár sajátos eltéréseket is megfigyelhetünk.

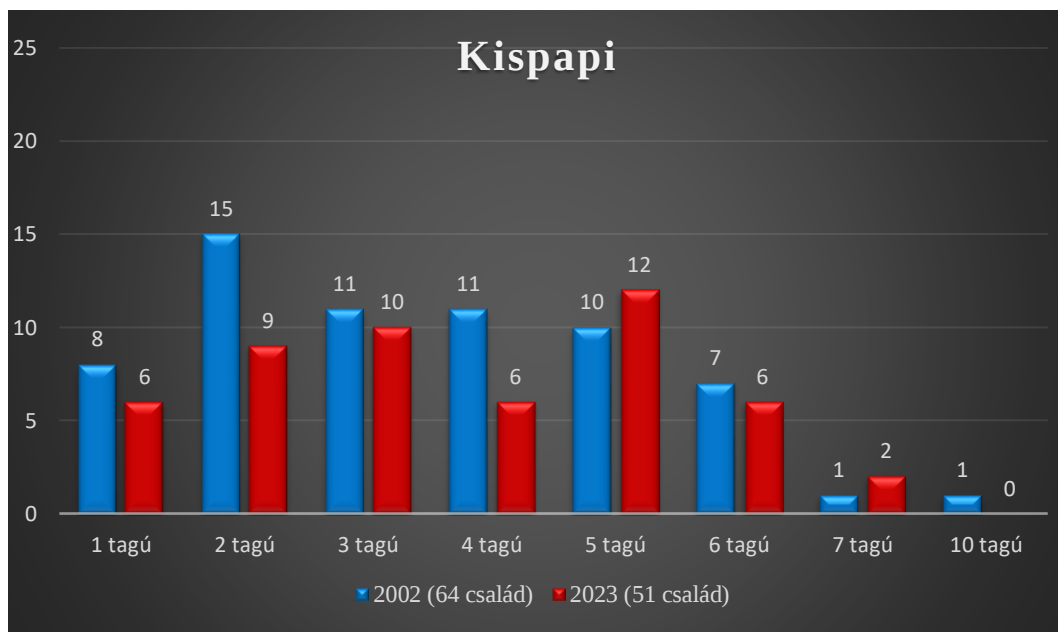
Vadastanyán 2002-ben még 73 család élt, ez 2024-re 63-ra csökkent (20. ábra). A legszembeütőbb változás a négytagú családok visszaesése, miközben a háromtagú családok száma megnőtt, és emelkedett a legkisebb háztartások száma is. Bár a tízfősnél nagyobb családok nem jellemzőek, megjelent egy 12 tagú háztartás 2023-ra. Az átlagos családméret 3,9 főről 3,6 főre csökkent, ami összhangban áll a kistérségi átlaggal.

20. ábra. A családok száma családméret szerint Vadastanyán (2002, 2023)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

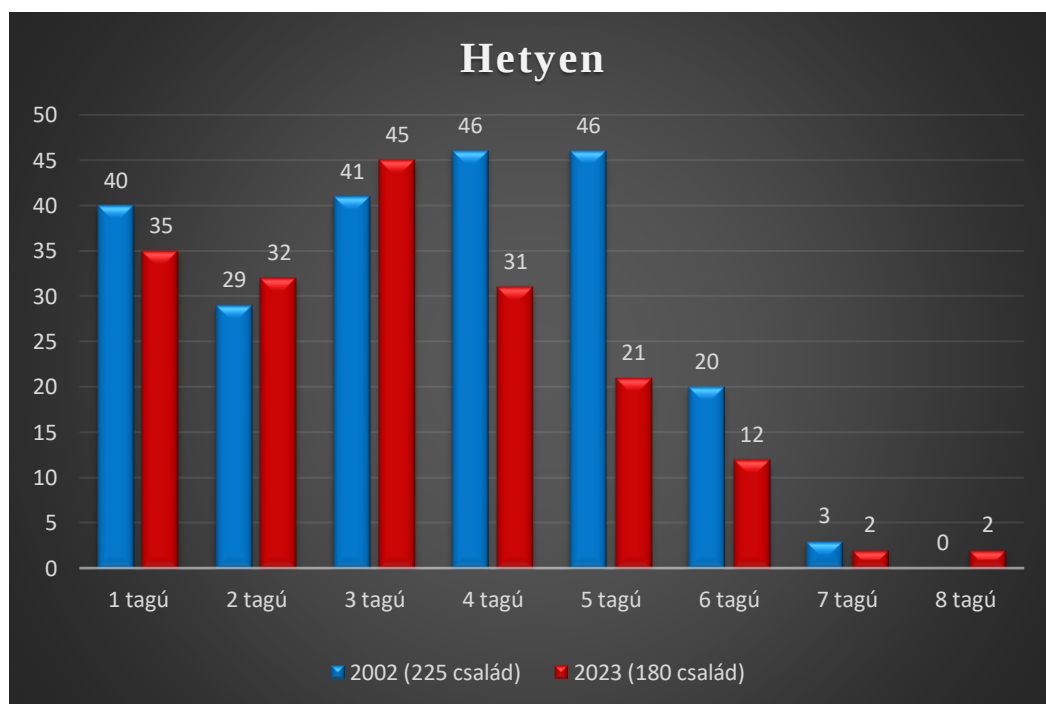
Kisapiban 2002-ben 64 családot tartottak nyilván, a kistérség települései között ez volt a legalacsonyabb érték. Ez a szám 2023-ra tovább csökkent, ekkor már csupán 51 család élt a településen (21. ábra). Itt a családstruktúra valamivel kiegyensúlyozottabb képet mutat. A közepes méretű 3–6 fős családok aránya meghatározó, de a legkisebb és legnagyobb háztartások száma is csökkent vagy stagnált. Érdekesség, hogy Kisapiban, a környező falvak hasonló adataihoz képest nőtt az átlagos családméret, 3,5 főről 3,7 főre, ami az egytagú és kéttagú családok csökkenésével és az öttagú családok számának növekedésével magyarázható. Ez a folyamat kivételes a térségben, és a községek lakosságszámához viszonyítva Kisapiban van a legtöbb fiatal család.

21. ábra. A családok száma családméret szerint Kispapiban (2002, 2023)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

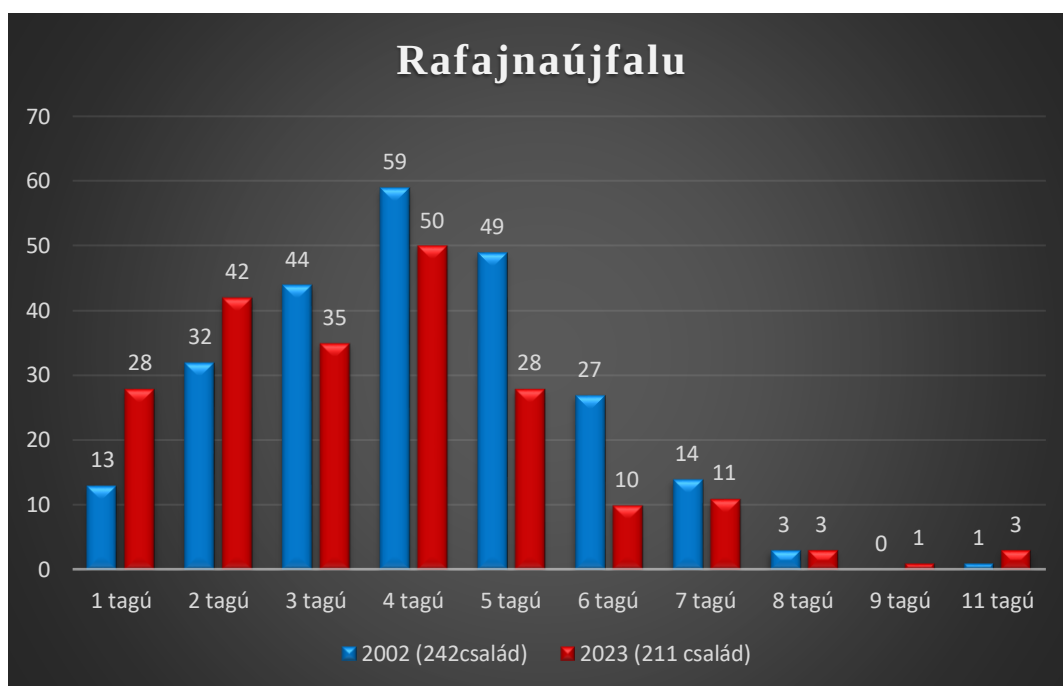
Hetyenben a családok száma 225-ről 180-ra esett, és az átlagos családméret 3,5 főről 3,2 főre csökkent (22. ábra). A négytagú vagy nagyobb családok száma jelentősen visszaesett, míg a háromtagú családok száma nőtt.

22. ábra. A családok száma családméret szerint Hetyenben (2002, 2023)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

Rafajnaújfaluban a családok száma 242-ről 211-re csökkent. Az átlagos családméret még jelentősebb visszaesést mutatott, mint a kistérség többi településén: 4,1 főről 3,6 főre esett. Ez a tendencia elsősorban annak tudható be, hogy több mint kétszeresére nőtt az egytagú háztartások száma, emellett emelkedett a kéttagú családok aránya is. A legnagyobb csökkenés a 4–6 fős családok körében volt tapasztalható, mely általános tendenciaként írható le a kistérségben. A nagy létszámú háztartások (8–11 fő) kis számban, de továbbra is jelen vannak a faluban.

23. ábra. A családok száma családméret szerint Rafajnaújfaluban (2002, 2023)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

A Mezőkaszonyi kistérség településeinek családstruktúra-elemzése azt mutatja, hogy a népességfogyás, az elvándorlás és az előregedés egyértelmű hatással van a háztartások szerkezetére is. Szinte minden településen növekedett az egy- és kéttagú családok aránya, míg a négyfősnél nagyobb családok visszaszorultak. A nagy létszámú háztartások általában a cigány közösségekhez köthetők, és jellemzően csak elszórtan fordulnak elő többnyire Zápszonyban és Mezőkaszonyban. Egyedül Kisapiban tapasztalható némi növekedés az átlagos családméret terén, ami kivételt képez a társadalmi trendek sorában.

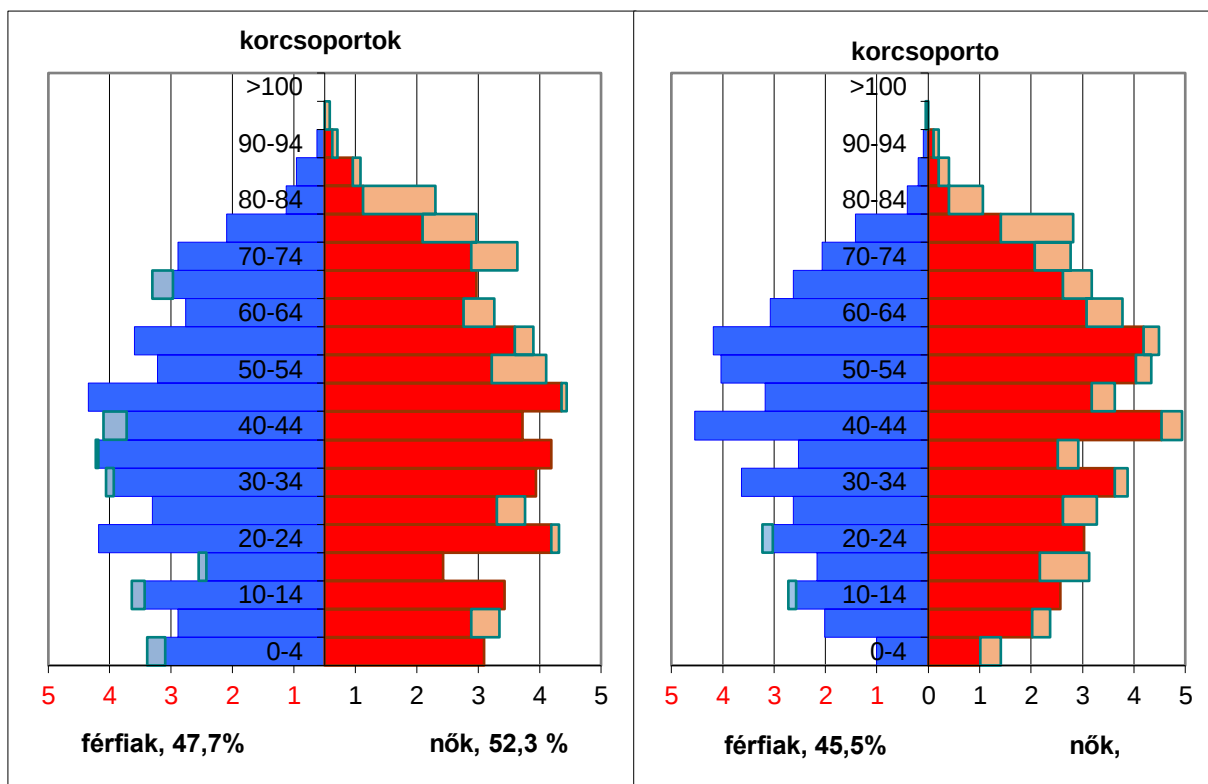
Ha a vizsgált települések egészét nézzük, akkor 2002-ben összesen 2292 háztartást tartottak nyilván, míg ez a szám 2023-ra 1933-ra csökkent, ami 359 család eltűnését jelenti kistérségi szinten, ami 15,7%-os visszaesésnek felel meg.

3.4. NEM ÉS KOR SZERINTI ÖSSZETÉTEL

A népesség kor- és nem szerinti összetétele az egyik legfontosabb demográfiai mutató, amelynek elemzése elengedhetetlen a társadalmi és gazdasági folyamatok megértéséhez. A korösszetétel feltárja, hogy egy adott közösség mennyire fiatalos, előregedő vagy kiegyensúlyozott. A népesség összetételének vizsgálata azért is fontos, mert a munkaképes korúak arányának csökkenése és az idősek számának növekedése a társadalom előregedésére, míg a nemek közötti arány felborulása különösen a férfiak hiánya bizonyos korcsoportokban háborús, gazdasági vagy egészségügyi válságokra utalhat (Obádovics, Tóth G., 2021).

A korfák jól érzékeltetik vizuálisan is ezeket a jelenségeket, így különösen hasznos eszközök a települések demográfiai állapotának és változásának bemutatására. A korfa, vagy más néven populációs piramis, egy vizuális ábrázolása egy adott közösség vagy népesség kor- és nem szerinti összetételének. A korfa felépítése úgy történik, hogy az alján helyezkednek el a fiatalabb korosztályok, míg felfelé haladva egyre idősebb generációk következnek. A grafikon bal oldalán a férfiak, míg a jobb oldalán a nők számának megfelelő vízszintes sávok mutatják az egyes korcsoportok létszámát, így ábrázolva a korosztályok közötti eltéréseket és a nemek közötti arányokat. Három alapvető korfa típust különböztetünk meg: a háromszög alakú korfa mely a fiatal népesség túlsúlyát és gyors népességnövekedést jelzi, a harang alakú korfa a stabil népességszerkezetre utal, míg az urna vagy hagyma alakú korfa az előregedő, csökkenő létszámú társadalmak jellemzője. E formák segítségével jól követhető a korösszetétel változása, különösen, ha két különböző időpontban készült korfát hasonlítunk össze.

A Mezőkaszonyi kistérség esetében különösen fontos ezek vizsgálata, mivel az elmúlt két évtized során jelentős társadalmi, gazdasági és politikai átalakulások formálták a népesség szerkezetét. A következő alfejezetekben településenként elemzem a korfák alapján a kor- és nem szerinti összetétel változását 2002 és 2023 között.

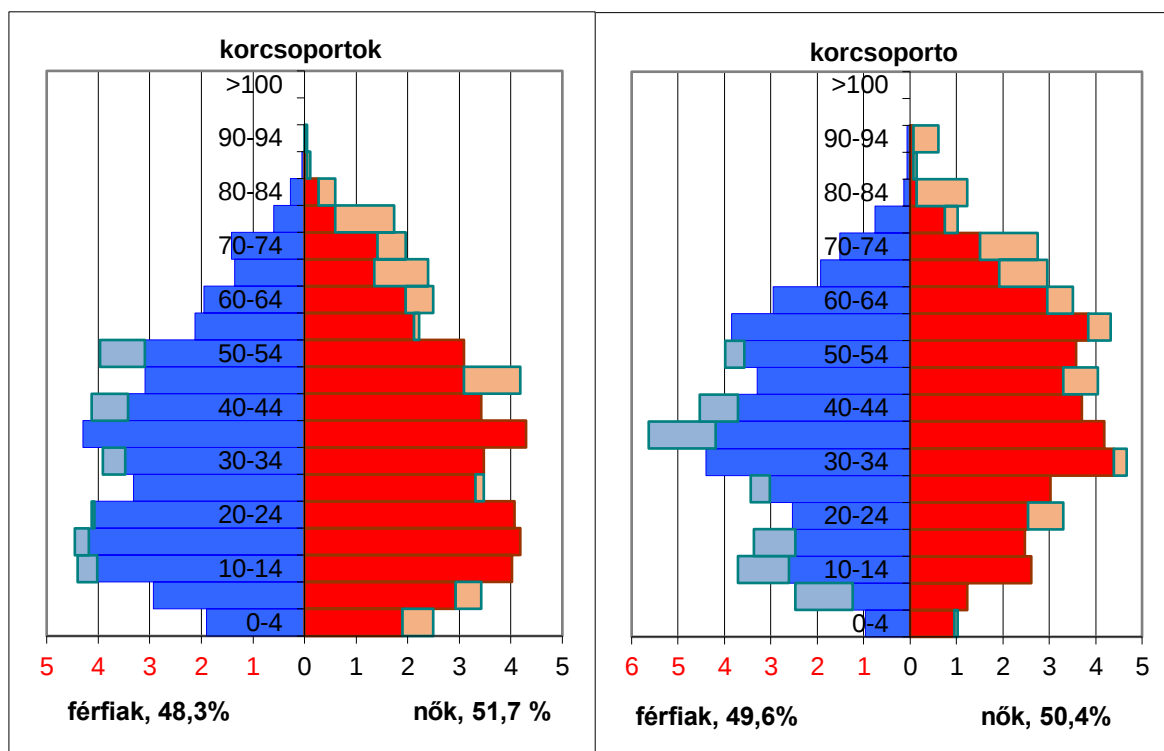
24. ábra. Mezőkaszony népességének öt éves bontású korfája

2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2025)

Mezőkaszony korfáinak összehasonlítása alapján (24. ábra) jelentős változások figyelhetők meg a település népességének nemek és életkor szerinti megoszlásában a tárgyalt időszakban. A 2001-es adatok egy viszonylag kiegyensúlyozott népességszerkezetet mutatnak, míg a 2023-as korfa már urna formájú, és egy előregedő társadalom képét vetíti előre. A férfiak és nők arányának alakulása jól tükrözi a nemek közötti várható élettartambeli különbségeket. Míg 2001-ben a férfiak aránya a lakosságon belül 47,7%, a nőké pedig 52,3% volt, addig 2023-ra ez az arány tovább tolódott a nők nem javára: a férfiak aránya 45,5%-ra csökkent, míg a nők aránya 54,5%-ra emelkedett. Ez a változás különösen az idősebb korosztályokban válik szembetűnővé, ahol a nők számának jelentősebb túlsúlya figyelhető meg, ami a nők hosszabb élettartamára vezethető vissza.

Mezőkaszonyhoz hasonlóan Zápszony korfáinak összehasonlítása szintén a népesség előregedését mutatja (25. ábra).

25. ábra. Zászlony népességének ötéves bontású korfája

2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)

(Forrás: Mezőkaszyi kistérség adatbázisa alapján, 2025)

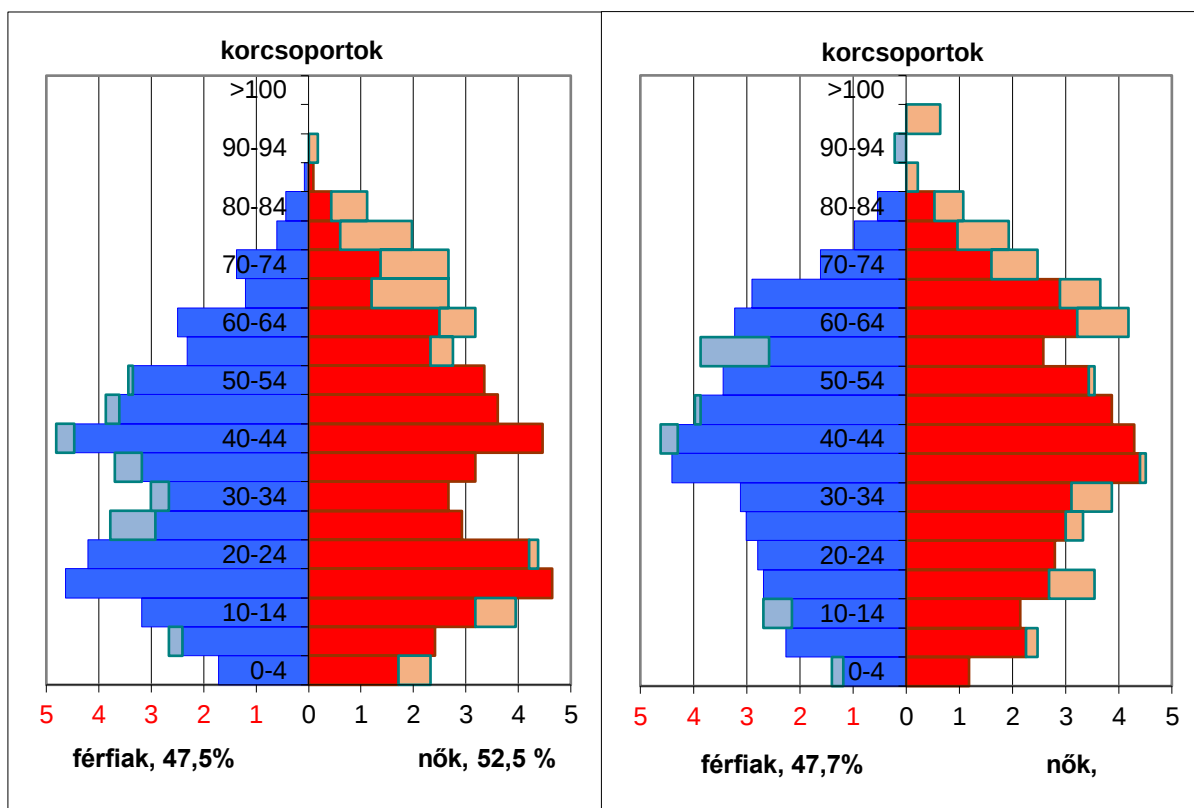
Mindkét település esetében megfigyelhető a korfák alakjának változása. Zászlony esetében is a 2001-es kiegyensúlyozottabb korfa az elmúlt két évtizedben egyre inkább egy előregedő társadalomra jellemző urna formává változott. Jól megfigyelhető, hogy 2023-ra csökkent a fiatal korcsoportok aránya, ugyanakkor a 20–40 éves korosztály mindkét vizsgált évben jelentős arányt képviselt. Az idősebb korcsoport aránya is jól kirajzolódó növekedést mutat.

2001-ben a férfiak aránya 48,3%, a nők pedig 51,7% volt, 2023-ra azonban ez az arány kiegyenlítettebbé vált: a férfiak aránya 49,6%-ra nőtt, a nők 50,4%-ra csökkent. A fiatalabb korosztályokban a férfiak, az idősebb korcsoportoknál a nők kerültek többségbe, mely összefüggésben van azzal, hogy a férfiaknak alacsonyabb a várható élettartama.

Beregsom korfáinak összehasonlítása jól mutatja a korstruktúra átalakulását. A korábbi fenyőfa alakú korfa itt is urnaszerűvé vált (26. ábra). A két nagyobb településhez hasonlóan csökkent a fiatalabb korosztályok aránya, különösen a 15–19 éveseké, 108-ról 58 főre. Ezzel

párhuzamosan nőtt a középkorú és időskorú lakosság aránya, ami az elöregedés egyértelmű jele.

A női és férfi lakosság aránya nem sokat változott, azonban Zápszonyhoz hasonlóan enyhén nőtt a férfi lakosság aránya, bár még mindig erőteljes nőtöbbség mutatkozik, főleg a középkorú és idősebb korcsoportok körében.

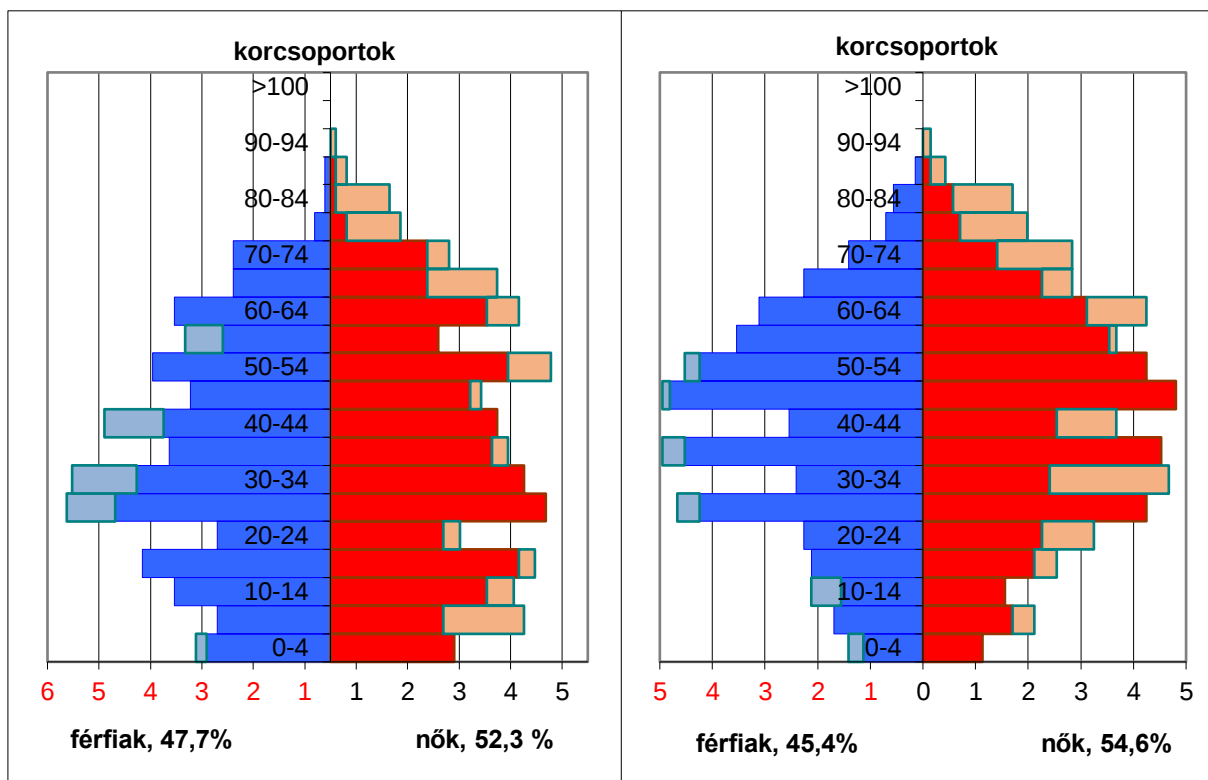

26. ábra. Beregsom népességének ötéves bontású korfája

2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2025)

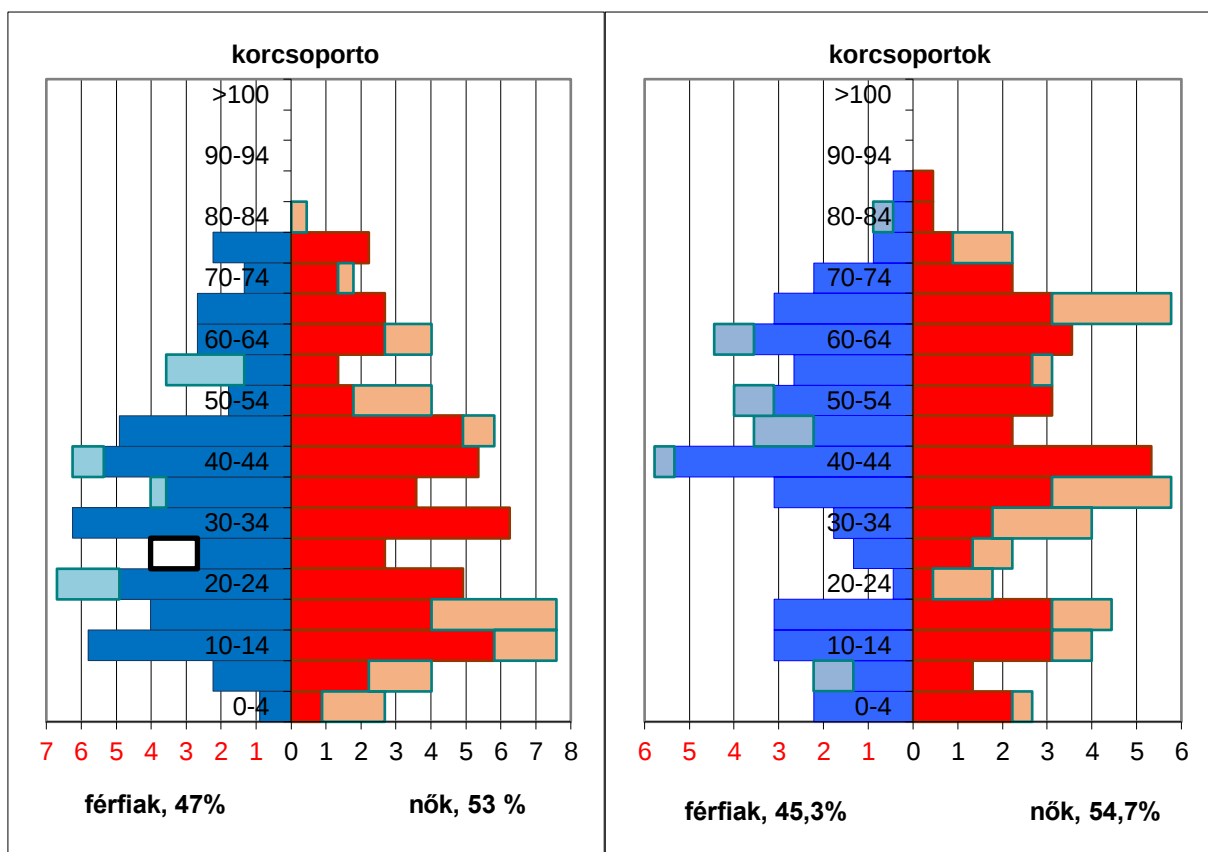
Csonkapapi népességének nemek és életkor szerinti megoszlása 2001 és 2023 között több jelentős demográfiai változást mutat, amelyek jól illeszkednek a kistérség eddig vizsgált településeinek általános trendjéhez (27. ábra). A 2001-es korfa még viszonylag kiegyensúlyozott, különösen a fiatalabb (0–19 éves) korosztályok arányában. A 25–34 éves korosztályokban kiugróan magas férfi létszám figyelhető meg (40 fő), ez jól kimutatható a 2023-as korfán is a 45–49 éves korcsoportnál. Az időskorúak arányát megfigyelve elmondható, hogy 60 év felett egyértelmű női túlsúly érvényesül.

27. ábra. Csonkapapi népességének ötéves bontású korfája
2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2025)

2023-ra a korfa szerkezete jelentősen átalakult. A 0–19 éves lakosság aránya jelentősen visszaesett, ugyanakkor nőtt a 45–65 év közöttiek száma. Ami a nemek közötti arányt illeti 2001-ben a lakosság 47,7% férfi és 52,3% volt nő. 2023-ra a férfiak aránya 45,4%-ra esett vissza, a nőké pedig 54,6%-ra emelkedett, ez a tendencia nagyfokú hasonlóságot mutat a Mezőkaszonyban tapasztalt nemi arányváltozással.

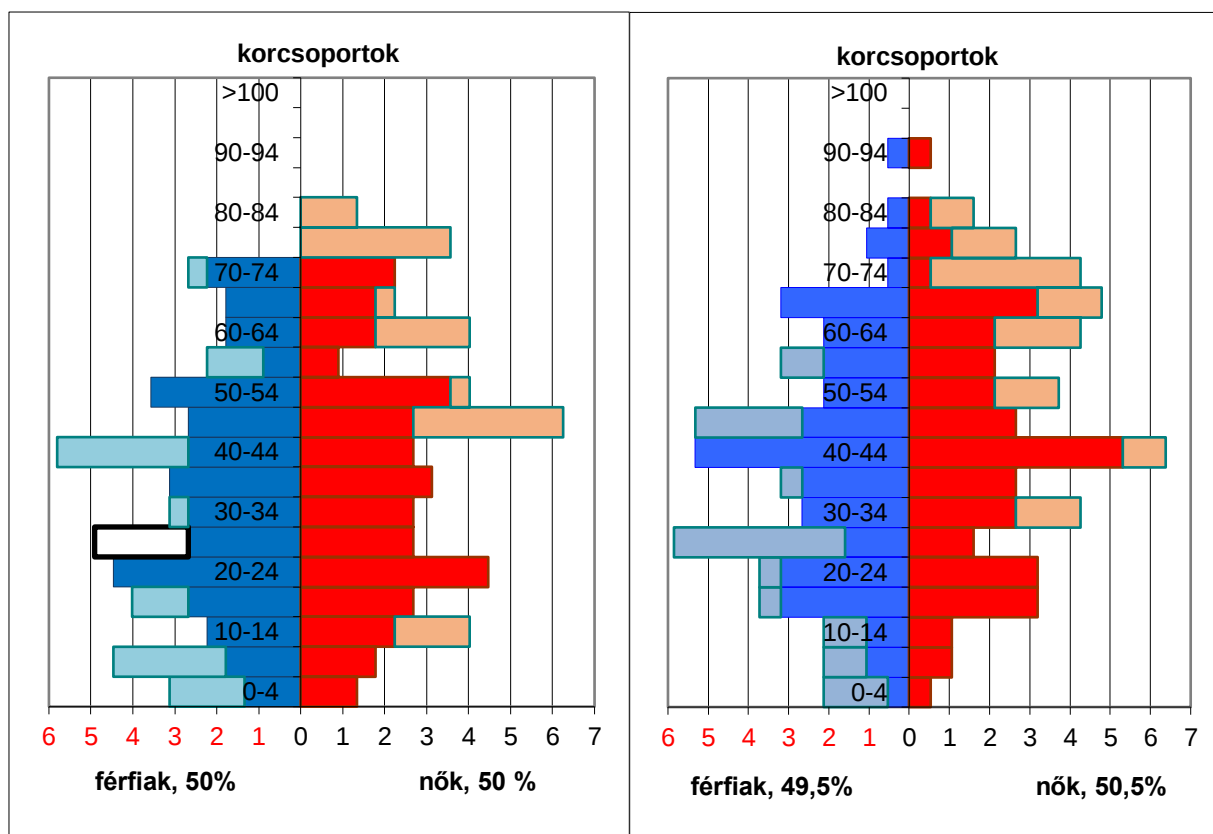
A 2001-es korfa alapján Vadastanya népességében női túlsúly volt megfigyelhető: a nők aránya 53,0%, míg a férfiaké 47,0% volt (28. ábra). A korfa meglehetősen hullámzó, ami a kis lélekszámú települések esetén természetes jelenség. Néhány korosztály azonban több helyen is kiemelkedett: például a 10–14 és a 15–19 évesek viszonylag népesek voltak, jelezve, hogy a korábbi években még viszonylag stabil volt a születések száma. Az időskorú népesség száma nem volt kiugró.

28. ábra. Vadastanya népességének öt éves bontású korfája
2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2025)

2023-ra a korfa alakja továbbra is széttagolt. A 10–19 éves korosztályok most is viszonylag népesek, ami arra utal, hogy a településen maradt vagy ide költözött néhány fiatal család az elmúlt két évtizedben. A 40–44 évesek alkotják a legnépesebb korcsoportot, szemben a 2001-es adatokkal ahol a 10–14 éves korosztály volt a legnépesebb. Az időskorú népesség aránya enyhén emelkedett, különösen a 60 év feletti nőké 25-ről 37 főre.

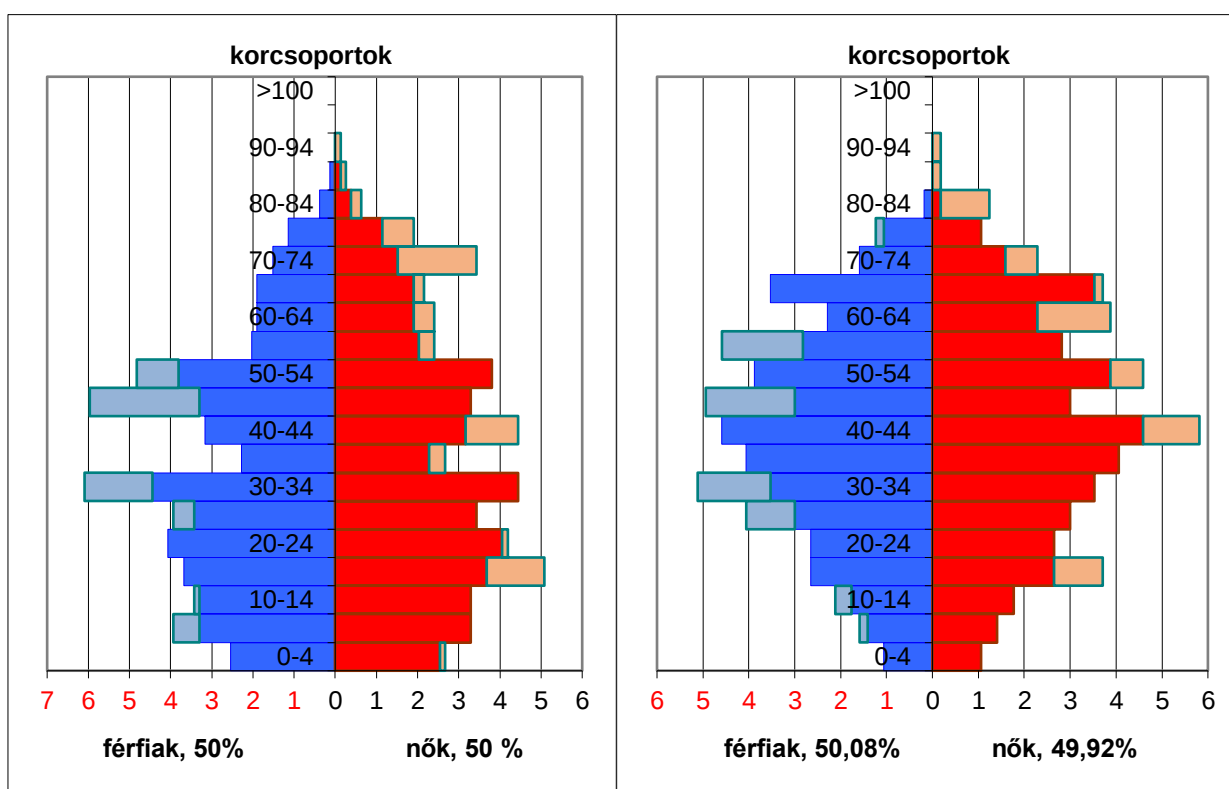
Kispapi és Hetyen esete egyedülálló a kistérség települései között, mivel a 2001-es korfa alapján a férfi és női lakosság száma megegyezett: Kispapiban mindkét nem esetében 112 főt regisztráltak. A korcsoportok eloszlása ugyan hullámváz képet mutat, mégis jól megfigyelhető, hogy 45 éves korig a férfiak vannak többségben, míg 45 év felett fokozatosan a női nem többlete válik jellemzővé (29. ábra). Különösen szembetűnő, hogy 74 éves kor felett már kizárólag női lakosok éltek a településen.

29. ábra. Kispapi népességének öt éves bontású korfája
2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2025)

2023-ra a nemek aránya továbbra is kiegyensúlyozott maradt (49,5% férfi – 50,5% nő). A korfa szerkezete azonban enyhén eltolódott az idősebb korosztályok felé. A fiatalabb korosztályok létszáma csökkent, ugyanakkor a férfiak aránya továbbra is meghaladja a nőkéét szinte minden fiatalabb korcsoportban. 60 éves kor fölött azonban ez a tendencia megfordul, és a 2001-es adatokhoz hasonlóan a nők kerülnek többségbe.

Érdekes megfigyelni Hetény település korfáit, mint korábban említettem Kispapihoz hasonlóan azonos volt a férfiak és nők aránya 2001-ben. 2023-ra pedig Hetény lett a kistérség egyetlen olyan települése, ahol a férfiak száma enyhén meghaladta a nőkéét (30. ábra).

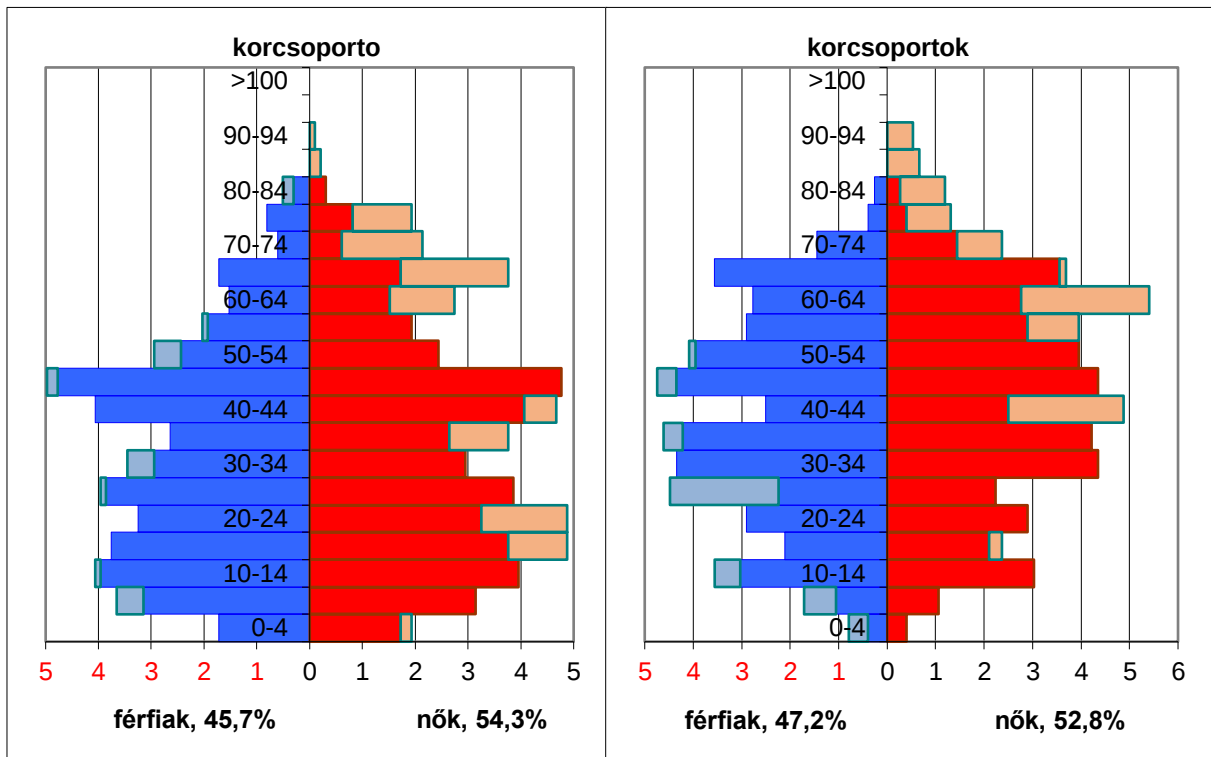

30. ábra. Hetyen népességének ötéves bontású korfája
2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

A 2001-es korfa alakja meglehetősen kiegyensúlyozott, enyhén megszélesedő formát mutat az aktív 20–49 év közötti korosztályoknál. A gyermekkorúak száma még nem mutat csökkenő tendenciát, míg az időskorú népesség aránya alacsonyabb. A korfa alakja stabil népességszerkezetre utal, amely még nem mutatta az előregedés tipikus jegyeit.

2023-ra a korfa alakja jelentősen átalakult, és egyre inkább egy keskenyedő, lefelé szűkülő urnára emlékeztet, hasonlóan a kistérség korábban elemzett településeihez. A születésszám jelentősen visszaesett, ez jól kirajzolódik, ha megfigyeljük a 0–14 év közötti korcsoportokat. A 30–55 éves korosztályoknak nőtt a létszáma, viszont az utánpótlás hiánya hosszú távon veszélyezteti ezt a csoportot is. A 60 év felettiek aránya szintén emelkedett, és a korfa felső része is kissé megnyúlt, ami a társadalom lassú, de biztos előregedésének a jele.

Rafajnaújfaluban a 2001-es korfa meglehetősen kiegyensúlyozott képet mutatott. A gyermekkorúak száma még aránylag magas volt, és a 20–49 évesek korcsoportja dominánsan jelenik meg a korfán. Mindez egy harang alakú korfát rajzolt ki, amely a fiatalabb és középkorú lakosság közötti egyensúlyra utal.

31. ábra. Rafajnaújfalu népességének öt éves bontású korfája

2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2024)

Az összkép jelentősen romlott 2023-ra. A gyermeklétszám drasztikusan lecsökkent: a 0–9 éves korosztályban mindössze 11 fiú és 8 lány szerepel, ami egy olyan település esetében, ahol 2001-ben még 70 körüli volt az utánpótlás aggasztó visszaesést jelent. A korfa így egyre inkább urna alakot mutat, ahol a szélesedő időskorú réteg alatt egy beszűkülő fiatalabb generáció látható. A nemek közötti arány korábban is a nők felé billent, de míg 2001-ben ez nagyobb mértékű volt (54,3% nő), 2023-ra valamelyest kiegyenlítettebbé vált (52,8%). A női többség továbbra is a közép- és időskorúak körében dominál.

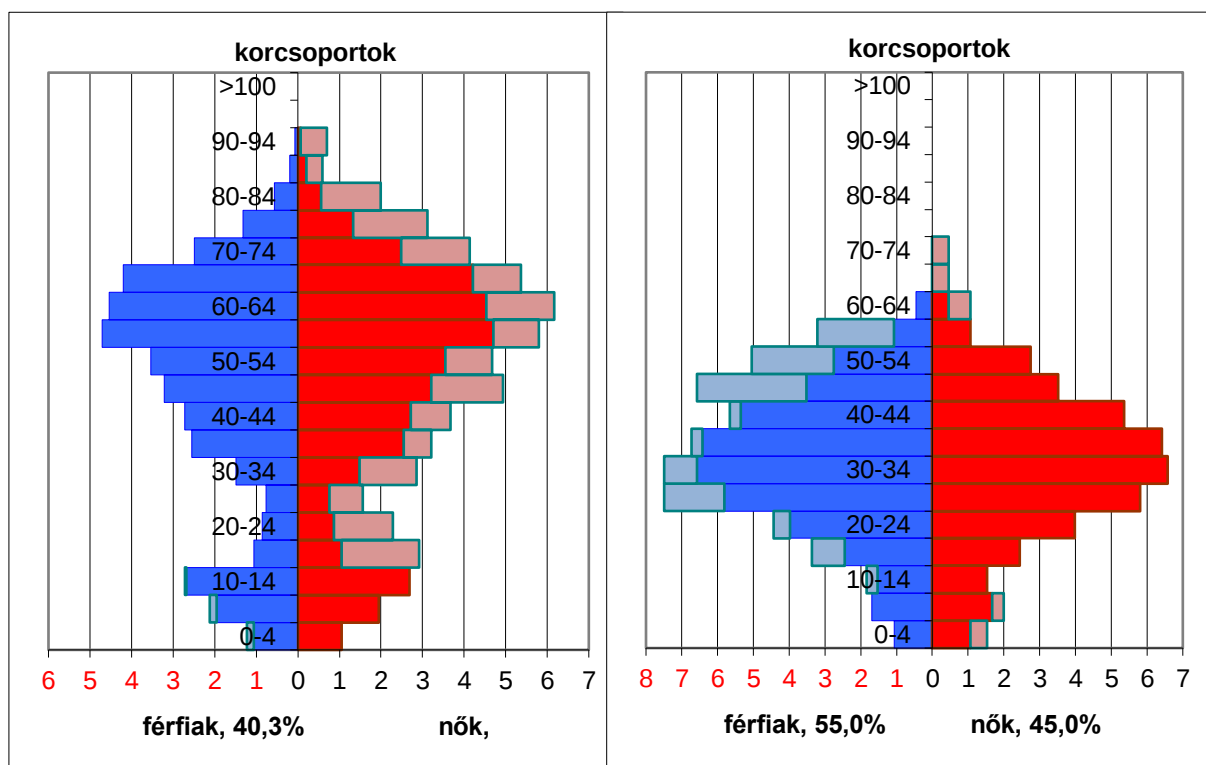
A vizsgált települések korfáinak összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a korfák szerkezete minden esetben azt mutatja, hogy a társadalom az előregszik. A korábban jellemzően stabil képet mutató korfák egyre inkább urna alakúvá váltak, ami jól mutatja a születések számának csökkenését és az időskorú népesség arányának növekedését. A fiatalabb korcsoportokban megfigyelhető fogyás és a középkorú valamint idős lakosság arányának emelkedése, hosszú távon komoly társadalmi és gazdasági kihívásokat jelent a kistérség számára.

A férfiak és nők közötti arányt tekintve elmondható, hogy bár az egyes települések között kisebb eltérések tapasztalhatók, például Heteny esetében a férfiak aránya enyhe többletet mutat, az általános tendencia mindenhol hasonlóan alakul, vagyis a női népesség aránya meghaladja a férfiakét. Ha a kistérség egészét vizsgáljuk, akkor 2001-ben a férfiak aránya átlagosan 48%, míg a nőké 52% volt. Ez az arány jól illeszkedik a 2001-es kárpátaljai átlaghoz, amikor is a megye lakosságának 48,2%-át alkották a férfiak, azaz 1000 férfira 1077 nő jutott. Ez egyébként a legkedvezőbb mutató volt Ukrajna megyéi között, ahol az országos átlag mindössze 46,3% volt, vagyis országosan 1000 férfira 1159 nő jutott (Molnár, Molnár D., 2005). 2023-ra a Mezőkaszonyi kistérségben a férfiak aránya tovább csökkent, átlagosan 47,6%-ra.

3.5.1. A TÉNYLEGES ÉS BEJELENTETT NÉPESÉG VISZONYA

A munka egyik célkitűzése az volt, hogy a hivatalos adatok mellett felvázoljam azoknak a számát, akik 2023-ra ténylegesen a Mezőkaszonyi kistérség falvaiban tartózkodtak. Adatközlők segítségével a lehetőségeimhez mérten megpróbáltam a legpontosabban megállapítani ezt a mutatót. Az adatbázis elkészítése során megvizsgáltam, kik azok a személyek, akik életvitelszerűen külföldön, vagy egyéb belföldi településeken élnek, csak helyben vannak regisztrálva. Itt fontos volt kielemezni, hogy ezek közül hányan élnek 2022-től életvitelszerűen külföldön, és hány fő az, aki már korábban sem tartózkodott a szülőföldjén. A miheztartás érdekében megjegyezném, hogy azon külföldi munkavállalók, ingázók, akiknek családjai folyamatosan itthon tartózkodtak és csak a háború kitörése miatt nem tudnak hazajönni, ők az életvitelszerűen külföldön tartózkodók 2022-től kategóriába kerültek a vizsgálat folyamán. Ugyanezen kategóriát bővítik a háború kitörése után elmenekült emberek és azok családtagjai. Nem mindenki tartózkodik külföldön, sokan vannak, akik elköltöztek más ukrainai településekre, ám lakcímüket a mai napig nem változtatták meg, olyanok is vannak, akik sosem éltek a vizsgált településen, ám mégis ide vannak iktatva. Mindezeket figyelembe véve a vizsgálati eredmények azt mutatják, hogy életvitelszerűen a beregisztrált népesség közül Mezőkaszonyban 1243-an, Zápszonyban 930-an, Beregsomban 611-en, Csonkapapiban 452-en, Hetenyben 311-en, Vadastanyán 182-en, Kisapiban 109-en, Rafajnaújfaluban 338-an tartózkodtak a hivatalos lakhelyükön 2023-ban (Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2025).

Az adatok jól érzékeltetik a jelenlegi háborús helyzet sajátosságait. Az életvitelszerűen itthon tartózkodók körében minden vizsgált településen a női nem dominál, s számuk szinte minden korosztálynál meghaladja a férfiak számát (32. ábra).

32. ábra. A Mezőkaszonyi kistérség lakosságának megoszlása 2023-ban:

itthon tartózkodók (baloldalon) és távol élők (jobb oldalon) korfái

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2025)

A kutatásból kiderül, hogy az életvitelszerűen máshol tartózkodók többsége férfi, melyek javarészt a munkaképes korosztályból kerültek ki. A korfák jól szemléltetik, hogy 14-éves korig még nincs szembevethető különbség a két nem képviselői között, azonban a 15–19 éves korcsoporttól kezdve folyamatos növekszik a nők számbeli fölénye. Ez a korcsoport azért jelent választóvonalat, mivel a még itthon tartózkodó szülők döntő többsége is 18-éves kora előtt igyekszik külföldön beiskolázni fiúgyermekét, mert a felnőttkor elérése után már nem hagyhatja el az országot. Az ideiglenesen vagy véglegesen távolélők sorsa valószínűleg attól is függ majd, hogy mikor és milyen körülmények között lesz vége a háborúnak, mennyire tudtak akklimatizálódni azon a helyen ahol jelenleg életvitelszerűen élnek, családdal vagy egyedül tartózkodnak távol a szülőfalujuktól. Valószínűsíthető, hogy a háború elhúzódásával egyenes

arányban fog nőni azon személyek, családok száma, akik már életvitelszerűen soha nem térnek vissza a vizsgált kistérség településeire.

Az ideiglenesen távol élők korfájából kiderül, hogy a 20–45 év közötti nők a férfiakhoz hasonló arányban vannak távol, ez azzal magyarázható, hogy a fiatalabb házaspár jelentős része családotól hagyta el szülőföldjét. Ezzel szemben az idősebb korosztály számára már nem olyan könnyű új életet kezdeni, így azok többsége itthon tartózkodik.

3.5.2. AZ ÁTLAGÉLETKOR ALAKULÁSA

Az elmúlt évtizedek demográfiai folyamatai azt mutatják, hogy a Mezőkaszonyi kistérség településeinek lakossága előregedő tendenciát mutat. Az alábbiakban konkrét szám adatok vizsgálatával igazolom a folyamatot.

6. táblázat. Átlagéletkor alakulása a Mezőkaszonyi kistérség településein (2001–2023)

Település	A lakosság átlagéletkora 2001-ben	A lakosság átlagéletkora a 2023-ban	Itthon tartózkodók átlagéletkora 2023-ban	Ideiglenesen távol élők átlagéletkora 2023-ban
Mezőkaszony	36,57	42,23	47,61	36,85
Zápszony	35,33	40,87	46,8	34,93
Beregsom	37,38	41,58	46,1	37,08
Vadastanya	35,45	42,78	43,66	41,72
Csonkapapi	37,42	42,43	47,98	34,93
Hetyen	37,22	42,1	47,45	35,88
Kispapi	37,67	42,92	50,57	31,65
Rafajnaújfalu	35,9	42,6	52,4	32,8
Mezőkaszonyi kistérség	36,62	42,18	47,82	35,73

(Forrás: Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa alapján, 2025)

A 6. táblázatban szereplő adatok jól érzékeltetik a települések előregedésének mértékét. A vázolt időszakban minden településen nőtt a lakosság átlagéletkora. A legkedvezőbb

mutatókkal Zápszony rendelkezett, itt 2001-ben 35, 2023-ban 41 évhez közelített a népesség átlagéletkora. Kispapi, Vadastanya és Rafajnaújfalu magának tudhatja a legkedvezőtlenebb értékeket, mindhárom településen 43 évhez közelít az életkori átlag.

A fiatalabb korosztály elvándorlása vagy akár ideiglenes távolléte is tovább növeli a helyben maradottak átlagos életkorát, ez az érték 2023-as adatok alapján a Mezőkaszonyi kistérségben közelít a 48 évhez. Ezzel szemben azon lakosok átlagéletkora, akik 2023-ban nem éltek ténylegesen a településeken 36 év volt.

4. FEJEZET

DEMOGRÁFIAI VIZSGÁLATOK AZ ISKOLAI FÖLDRAJZ SZAKKÖR FOGLALKOZÁSAIN A MEZŐKASZONYI KISTÉRSÉG (BEREGSZÁSZI JÁRÁS) TELEPÜLÉSEINEK PÉLDÁJÁN

4.1. A FÖLDRAJZ SZAKKÖR

A földrajz szakkör olyan tanórán kívüli tevékenységforma, amely lehetőséget biztosít a természeti és társadalmi környezet, illetve a földrajzi ismeretek iránt érdeklődő diákok számára, hogy gyakorlati tapasztalatok által gazdagodjanak, egy-egy témát körüljárjanak tüzetesebben, kielégítsék kíváncsiságukat. Előnye, hogy szabadon választható, a tananyagra épülve kiegészíti azt, megfigyelések, vizsgálatok, tapasztalatok alapján mélyíti el a diákok ismereteit, egyénileg és csoport formában is készségfejlesztő hatással bír. Mindemellett olyan vizsgálati eszközökkel, módszerekkel ismerkedhetnek meg a tanulók, amelyek használatára a tanórákon nem feltétlenül van lehetőség. A résztvevőket a közös érdeklődés kapcsolja össze (Makádi, 2020).

A szakköri munka célja:

- a földrajzi ismeretek bővítése
- az aktivitás és önállóság fejlődésének elősegítése
- a diákok kognitív érdeklődésének formálása
(<https://vseosvita.ua/library/orhanizatsiia-roboty-heohrafichnoho-hurtka-u-shkoli-metodychna-rozrobka-630274.html>)

A szakköri foglalkozások szervezése tanévenként történik, nem feltétel a jó tanulmányi eredmény, hiszen alapvető lényege, hogy a gyerekek kíváncsiságának, érdeklődési körének kielégítésére szolgál. Fontos szervezési kérdés, hogy a szakkör tagjai azonos életkorúak legyenek, létszám tekintetében pedig kisebb csoportokban könnyebb a közös munka megszervezése (Makádi, 2020).

4.2. DEMOGRÁFIAI ADATOK VIZSGÁLATA A FÖLDRAJZ SZAKKÖR KERETEIN BELÜL

A szakköri foglalkozások különböző formáit különböztethetjük meg, mint például földrajzi, honismereti, hidrológiai, meteorológiai, turisztikai, stb. (http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/metodika_vikladannja_geografiji/metodika_na_vchannja_geografiji/35-1-0-1062). De típusai több szemponttól is meghatározhatóak, úgymint a tevékenység jellege, a tematikai fókusz, vagy a módszertani megközelítés irányából. A

tematikus szakkörök egy adott földrajzi témára koncentrálnak, ezen belül esetünkben a Mezőkaszonyi kistérség demográfiai adatai kapcsán a földrajz szakkör az, ami a népességgel, a demográfiai mutatók változásaival foglalkozik. Ezek a tanórán kívüli alkalmak jó lehetőséget biztosítanak arra, hogy a tanulók saját megfigyeléseikre és adatfeldolgozásukra építve értelmezzék az aktuális társadalmi-gazdasági folyamatokat (Pécsi, Tóth, 2001).

Mindemellett kiegészíti a tantermi ismereteket, és fejleszti a kritikai gondolkodást (Trócsányi, 2005).

Esetünkben földrajz szakkör keretein belül végeztük vizsgálódásainkat. Ezt a tanórán kívüli foglalkozást havi rendszerességgel szervezzük meg, a tanév első felében a demográfiai alapismeretek elsajátításával foglalkozunk, a második félévben a Mezőkaszonyi kistérség falvainak tükrében alkalmazzuk az elsajátított ismereteket a következő éves terv szerint:

7. táblázat. Demográfiai vizsgálatok az iskolai földrajz szakkör foglalkozásain a Mezőkaszonyi kistérség (Beregszászi járás) településeinek példáján című téma éves terve

Sorszám	Dátum	Téma	Cél	Módszerek
1.	2024. szeptember 20.	A népesség fogalma, demográfiai ismeretek	Megismerni a népesség fogalmát, a demográfiai folyamatokat	Térképek, statisztikai táblázatok megfigyelése, kiértékelése
2.	2024. október 11.	A népesség kor és nem szerinti megoszlása	Korfák szerkesztése és értelmezése, logikus gondolkodás fejlesztése	Korfák szerkesztése, összehasonlítás
3.	2024. november 1.	Természetes szaporodás és fogyás	Ismerkedés a természetes szaporodás és fogyás fogalomkörébe tartozó fogalmakkal: születés, elhalálozás, előregedés	Statisztikai elemzések
4.	2024. december 7.	Összefoglalás, rendszerezés	Az elsajátított ismeretek rendszerezése, összegzése	Csoportmunka, párosító játék

5.	2025. február 7.	Demográfia. Településem demográfiai tükre	Megismerkedni a népesség felmérésére szolgáló kérdőíves módszerrel.	Kérdőív összeállítása, adatgyűjtése
6.	2025. február 21.	Településem demográfiai tükre	Feldolgozni a kutatás eredményeit, diagramon, korfán ábrázolni az adatokat, következtetések levonása a gyűjtött adatok kapcsán.	Az adatok diagramokon, korfákon való ábrázolása, elemzése
7.	2025. március 14.	Településem demográfiai tükre a Mezőkaszonyi Kistérség adatbázisa alapján	Feldolgozni a kutatás eredményeit, diagramon, korfán ábrázolni az adatokat, következtetések levonása a gyűjtött adatok kapcsán	Korfák, diagramok összehasonlítása
8.	2025. április 5.	Demográfiai vizsgálatok a Mezőkaszonyi Kistérség településeinek példáján.	Kiszélesíteni a vizsgálódás tárgyát más kistérségi települések demográfiai mutatóira. Felhívni a figyelmet a népességfogyás komplex társadalmi következményeire.	Összehasonlítás, elemzés
9.	2025. május 2.	Demográfiai vizsgálatok összegzése a Mezőkaszonyi Kistérség településeinek példáján	Felhívni a figyelmet a népességfogyás komplex társadalmi következményeire. Helyi és globális összefüggések felismerésének elősegítése.	Összehasonlítás, elemzés, következtetések levonása

(forrás: saját szerkesztés, 2025)

A szakköri csoport létszáma 10 fő, korcsoport tekintetében főleg a 8. és a 9. osztályos tanulók tananyagához illeszkedik a téma. Az első foglalkozásokon az általános demográfiai ismeretek elsajátítását tűzzük ki célul, majd a tanulók szülőfalujának, Beregsom településének demográfiai feltérképezését valósítjuk meg. A tanulók csoportokra osztódva kérdőíves módszer segítségével feltérképezik az adott település különböző utcáiban a népességszám alakulását, majd ezeket az adatokat feldolgozzuk és összehasonlítjuk a 2001-es népszámlálási adatokkal. Diagramokon, korfákon ábrázoljuk a különbséget és következtetéseket vonunk le.

A kérdőív összeállítása a következőket tartalmazva történik majd:

- Cím: A településem demográfiai tükre
- Település neve
- A kutatást végző neve
- A munka célja
- Kérdések
- Köszönetnyilvánítás

A terepi adatgyűjtés során a tanulók feladata a következő:

- Felmérni Beregsom utcáinak lakosságszámát (táblázatos formában elkészített kérdőív esetében egy elég több családra is)
- Felmérni a népesség nem és kor szerinti megoszlását
- Felmérni az életvitelszerűen külföldön tartózkodó személyek számát.
- A kutatás adatbázisát Excel táblázatban összegezni

4.3. A SZAKKÖRI FOGLALKOZÁSOK TERVEZÉSE ÉS MEGVALÓSÍTÁSA

A demográfiai adatok szakköri feldolgozásának első lépése az adatgyűjtés, amely során azokat az információkat, számszerű adatokat gyűjtjük egybe, melyek által különböző következtetések szűrhetőek le a szakköri feldolgozás során. Az adatgyűjtés során különböző módszerek lesznek segítségünkre: ilyen például a terepi adatgyűjtés kérdőíves felmérés formájában és a Mezőkaszonyi kistérség demográfiai adatbázisának feldolgozása, statisztikai adatgyűjtés formájában.

Az adatgyűjtéshez és feldolgozáshoz szükséges eszközök a következők:

- internet - hozzáférés
- számítógép (Microsoft Excel)

- térképek
- projekt feladatlap

A szakköri foglalkozásokon az alábbi 5 foglalkozás keretein belül mutatom be a Mezőkaszonyi Kistérség példáján a demográfiai vizsgálatokat.

1. Szakköri foglalkozás helye, ideje: 2025. február 7. Somi Gimnázium Szakkörvezető: Pallagi László Osztály: 9. osztály A szakköri foglalkozás témája: Demográfia. Településem demográfiai tükré A szakköri foglalkozás célja: megismerni a népesség alakulását befolyásoló tényezőkkel, illetve a népesség felmérésére szolgáló kérdőíves módszerrel. Felkelteni a tanulók érdeklődését saját településük és környezetük helyzetének alakulása iránt, felhívni a figyelmet a döntéshozatal és a közösségi részvétel fontosságára egy népesedési probléma kapcsán, kritikai gondolkodás fejlesztése, ok-okozati kapcsolatok, összefüggések következtetések levonása.			
Szerkezeti elem	Tartalmi rész	Eszközök	Idő
I.	Szervezés: Köszönés A székek körberendezése a teremben, ezáltal is érzékeltetve a kötetlenebb foglalkozás kereteit.		3 perc
II.	Aktualizálás: Megfigyelni a csoport létszámát, nemi összetételét. Beszélgetni arról, hány fős volt ugyanez az osztály 5 évvel ezelőtt, csökkent-e a létszám, ha igen, akkor miért?		5 perc
III.	Téma: Mi a demográfia? Népességtudomány, népesedéstudomány, népességleírás. Interdiszciplináris tudomány, amely sajátos módszerekkel vizsgálja a népesség számát, összetételét, területi elhelyezkedését és állapotát, ezek változásait (népmozgalom) és tényezőit, valamint a népesség és a népesedés jelenségeihez fűződő társadalmi-gazdasági kölcsönhatásokat és következményeket, feltárja a népesség megújulásának, a népesedés jelenségeinek törvényszerűségeit. Legfontosabb vizsgálati szempontok: nem, életkor, lakóhely, anyanyelv, etnikai hovatartozás, vallás, családi állapot, foglalkozás, iskolai végzettség szerinti összetétel, népmozgalom: születés, halálozás, vándorlás. Három ága:	Számítógép	50 perc

	népességstatisztika (népesség jellemzőinek leírása), népesedési elméletek (okok és következmények vizsgálata), népesedéspolitika (népesedéselmélet gyakorlati megvalósítása). (https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/demografia/) Hogyan zajlik egy ilyen vizsgálat? Kérdőív-összeállítás a következők alapján - Cím: Településem demográfiai tükre - Település neve: - A kutatást végző neve - A munka célja - Kérdések - Köszönetnyilvánítás A tanulók csoportokra való osztása a kérdőíves felméréshez		
IV.	Házi feladat: A kérdőívek kitöltése minden családban legalább egy személlyel.		2 perc

Az első szakköri foglalkozás célja, hogy aktualizálja, személyesebbé tegye a témát, még inkább felkeltse a tanulók érdeklődését egy elvontabb téma iránt. Mivel saját településük népességének felméréséről van szó, motiváltabban vetik bele magukat a kutatásba, okokat keresnek és következtetéseket vonnak le. Ez pozitívan hat majd a kritikai gondolkodásuk fejlődésére.

A második foglalkozáson a tanulókkal közösen feldolgozzuk a kutatás eredményét. A gyűjtött adatokat először Microsoft Excel táblázatban összegezzük. Az adatbázisban szereplő személyek születési ideje alapján növekvő sorrendet állítunk fel, majd meghatározzuk az életkorukat a következőképpen: jelen évből kivonjuk a születési dátumot és megkapjuk az adott személy életkorát, például: $2025 - 1990 = 35$, illetve meghatározzuk az átlagéletkort is. Ebben az Microsoft Excel program lesz segítségünkre.

Második feladatként meghatározzuk az adatbázisban szereplő személyek nem szerinti összetételét is, kördiagramon ábrázoljuk a kapott adatokat.

A harmadik feladat során meghatározzuk, hogy az adatbázisban szereplő személyek hány százaléka él itthon, illetve tartózkodik külföldön.

Majd diagramokat, korfákat készítünk, megfogalmazzuk, hogy milyen demográfiai változások történtek és hogy ennek milyen hatásai lehetnek a közeljövőben.

2. Szakköri foglalkozás helye, ideje: 2025. február 21. Somi Gimnázium Szakkörvezető: Pallagi László Osztály: 9. osztály A szakköri foglalkozás témája: Településem demográfiai tükre A szakköri foglalkozás célja: Oktatási cél: Feldolgozni a kutatás eredményeit, diagramon, korfán ábrázolni az adatokat, következtetések levonása a gyűjtött adatok kapcsán. Nevelési cél: Társadalmi érzékenység, identitástudat fejlesztése. Képzési cél: Ok-okozati összefüggések, logikus gondolkodás fejlesztése. Kommunikációs készség fejlesztése			
Szerkezeti elem	Tartalmi rész	Eszközök	Idő
I.	Szervezés: Köszönés <i>A székek körberendezése a teremben, ezáltal is érzékelte a kötetlenebb foglalkozás kereteit.</i> <i>Létszámellenőrzés</i>		3 perc
II.	Aktualizálás: Beszélgetés arról, hogyan zajlott az adatgyűjtés, ki mit talált érdekesnek?		5 perc
III.	Téma: Településem demográfiai tükre Az adatgyűjtés elemzése Készítenek oszlopdiagramot, kördiagramot vagy korfát Excel, Google Sheets segítségével. Az adatok értelmezése: Megfogalmazni, hogy milyen demográfiai változás történt, és ennek milyen hatásai lehetnek (pl. iskola bezárás, idősellátás igénye). Rövid prezentáció készítése az eredményekről	Számítógép	50 perc

A második szakköri foglalkozás tehát a kutatási eredmények feldolgozását öleli fel. A tanulók diagramon, korfán tüntetik fel a somi lakosság demográfiai helyzetét. Ezáltal megtanulják értelmezni és kritikusan kezelni a statisztikát, jobban megismerik saját

településüket, a tananyag és aktuális társadalmi viszonyok között még inkább meglátják az összefüggést, illetve fejlődik a digitális kompetenciájuk.

A harmadik foglalkozás már a statisztikai kutatási módszerét alkalmazva valósul meg, melynek esetében a Mezőkaszonyi kistérség adatbázisát használjuk majd, összehasonlítva a tanulók által gyűjtött adatokkal.

A munka feladatai:

- Elkészíteni a település demográfiai vizsgálatát
- Feldolgozni a Mezőkaszonyi kistérség adatbázisának Beregsomra vonatkozó adatait.
- Összehasonlítani a kérdőíves adatgyűjtés és a Mezőkaszonyi kistérség adatbázisának feldolgozott adatait.
- Diagramok készítése és következtetések levonása

3 Szakköri foglalkozás helye, ideje: 2025. március 14. Somi Gimnázium

Szakkörvezető: Pallagi László

Osztály: 9. osztály

A szakköri foglalkozás témája: Településem demográfiai tükre a Mezőkaszonyi Kistérség adatbázisa alapján

A szakköri foglalkozás célja: Oktatási cél: Feldolgozni a kutatás eredményeit, diagramon, korfán ábrázolni az adatokat, következtetések levonása a gyűjtött adatok kapcsán.

Nevelési cél: Társadalmi érzékenység, empátia, identitástudat fejlesztése.

Képzési cél: Ok-okozati összefüggések, logikus gondolkodás fejlesztése. Digitális készség, a csoportos munka elősegítése

Szerkezeti elem	Tartalmi rész	Eszközök	Idő
I.	Szervezés: Köszönés <i>A székek körberendezése a teremben, ezáltal is érzékeltetve a kötetlenebb foglalkozás kereteit.</i> <i>Létszámellenőrzés</i>		3 perc
II.	Aktualizálás: Beszélgetés a tanulók saját véleménye alapján arról, hogy mit tapasztaltak az adatfeldolgozás során. Miért költöznek el sokan a faluból?		5 perc
III.	Téma: Településem demográfiai tükre a Mezőkaszonyi Kistérség adatbázisa alapján	Számítógép	50 perc

	A Mezőkaszonyi Kistérség Beregsomra vonatkozó adatbázisának feldolgozása Az adatgyűjtés elemzése Oszlopdiagram, korfa készítése Az adatok értelmezése: Összehasonlítani a kérdőíves felmérés adataival a most kapott számokat.		
IV.	Házi feladat: Rövid prezentáció készítése az eredményekről.		2 perc

A harmadik foglalkozáson tehát összehasonlító elemzést végzünk, a kérdőíves adatokat összevetjük a hivatalos adatbázisból kinyert információkkal. Az eredményeket prezentáljuk.

A negyedik foglalkozáson a tanulók kettes csoportokat alkotva rendszerezik a Mezőkaszonyi kistérség adatbázisában szereplő adatokat.

4. Szakköri foglalkozás helye, ideje: 2025. április 5. Somi Gimnázium

Szakkörvezető: Pallagi László

Osztály: 9. osztály

A szakköri foglalkozás témája: Demográfiai vizsgálatok a Mezőkaszonyi Kistérség településeinek példáján.

A szakköri foglalkozás célja: Oktatási cél: Kiszélesíteni a vizsgálódás tárgyát más kistérségi települések demográfiai mutatóira. Felhívni a figyelmet a népességfogyás komplex társadalmi következményeire.

Nevelési cél: Társadalmi érzékenység fejlesztése

Képzési cél: Ok-okozati összefüggések, logikus gondolkodás fejlesztése.

Szerkezeti elem	Tartalmi rész	Eszközök	Idő
I.	Szervezés: Köszönés <i>A székek körberendezése a teremben, ezáltal is érzékeltetve a kötetlenebb foglalkozás kereteit.</i> <i>Létszámellenőrzés</i>		3 perc
II.	Aktualizálás: Bemutatni a rövid prezentációkat az előző foglalkozás adatairól.		5 perc
III.	Téma: Demográfiai vizsgálatok a Mezőkaszonyi Kistérség településeinek példáján Az adatok feldolgozása és értelmezése	Számítógép	50 perc

5. Szakköri foglalkozás helye, ideje: 2025. május 2. Somi Gimnázium

Szakkörvezető: Pallagi László

Osztály: 9. osztály

A szakköri foglalkozás témája: Demográfiai vizsgálatok a Mezőkaszonyi Kistérség településeinek példáján

A szakköri foglalkozás célja: Oktatási cél: Kiszélesíteni a vizsgáldás tárgyát más kistérségi települések demográfiai mutatóira. Felhívni a figyelmet a népességfogyás komplex társadalmi következményeire. Helyi és globális összefüggések felismerésének elősegítése.

Nevelési cél: Társadalmi érzékenység, identitástudat fejlesztése. Helyi identitás és közösségi gondolkodás erősítése

Képzési cél: Ok-okozati összefüggések, logikus gondolkodás fejlesztése. Vitakultúra és véleményalkotás fejlesztése

Szerkezeti elem	Tartalmi rész	Eszközök	Idő
I.	Szervezés: Köszönés A székek körberendezése a teremben, ezáltal is érzékeltetve a kötetlenebb foglalkozás kereteit. <i>Létszámellenőrzés</i>		3 perc
II.	Aktualizálás: Bemutatni a rövid prezentációkat az előző foglalkozás adatairól.		5 perc
III.	Téma: Demográfiai vizsgálatok a Mezőkaszonyi kistérség településeinek példáján Az adatok értelmezése: Megfogalmazni, hogy milyen demográfiai változás történt, és ennek milyen hatásai lehetnek (pl. iskola bezárás, idősellátás igénye). Prezentálni az eredményeket diagramon, korfán. Összehasonlítani a 2001-es népszámlálási adatokkal. Vitapercek a prezentált eredmények alapján. Reflexió.	Számítógép	60 perc

Az utolsó foglalkozás mintegy lezárja, összehasonlítja és összefoglalja a kutatás eredményeit.

KÖVETKEZTETÉSEK

A szakköri foglalkozások tantárgyi szempontból lehetőséget biztosítanak arra, hogy elmélyítsék a tanulók demográfiai ismereteit, segítenek, hogy megtanulják azokat a gyakorlatban is alkalmazni. A tantervi követelményekhez igazodva a foglalkozások során fejlődik a diákok térképolvasási, illetve adatelemző készsége. A földrajz szakköri munka tehát kiegészíti és támogatja a tanórai tanulási folyamatot.

A szakköri foglalkozások lehetőséget biztosítanak a demográfiai témák mélyebb, komplex pedagógiai megközelítésére: nem csupán az adatgyűjtésre és -feldolgozásra kerül sor, hanem a tanulók képessé válnak összefüggések felismerésére, következtetések levonására és a népesedési jelenségek értelmezésére is.

A Mezőkaszonyi kistérség településeinek demográfiai vizsgálata során a tanulók közvetlenebb kapcsolatba kerülhetnek saját környezetükkel, lakóhelyükkel, személyesebbé válhat a téma aktualitása, a saját és a szomszédos települések vizsgálata során fokozódhat az érdeklődésük, aktivitásuk. Nem csupán számadatokkal ismerkedhetnek meg, hanem magával a közösséget érintő folyamattal, megfogalmazhatják saját álláspontjukat, érvelhetnek, önálló véleményalkotást fogalmazhatnak meg, fejlődhet a vitakultúrájuk, kritikai gondolkodásuk. Emellett tágabb következtetések levonására is lehetőség nyílik a foglalkozások során.

A kutatás célja az volt, hogy bemutassuk a Mezőkaszonyi kistérség példáján a demográfiai mutatók vizsgálati lehetőségeit iskolai szakkör keretében, egyben megvizsgáltuk, hogyan alakult az ide tartozó falvak népességszáma, nem és kor szerinti eloszlása napjainkban a 2001-es népszámlálási adatokhoz képest. A kapott adatok alapján kiderült, hogy a népesség aránya jelentősen csökkent a tárgyalt időszakban és az elöregedés jelei is egyértelműen kirajzolódtak. A kistérségi települések demográfiai mutatói kedvezőtlen tendenciát mutattak már 2022-ig is, a háború kitörése, csak felgyorsította és felerősítette a meglévő folyamatokat.

Kitekintésként megállapítható, hogy ha a háborúnak nem lesz vége belátható időn belül, annak demográfiailag katasztrofális következményei lehetnek a kistérség településeire nézve. Az elmúlt években a hetenyi és rafajnaújfali gimnáziumokat elemi iskolákká minősítették, a gyereklétszám csökkenése miatt hasonló sorsra juthatnak a körzet egyéb oktatási intézményei is. Nem adnak okot a bizakodásra a 2024-es összesített demográfiai mutatók sem: a kistérség egész területén mindössze 2 házasságkötést és 16 születést datáltak, miközben a halálesetek száma 96 volt (Mezőkaszonyi kistérség polgármesteri hivatalának adatai, 2025). Bízunk benne, hogy a háborús helyzet mielőbbi rendezése lehetőséget biztosít arra, hogy a külföldön tartózkodók hazatérjenek, így mérséklődnének a negatív népmozgalmi folyamatok is.

A Mezőkaszonyi kistérség demográfiai adatainak vizsgálata további lehetőségeket tartogat magában, integrálható egyéb szakköri, akár helytörténeti foglalkozások tananyagába. Újabb kutatási témákat és lehetőségeket vetít maga elé például a kistérség településeinek a nemzetiségi összetételére vonatkozó vizsgálata, és annak változásainak bemutatása. A kutatás irányát bővítheti a lakosság felekezeti hovatartozásának elemzése is, amely lehetőséget ad új összefüggések feltárására és megértésére.

Interjúk alapján feltárható, hogy az itthonmaradottak hogyan élik meg a demográfiai változásokat, hogyan oszlanak meg a vélemények a fiatalok és az idősebbek körében, cselekvési javaslatokat tárhat fel arról, hogy mit tehet a közösség a népesség megtartása érdekében. A vizsgált adatok összehasonlíthatóak más kistérség falvainak adatbázisával.

ÖSSZEGZÉS

„...a demográfiai ismeret kultúránk részét képezi... Az itt megszerzett ismeret abban is eligazít bennünket, hogy saját életünk döntéseit képesek legyünk tudatosan értékelni, s a várható életesemények lehetséges előnyeit és hátrányait több eset alapján mérlegelhessük (L. Rédei, 2006)”- fogalmaz L. Rédei Mária a demográfiai folyamatok kutatásának fontossága kapcsán. Ezt az állítást saját vizsgálódásaink is alátámasztják, hiszen mindamellett, hogy a feldolgozott adatbázisok és a gazdakönyvekből származó információk által hiteles és részletes képet kaphattunk a Mezőkaszonyi kistérség lakosságának összetételéről, a változások irányát és azok társadalmi következményeit is mérlegre tehattük.

A kutatás eredménye arra világít rá, hogy a népességszám csökkenése, a fiatalabb generáció elvándorlása, az elöregedés és családszerkezet átalakulása mind korunk társadalmi változásai közé tartozik. Következtetésként elmondhatjuk, hogy a fent említett előljárói körzetek településeinek demográfiai mutatói a negatív irányba mutatnak, és ez a tendencia csak felerősödött az orosz-ukrán háború kitörésével. A lakosságszám folyamatosan csökkent az elmúlt időszakban, a fiatalok többsége elvándorolt. Megállapítható, hogy a lakosságszám csökkenése ugyanúgy megfigyelhető a döntően ukrán nemzetiségűek által lakott településen is, mint a magyar nemzetiségű falvakban. Az elvándorlás fő okai között szerepelt a munkahelyek hiánya, kilátástalanság, később pedig a háború és következményei. Ha e negatív tendenciák nem változnak meg belátható időn belül, akkor községeink lakosságát a folyamatos elöregedés és elnéptelenedés, esetleg elukránosodás fenyegeti.

A kisebb települések demográfiai vizsgálata nem csupán tudományos szempontból hiánypótló és fontos, hanem pedagógiai szempontból is sok lehetőséget és számos pozitívumot rejteget magában. A téma tanórán kívüli szakkörön való felhasználásának lehetősége arra világít rá, hogy ezáltal személyesebbé tehetőek az egyébként csak számadatoknak tűnő információk. Elősegíti az identitástudat formálódását, a tantárgyi ismeretek elmélyítése mellett pedig segítséget nyújt a szűkebb társadalmi folyamatok megértésében, serkenti a diákok aktivitását, érdeklődését, ezzel párhuzamosan pedig fejleszti a vitakultúrát, a kritikai gondolkodást, a statisztikai elemzőképeséget és a vizuális adatok értelmezésének képességét is.

A munka tehát nemcsak a Mezőkaszonyi kistérség jelenlegi demográfiai helyzetét mutatja be, hanem hiteles információk alapján tárja fel a társadalmi változásokat és hasonlítja össze a rendelkezésre álló 2001-es népszámlálási adatokkal a kapott mutatókat. Emellett

javaslatokat tesz a demográfiai vizsgálatok földrajz szakkör keretein belül történő feldolgozására.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Badó Zs. (2020): Megalakult a Mezőkaszonyi Kistérségi Tanács – kérdőjelekkel... Kárpátaljalap.net. Elérhető: <https://karpataljalap.net/2020/01/14/megalakult-mezokaszonyi-kistersegi-tanacs-kerdojelekkel>. Letöltés dátuma: 2024.10.15.
2. Bacsó R., Pataki G. (2022): A kárpátaljai kistérségek gazdaságfejlesztési stratégiájának lehetséges irányai, kiemelten a Mezőkaszonyi Kistérség példáján. Acta Academiae Beregsasiensis, 1 szám, Beregszász.
3. Botlik J. (2005): Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján, I. Magyarok, ruszinok, csehek és ukránok 1918–45. Nyíregyháza.
4. Botlik J., Dupka Gy. (1993): Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest.
5. Csatáry Gy. (2013): Zápszonyi krónika. Kárpátaljai Magyarok Protestáns Tudományos Egyesülete.
6. Dányi D. (1996): II. József népszámlálásának községi adatai. Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutató Intézet, Budapest.
7. Dávid V. (2024). Zápszony előjárója, adatközlő.
8. Dupka GY. (1993): Emlékkönyv a Sztálinizmus Kárpátaljai Áldozatairól (1944-46). Patent–Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest.
9. Farkas E. (2024). Beregsom előjárója, adatközlő.
10. Györffy Gy. (1963): Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I. Akadémiai Kiadó, Budapest.
11. Illyés I. (2018): Haldokló erdő Rafajnaújfalu határában. Kárpátalja.ma. Elérhető: <https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/haldoklo-erdo-rafajnaufalu-hataraban>. Letöltés dátuma: 2024.10.24.
12. Izsák T. (2007): Ukrajna természeti földrajza: jegyzet. PoliPrint, Ungvár.
13. Horváth É.(2024). A Mezőkaszonyi kistérség jegyzője, adatközlő.
14. Kacsó ZS. (2020): Megkezdte munkáját a Kaszonyi kistérség. Kárpátalja.ma. Elérhető: <https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/megkezdte-munkajat-a-kaszonyi-kisterseg/>. Letöltés dátuma: 2024.10.16.
15. Kiss P. (2024). Csonkapapi egykori polgármestere, adatközlő.
16. Kormány Gy. (1996): Kárpátalja földrajzi vázlata (oktatási segédanyag). Nyíregyháza-Beregszász.

17. Kornicki Á. (2021): Csonkapapi és Hetyen humánerőforrásainak összehasonlító jellemzése. Beregszász (Diplomamunka, II. RFKMF).
18. Kovács K. (2016): Hetyen népességföldrajza. Beregszász (Évfolyammunka, II. RFKMF).
19. Kovály K., Erőss Á. (2018): Határ menti mobilitás és migráció Kárpátalján. In: Tóth, Péter (szerk.): Tér és Társadalom. MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete, Pécs.
20. Lehoczky T. (1882): Beregvármegye monográphiája. I-II. kötet. Pollacsek Miksa Könyvnyomda, Ungvár.
21. Lehoczky T. (1881): Beregvármegye monográphiája. III. kötet. Pollacsek Miksa Könyvnyomda, Ungvár.
22. Makádi M. (2020): A földrajztanítás módszertani alapjai. Mielőtt tanítani kezdene... ELTE TTK FFI Földrajz szakmódszertani csoport, Budapest.
23. Marosi A. (2021): Kárpátalja anno: a mezőkaszonyi római katolikus templom. Kárpátalja.ma. Elérhető: <https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-a-mezokaszonyi-romai-katolikus-templom/>. Letöltés dátuma: 2025.02.06.
24. Mezőkaszonyi kistérség adatbázisa.
25. Molnár D. E. (2010): A málenyikij robotra elhurcolt kárpátaljai magyarok egy felmérés tükrében. In: Bocskor Andrea – Dobos Sándor (szerk.): A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tivadar Intézetének tanulmánygyűjteménye, Beregszász.
26. Molnár D.I. (2018): Perifériáról perifériára. Kárpátalja népessége 1869-től napjainkig. MTA TK Kisebbségkutató Intézet. Kaligram, Budapest.
27. Molnár J., Molnár D. I. (2005): Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa, Beregszász.
28. Móricz K. (2001): Kárpátalja sorsfordulói. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest.
29. Nagy Cs. (2016): Helyi értékeink Rafajnaújfaluban a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület gyűjtések alapján, különös tekintettel a gasztronómiai sajátosságokra. Beregszász (Diplomamunka, II. RFKMF).
30. Nagy A. (2007): A Somitanya története, mint a cseh telepes falvak egyik kirívó példája. Közoktatás. A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség lapja. XIII. évfolyam 1-2 szám, Beregszász.
31. Nagy I. (1887): A nagymihályi és a sztárai gróf Sztáray család oklevéltára, I. kötet 1234-1396. Budapest.

32. Obádovics Cs., Tóth G. Cs. (2021): A népesség szerkezete és jövője. In.: Monostori J., Óri P., Spéder Z. (szerk). Demográfiai portré. Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest.
33. Orosz V. (2021): Fogyatékkal élőket segítő intézmények Kárpátalján. Kárpátalja.ma. Elérhető: <https://karpatalja.ma/egeszseg/fogyatekkal-el%C3%B3ket-segit%C3%B6-intezmenyek-karpataljan/>. Letöltés dátuma: 2025.03.08.
34. id. Pallagi L. (2025). Csonkapapi lakos, adatközlő.
35. Pallagi L. (2012): Adalékok Csonkapapi településtörténetéhez. ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS, 1 szám, Beregszász.
36. Pallagi L.(2016): Som korai története. ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS, XV. évfolyam, Beregszász.
37. Pallagi L.(2018): A Beregsomi Köjegyzőség története 1938-1944 között. Scientia Denique, VIII. évfolyam, 1. kiadás, Ungvár.
38. Pallagi L.(2019): A Beregsomi Református Egyházközség élete a századfordulótól 1944-ig a presbiteri jegyzőkönyvek alapján. Szabolcs-szatmár-beregi Levéltári Évkönyv, Nyíregyháza.
39. Pataki Gábor (2022): A Mezőkaszonyi Kistérség agrárhelyzete és vidékfejlesztési stratégiája. Gödöllő (Szakdolgozat, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem).
40. Pécsi Á. – Tóth J. (2001): A földrajz tanítása. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
41. Rácz Á. (1994): XX. századi portrék. In: Rubicon, V. évfolyam, 37. szám, Akadémia Kiadó, Budapest.
42. L. Rédei M. (2016): Demográfiai ismeretek. REG–INFO Kft, Budapest.
43. Sebestyén Zs. (2010): Bereg megye helységneveinek etimológiai szótára. Bessenyei könyvkiadó, Nyíregyháza.
44. Szakál I. (2017): Telepesek és telepes falvak a csehszlovák Kárpátalján. REGIO Könyvek. MTA TK Kisebbségkutató Intézet-Kalligram, Budapest.
45. Szántó J. (2006): A Kárpátaljai Református Egyház Gyülekezetei. IMMANUEL Kiadó, Beregszász.
46. Sztegura Sz. (2022): A Kaszonyi járás demográfiai viszonyai a 19. század első felében. Beregszász (Évfolyammunka, II. RFKMF).
47. Tátrai P., Eröss Á., Kovály K. (2016): Migráció és versengő nemzetpolitikák Kárpátalján az Euromajdan után. Regio 24. évfolyam 3. szám.

48. Tátrai P., Molnár J., Kovály K., Erőss Á. (2018): A kárpátaljai magyarok lélekszáma és a népesedésüket befolyásoló tényezők a SUMMA 2017 felmérés alapján. Kisebbségi Szemle, 3 (3).
49. Tenke S. (2000) : Magyar Református Egyházak Javainak tára. Ráday Nyomda, Budapest.
50. Tóth S. (2024): A Mezőkaszonyi kistérség polgármestere, adatközlő.
51. Trócsányi A.(2005): A globalizáció földrajza. Dialóg Campus, Budapest–Pécs.
52. Zágonyi Á. K. (2005): Beregi Egyházmegye Emlékkönyve. Szabolcs - Szatmár – Bereg megyei önkormányzat levéltára, Nyíregyháza.
53. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%B2%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96>. Letöltés dátuma: 2025.02.13.
54. <https://decentralization.gov.ua/newgromada/3869>. Letöltés dátuma: 2025.01.24.
55. https://hu.wikipedia.org/wiki/Kaszonyi-hegy_Term%C3%A9szetv%C3%A9delmi_Ter%C3%BClet. Letöltés dátuma: 2025.01.11.
56. <https://mindszent.hu/testvertelepulesek/hetyen/> . Letöltés dátuma: 2025.02.02.
57. [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_\(%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F\)%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%B2%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_(%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F)%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%B2%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96). Letöltés dátuma: 2025.02.03.
58. <https://karpataljalap.net/2012/01/13/egy-hajdani-jarasi-kozpont-kaszonyi-hegyek-aljaban>. Letöltés dátuma: 2025.02.10.
59. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%9F%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BE>. Letöltés dátuma: 2025.03.11.
60. <https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey25000/?layers=129&bbox=2486899.3609059732%2C6147807.322969581%2C2498985.966003567%2C6153989.167632145> . Letöltés dátuma: 2025.03.11.
61. <https://karpataljalap.net/2007/09/07/rafajnaufalu-tortenete>. Letöltés dátuma: 2025.03.13.

62. https://library.hungaricana.hu/hu/collection/ksh_neda_nepszamlalasok. Letöltés dátuma: 2025.03.15.
63. <http://db.ukrcensus.gov.ua>. Letöltés dátuma: 2024.08.19.
64. <https://vseosvita.ua/library/orhanizatsiia-roboty-heohrafichnoho-hurtka-u-shkoli-metodychna-rozrobka-630274.html>. Letöltés dátuma: 2025.02.14.
65. http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/metodika_vikladannja_geografiji/metodika_navchannja_geografiji/35-1-0-1062. Letöltés dátuma: 2025.03.10.
66. <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/demografia/>. Letöltés dátuma: 2025.04.21.

MELLÉKLETEK

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. **ábra.** A Mezőkaszonyi kistérség települései
2. **ábra.** A Mezőkaszonyi kistérség Kárpátalja kistérségei között
3. **ábra.** Degenfeld tanya 1869-1887.
4. **ábra.** A gazdakönyvek fejlődése 2001 és 2023 között
5. **ábra.** Részlet az elkészült demográfiai adatbázisból
6. **ábra.** A Mezőkaszonyi kistérség lakosságának megoszlása települések szerint 2023-ban (%)
7. **ábra.** A születési és halálozási ráta alakulása Mezőkaszonyban, 2002-2023
8. **ábra.** A születési és halálozási ráta alakulása Zápszonyban, 2002-2023
9. **ábra.** A születési és halálozási ráta alakulása Beregsomban, 2002-2023
10. **ábra.** A születési és halálozási ráta alakulása Csonkapapiban, 2002-2023
11. **ábra.** A születési és halálozási ráta alakulása Vadastanyán, 2002-2023
12. **ábra.** A születési és halálozási ráta alakulása Kisapiban, 2002-2023
13. **ábra.** A születési és halálozási ráta alakulása Hetenyben, 2002-2023
14. **ábra.** A születési és halálozási ráta alakulása Rafajnaújfaluban, 2002-2023
15. **ábra.** A migrációs egyenleg alakulása a Mezőkaszonyi kistérség településein (2002–2023)
16. **ábra.** A családok száma családméret szerint Mezőkaszonyban (2002, 2023)
17. **ábra.** A családok száma családméret szerint Zápszonyban (2002, 2023)
18. **ábra.** A családok száma családméret szerint Beregsomban (2002, 2023)
19. **ábra.** A családok száma családméret szerint Csonkapapiban (2002, 2023)
20. **ábra.** A családok száma családméret szerint Vadastanyán (2002, 2023)
21. **ábra.** A családok száma családméret szerint Kisapiban (2002, 2023)
22. **ábra.** A családok száma családméret szerint Hetenyben (2002, 2023)
23. **ábra.** A családok száma családméret szerint Rafajnaújfaluban (2002, 2023)
24. **ábra.** Mezőkaszony népességének ötéves bontású korfája 2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
25. **ábra.** Zápszony népességének ötéves bontású korfája 2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
26. **ábra.** Beregsom népességének ötéves bontású korfája 2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)

27. **ábra.** Csonkapapi népességének ötéves bontású korfája 2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
28. **ábra.** Vadastanya népességének ötéves bontású korfája 2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
29. **ábra.** Kispapi népességének ötéves bontású korfája 2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
30. **ábra.** Heteny népességének ötéves bontású korfája 2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
31. **ábra.** Rafajnaújfalu népességének ötéves bontású korfája 2001 (baloldalon) és 2023-ban (jobb oldalon)
32. **ábra.** A Mezőkaszonyi kistérség lakosságának megoszlása 2023-ban: itthon tartózkodók (baloldalon) és távol élők (jobb oldalon) korfái

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

- 1. táblázat.** A Mezőkaszonyi kistérség településeinek népességváltozása, 1784–1941
- 2. táblázat.** A Mezőkaszonyi kistérség településeinek lakosság száma az 1989-es és 2001-es népszámlálások alapján
- 3. táblázat.** A Mezőkaszonyi kistérség településeinek lakosság száma a 2001-es népszámlálás, a gazdakönyvek és a 2023-as helyi adatgyűjtés alapján
- 4. táblázat.** Átlagos születési és halálozási arányszámok összehasonlítása (2001–2021) – Mezőkaszonyi kistérség, Kárpátalja és Ukrajna vonatkozásában
- 5. táblázat.** A lakosság szám alakulását befolyásoló demográfiai és migrációs adatok a Mezőkaszonyi kistérség településein (2002–2023)
- 6. táblázat.** Átlagéletkor alakulása a Mezőkaszonyi kistérség településein (2001–2023)
- 7. táblázat.** Demográfiai vizsgálatok az iskolai földrajz szakkör foglalkozásain a Mezőkaszonyi kistérség (Beregszászi járás) településeinek példáján című téma éves terve

РЕЗЮМЕ

«...демографічні знання відображають частину нашої культури... Здобуті тут знання допомагають нам в тому, щоб свідомо могли зважувати рішення власного життя, та на основі різних прикладів оцінювати можливі переваги і недоліки майбутніх життєвих подій» – пише Марія Редєї про важливість дослідження демографічних процесів. Це підтверджується й результатами наших досліджень, адже завдяки обстежень отримано достовірну картину складу населення Косоньської ТГ, основних напрямів його зміни і їх суспільних наслідків.

Робота аналізує не лише сучасну демографічну ситуацію поселень Косоньської громади, але на основі інформацій з доступних джерел розкриває зміни, які відбулися з часу перепису населення 2001 року.

Результати дослідження показують, що скорочення кількості населення, виїзд молодого покоління, старіння населення і трансформація сімейної структури належать до головних ознак соціальних змін. Вище зазначені демографічні показники мають негативну динаміку, і ці особливості погіршилися в результаті російсько–української війни. За останні десятиріччя кількість населення сіл громади безперервно зменшується, що є результатом як природного скорочення, так і міграційного відтоку. Скорочення населення спостерігається як у населених пунктах з угорською більшістю, так і в поселенні з українським населенням. Більшість молоді виїхали за кордон. Основні причини міграції – це відсутність роботи, безперспективність, війна та її наслідки. Якщо у найближчий час ці негативні тенденції не зміняться, то населенню загрожує поступове старіння та скорочення кількості.

Демографічні дослідження малих населених пунктів важливі не лише з наукової точки зору, вони відкривають багато можливостей і з педагогічних аспектів. Завдяки дослідженням місцевого населення в рамках факультативних занять статистичні дані набувають особистісного виміру. Це сприяє формуванню ідентичності учнів, допомагає зрозуміти суспільні процеси, стимулює активність та інтерес школярів, а також розвиває культуру дискусії, критичне мислення, здатність до статистичного та візуального аналізу даних. Виходячи з наведеного, робота пропонує рекомендації щодо проведення демографічних досліджень в рамках географічного гуртка.

NYILATKOZAT

Alulírott, Pallagi László földrajz szakos hallgató, kijelentem, hogy a dolgozatomat a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán, a Földrajz és Turizmus Tanszéken készítettem, földrajztanári diploma megszerzése végett.

Kijelentem, hogy a dolgozatot más szakon korábban nem védtem meg, saját munkám eredménye, és csak a hivatkozott forrásokat (szakirodalom, eszközök stb.) használtam fel.

Tudomásul veszem, hogy a dolgozatomat a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola könyvtárában, a kölcsönözhető könyvek között helyezik el.

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

ДЕМОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В РАМКАХ ШКІЛЬНОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ГУРТКА НА ПРИКЛАДІ ПОСЕЛЕНЬ КОСОНСЬКОЇ ТТ
БЕРЕПВСЬКОГО РАЙОНУ

Автор

Науковий керівник / Експерт

ПОЛЛОП ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ Стефан Молнар Д.

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	B	3
Інтервали	A→	0
Мікропробіли		7
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)	a	30

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копію тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз		Копія тексту
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/369/1/marton%20reka_yedett.pdf	29 0.15 %
2	https://real.mtak.hu/17143/	28 0.15 %
3	https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/646/1/F%C3%A1lesz%20ldik%C3%B3%20%281%29.pdf	23 0.12 %
4	https://genius-ja.uz.ua/images/files/kopasz-gyula-diplomamunka-gyula-kopasz.pdf	20 0.11 %

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Я, Поллогі В.В, підтверджую, що користувався Chat GPT (<https://chat.openai.com/>) для редагування, стилізації тексту та перевірки помилок у власній роботі. Я завантажив свою роботу 17.05.2025 року з метою:

1. Покращення академічного стилю та правильності мови, включаючи граматичні структури, пунктуацію та лексику.
2. Перекладу іншомовних текстів та стилістичне редагування українських розділів роботи.

Отримані таким чином дані були використані для доопрацювання та перероблення тексту з метою отримання кінцевого варіанту роботи.

ПІБ студента: _____ Поллогі В.В.

